

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain
muuttamisesta, laiksi pakkokeinolain
muuttamisesta ja laiksi järjestyslain
muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen mukaan rikoslakia muutettaisiin niin, että muutoksilla parannettaisiin mahdollisuuksia torjua ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota. Muutokset tehtäisiin toisaalta Suomen kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ja toisaalta kansallisten muutostarpeiden vuoksi.

Seksuaalirikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös, joka koskee seksuaalipalvelujen ostamista. Siitä rangaistaisiin sitä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Rangaistuksena olisi sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Myös yritys olisi rangaistava. Samassa luvussa olevaa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevaa rangaistussäännöstä muutettaisiin niin, että sen enimmäisrangaistus korotettaisiin kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Seksuaalipalvelujen myymistä ei ehdoteta yleisesti rangaistavaksi.

Paritusta koskevassa rangaistussäännöksessä rinnastettaisiin korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön tekemät sukupuolisiveellisyttä loukkaavat teot. Lisäksi pykälää muutettaisiin niin, että parituksesta rangaistaisiin myös sitä, joka yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen ryhtymistä korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon taikka kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymistä sukupuolisiveellisyttä loukkaavaan tekoon.

Lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös törkeästä parituksesta. Törkeästä parituksesta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun lisättäisiin uusi ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös. Ihmiskaupasta tuomittaisiin se, joka käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa, erehdyttämällä toista, maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Yritys olisi rangaistava. Ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Lukuun lisättäisiin myös uusi törkeää ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös (3 a §). Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeutta vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Pakkokeinolakia muutettaisiin niin, että telekuuntelu olisi mahdollista, jos kysymyksessä on ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa taikka törkeä paritus, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai jossa rikoksen kohteena on kahdek-

saatoista vuotta nuorempi lapsi taikka jos toiselle aiheutetaan esimerkiksi erityisen tuntuva kärsimystä.

Järjestyslakia muutettaisiin niin, että sieltä poistettaisiin seksuaalipalvelujen ostamista yleisellä paikalla koskeva rangaistussäännös. Seksuaalipalvelujen ostaminen olisi kokonaisuutena rangaistava ehdotetun rikoslakiin otettavan säännöksen mukaan, joten erillinen rangaistussäännös näiden palvelujen ostamisesta yleisellä paikalla tulisi tarpeettomaksi.

Työryhmän ehdotuksen mukaan tässä ehdotetuista muutoksista ja työryhmän loppumietinnössä ehdotettavista muutoksista laadittaisiin yksi yhteinen hallituksen esitys.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	9
SISÄLLYSLUETTELO	11
YLEISPERUSTELUT	15
1. Johdanto	15
2. Prostituutiotilanne Suomessa	15
3. Ihmiskauppaa koskevan sääntelyn nykytila	17
3.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	17
3.2. Kansainväliset sopimukset ja päätökset	18
Yleiset ihmisoikeussopimukset	18
Orjuutta, ihmiskauppaa ja prostituutiosta hyötymistä sekä naisten syrjinnän poistamista koskevat yleissopimukset	19
Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus ja sen ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja	20
YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja	20
ILO:n yleissopimus, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi	22
Euroopan unionin puitepäättös ihmiskaupan torjunnasta	22
Elinkaupa	24
3.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	25
Ruotsi	25
Norja	26
Tanska	26
Saksa	26
Itävalta	27
Ranska	27
Alankomaat	27
Britannia	28
3.4. Nykytilan arviointi	28
4. Paritusta koskevan sääntelyn nykytila	29
4.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	29
Rangaistussäännös	29
Pakkokeinot	30
4.2. Kansainväliset sopimukset ja päätökset	31
Ihmiskauppaa ja prostituutiosta hyötymistä sekä naisten syrjinnän poistamista koskevat yleissopimukset	31
Erityisesti lapsia suojaavat yleissopimukset	31
Ehdotus Euroopan unionin puitepäättökseksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta	32
4.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	33
Ruotsi	33
Norja	33
Tanska	34
Saksa	34
Itävalta	35
Ranska	35
Alankomaat	36
Britannia	36

4.4. Nykytilan arviointi	36
5. Seksuaalipalvelujen ostamista ja myymistä koskevan sääntelyn nykytila	37
5.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	37
Rikoslainsäädäntö	37
Järjestyslaki	39
Ulkomaalaislainsäädäntö	40
Oikeuskäytäntö	41
5.2. Kansainväliset sopimukset ja suositukset	42
Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta	42
Kansainvälisiä suosituksia	42
5.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa	44
Ruotsi	44
Norja	45
Tanska	46
Islanti	46
Saksa	46
Itävalta	47
Ranska	47
Alankomaat	48
Kreikka	48
Muut Euroopan unionin jäsenvaltiot	49
Baltian maat, Puola ja Venäjä	50
5.4. Nykytilan arviointi	50
6. Esityksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	51
6.1. Ihmiskauppa	51
6.2. Paritus	51
6.3. Seksuaalipalvelujen ostaminen	52
Kriminalisoinnin hyötyjen ja haittojen arviointia	52
Suhde perus- ja ihmisoikeuksiin	54
Johtopäätökset	57
6.4. Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta	59
6.5. Seksuaalipalvelujen myyminen	59
6.6. Pakkokeinot	61
7. Keskeiset ehdotukset	62
8. Esityksen vaikutukset	64
9. Asian valmistelu	64
10. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	64
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	65
1. Lakiehdotusten perustelut	65
1.1. Rikoslaki	65
1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta	65
15 luku. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan	69
20 luku. Seksuaalirikoksista	69
25 luku. Vapauteen kohdistuvista rikoksista	84
1.2. Pakkokeinolaki	99
5 a luku. Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu	99
1.3. Järjestyslaki	101
2 luku. Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen ja häiriön aiheuttaminen	101

5 luku. Seuraamukset	101
2. Voimaantulo	101
3. Säättämisjärjestys	102
LAKIEHDOTUKSET	105
1. Laki rikoslain muuttamisesta	105
2. Laki pakkokeinolain muuttamisesta	109
3. Laki järjestyslain muuttamisesta	111
ERIÄVÄT MIELIPITEET	112

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Ihmiskauppaa on esiintynyt viime vuosina laajasti järjestäytyneen rikollisuuden muodossa. Edellytyksiä lisääntyneelle ihmiskaupalle ovat luoneet muun muassa Euroopan valtiollisessa rakenteessa 1990-luvun alussa tapahtuneet muutokset, vapaampi liikkuminen Euroopan unionin sisällä ja taloudellinen eriarvoistuminen. Ihmiskauppa ei kuitenkaan rajoitu pelkästään Eurooppaan vaan on ilmiönä yleismaailmallinen. Käytännössä varsinkin naiset ovat ihmiskaupan kohteina. Suomen oloissa ihmiskaupan piirteitä on jossain määrin ilmennyt prostituutiossa.

Ihmiskauppaa on pyritty torjumaan kansainvälisillä sopimuksilla, erityisesti kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirjalla, ja Euroopan unionin puitepäätöksellä ihmiskaupan torjunnasta. Suomen tulee panna kansallisesti toimeen nämä ja eräät muut kansainväliset velvoitteet. Koska kansainväliset velvoitteet edellyttävät pitemmälle meneviä kriminalisointeja kuin mitä voimassa oleva lainsäädäntö sisältää, työryhmä ehdottaa uusia rangaistussäännöksiä ihmiskauasta ja törkeästä ihmiskauasta.

Samanaikaisesti on tullut tarpeelliseksi valmistella toimenpiteet, jotka vastaavat kansallisiin muutostarpeisiin. Tällä hetkellä sovellettavissa olevat rangaistusasteikot ja poliisin käytettävissä olevat pakkokeinot eivät ole olleet kaikilta osin riittäviä paritusrikollisuuden torjunnassa. Eräiden pienempien lainmuutosten ohella työryhmä ehdottaa törkeää paritusta koskevaa rangaistussäännöstä sekä pakkokeinolain muutoksia, joiden mukaan telepakkokeinoja voidaan käyttää törkeän parituksen, ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan tutkinnassa.

Yhtenä mahdollisena keinona puuttua prostituutioon on yleisessä keskustelussa noussut esiin seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi samaan tapaan kuin Ruotsissa tehtiin vuonna 1998. Työryhmä ehdottaa, että myös Suomessa kriminalisoitaisiin seksuaalipalvelujen ostaminen. Sen sijaan työryhmä ei kannata seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisoimista.

2. Prostituutiotilanne Suomessa

Arviot Suomessa toimivien prostituoitujen määrästä vaihtelevat. Usein on käytetty keskusrikospoliisin esittämiä arvioita. Keskusrikospoliisin julkaisussa esitetyn, viranomaisilta ja alan asiantuntijoilta saatuihin tietoihin perustuvan arvion mukaan pääkaupunkiseudulla toimii varovaisesti arvioiden ainakin 500 ulkomaista prostituoitua. Lisäksi prostituoituja toimii muuallakin maassa. Kaikkiaan Suomessa vierailee saman arvion mukaan vuosittain varovaisesti arvioiden 10 000—15 000 prostituoitua. He tulevat pääasiassa Virossa ja Venäjältä, nykyisin pieneltä osin myös Latviasta ja Liettuasta. Toiminta on saatettu järjestää niin, että prostituoidut tulevat Suomeen esimerkiksi viikon mittaiseksi ajaksi kerrallaan. (Rikostutkimus 2002. Keskusrikospoliisin julkaisu 2003.)

Ulkomaisten prostituoitujen lisäksi Suomessa toimii jonkin verran kotimaisia prostituoituja. Käytännössä lähes kaikki Suomessa toimivat ja Suomeen saapuvat prostituoidut ovat naisia ostajien ollessa lähes poikkeuksetta miehiä. Miespuolisiakin prostituoituja Suomessa työryhmän saamien tietojen mukaan tosin toimii.

Suomessa seksuaalipalveluita tarjotaan poliisin tietojen mukaan järjestäytyneiden paritusorganisaatioiden toimesta pääasiassa yksityisasunnoissa, ravintoloissa sekä majoitusliikkeissä. Pohjois-Suomessa palveluja on tarjottu myös leirintäalueilla. Katuprostituutio Suomessa vaikuttaa tällä hetkellä melko vähäiseltä. Poliisilta saatujen tietojen mukaan prostituoiduista suurin osa on 18—29-vuotiaita, koska paritusorganisaatiot huolehtivat tarkoin siitä, että prostituoidut ovat täysi-ikäisiä. Organisaatiot haluavat pitää kiinnijäämisriskin alhaisena, koska seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotialta on Suomessa rangaistavaa. Ei voitane kuitenkaan sulkea kokonaan pois sitä mahdollisuutta, että Suomessa tosiasiallisesti toimisi alaikäisiä prostituoituja paritusorganisaatioidenkin alaisuudessa.

Työryhmän saamien tietojen mukaan Suomessa tapahtuva prostituutio on tällä hetkellä erittäin pitkälle järjestäytynyttä. Toiminnassa on pääsääntöisesti kyse ammattimaisesta paritustoiminnasta. Toiminnan ammattimaisuutta kuvastavat esimerkiksi tiedot toimintaa varten järjestetystä puhelinoperaattoritoiminnasta. On viitteitä siitä, että ammattimaista paritustoimintaa harjoittavat rikollisjärjestöt toimivat Suomessa alueittain sovitun aluejaon mukaisesti. Toiminnasta saadut rahalliset voitot ovat poliisilta saatujen tietojen mukaan hyvin huomattavia. Kaikkiaan näyttää siltä, että alalla itsenäisesti toimivat prostituoidut ovat erittäin harvinaisia.

Yleisesti esitetyn arvion mukaan ulkomaisten prostituoitujen tulon Suomeen ei liity ihmiskaupan vakavimpia muotoja, kuten heidän tuomistaan Suomeen väkivalloin tai uhkauksin. Sen sijaan prostituoitujen Suomeen tuomiseen saattaa liittyä erehdyttämistä ja toisen aseman hyväksikäyttöä. Kansainvälisten ihmiskaupan määritelmien mukaan nekin saattavat merkitä sitä, että tekoa olisi pidettävä ihmiskauppana. Esitettyjen arvioiden mukaan lähes kaikki Suomeen prostituutiota varten saapuvat ovat tänne tullessaan tietoisia siitä, mitä tulevat tekemään. Joissain tapauksissa tällaista henkilöä on kuitenkin voitu johtaa työn laadun suhteen harhaan. Myöskään toimintaolosuhteet tai toiminnasta saadut tulot eivät aina ole vastanneet sitä, mitä prostituoiduille on luvattu. Poliisilta saatujen tietojen mukaan ammattimaisesti toimivat paritusorganisaatiot ovat saattaneet myös rajoittaa alaisuudessaan toimivien prostituoitujen liikkumisvapautta, esimerkiksi huoneistoon lukitsemalla tai passin takavarikoimalla. Lisäksi jos Suomessa toimiva ulkomainen prostituoitu haluaisi lähteä takaisin kotimaahansa ennen sovitun määräajan päättymistä, rikollisjärjestö saattaa uhkauksin, väkivalloin tai muin voimakeinoin estää häntä lopettamasta prostituoituna toimimista.

Prostituutiota voidaan pitää sosiaalisesti ongelmallisena. Työryhmälle esitettyjen arvioiden mukaan prostituution harjoittamisen seurauksena prostituoidulle usein aiheutuu mielenterveydellisiä vaurioita, terveydellisiä haittoja sekä päihteiden ja huumeiden käyttöä, minkä lisäksi prostituoidut toiminnassaan saattavat helposti altistua väkivallalle. Prostituoitujen usein jo valmiiksi heikko sosiaalinen asema pääsääntöisesti entisestään heikentyy prostituution seurauksena.

Prostituutioon saattaa liittyä myös rikollisuutta, erityisesti ihmiskauppa- ja paritusrikollisuutta. Kuten edellä todettiin, Suomessa prostituutio on tällä hetkellä hyvin pitkälle järjestäytynyttä, minkä vuoksi prostituutio ilmiönä liittyy erittäin läheisesti paritusrikollisuuteen. Prostituutioon liittyvä ihmiskauppa- ja paritusrikollisuus huonontaa entisestään prostituoitujen sosiaalista asemaa. Ilmiötä tulisi tarkastella kokonaisuutena, jossa prostituutio, seksuaalipalvelujen kysyntä, paritus ja ihmiskauppa ovat keskenään yhteydessä. Lainsäädännön kannalta niitä ei kuitenkaan tule rinnastaa toisiinsa.

3. Ihmiskauppaa koskevan sääntelyn nykytila

3.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen voimassa olevassa rikoslaissa ei ole nimenomaisia säädöksiä ihmiskaupasta. Jos ihmiskauppaa ilmenee, sovellettavissa olevia rikoslain säännöksiä ovat nykyisin lähinnä vapaudenriistoa, törkeää vapaudenriistoa ja ihmisryöstöä koskevat rikoslain 25 luvun säännökset, seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva rikoslain 20 luvun 8 § ja paritusta koskeva saman luvun 9 §. Käytännössä paritusta koskeva sääntely lienee ensisijainen, jos tutkittavaksi tulisi ihmiskaupaksi luokiteltavissa oleva rikos.

Rikoslain 25 luvun 1 §:n (vapaudenriisto) mukaan rangaistaan sitä, joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johonkin tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta liikkumisvapauden tai eristää toisen tämän ympäristöstä. Rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Saman luvun 2 § koskee törkeää vapaudenriistoa. Vapaudenriisto on törkeä, jos vapaudenmenetystä jatketaan yli kolmen vuorokauden tai aiheutetaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa. Lisäksi vapaudenriiston on oltava kokonaisuutenakin arvostellen törkeä. Teosta tuomitaan vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n (ihmisryöstö) mukaan se, joka 1) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa toisen saattaakseen hänet ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin tai pakkotyöhön, 2) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa viittätoista vuotta nuoremman lapsen käyttääkseen häntä ihmiskaupan kohteena taikka 3) alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia taikka käy kauppaa orjilla, on tuomittava, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä, ihmisryöstöstä vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Myös ihmisryöstön yritys on rangaistava.

Rikoslain 20 luvun 8 §:n (seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta) perusteella on rangaistavaa, jos henkilö lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. Rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Teon yritys on rangaistava.

Rikoslain 20 luvun 9 § säätelee parituksena rangaistavaksi huoneen tai muun tilan järjestämisen korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten, hyötymisen jonkun toisen ryhtymisestä kyseisiin tekoihin sekä toisen henkilön viettelemisen tai painostamisen sellaiseen tekoon. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kolme vuotta. Myös yritys on rangaistava.

Ihmiskauppaan mahdollisesti sovellettavana rangaistussäännöksenä on toisinaan mainittu myös rikoslain 17 luvun 8 §, joka koskee laittoman maahantulon järjestämistä. Ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen eroavat kuitenkin toisistaan. Laittoman maahantulon järjestäminen on jo määritelmän mukaisesti rajat ylittävää toimintaa, ihmiskauppa ei välttämättä ole sitä. Ihmiskaupassa maahantulo voi tapahtua laillisestikin. Ihmiskaupassa on olennaista tarkoitus käyttää uhria hyväksi esimerkiksi pakkotyössä, prostituutiossa tai elinten siirtämiseksi. Laiton maahanmuutto on vapaaehtoista, mutta ihmiskaupassa uhria pakotetaan tai harhaanjohdetaan taikka käytetään tämän asemaa hyväksi. Laittomasti maahan salakuljetettu on vapaa saavuttuaan kohdemaahansa eikä yleensä enää näe salakuljettajaansa, mutta ihmiskaupan uhrin hyväksikäyttö kohdemaassa jatkuu. Ihmiskauppaa koskevissa kansainvälisissä

sopimuksissa suojelukohteena on yksittäinen henkilö, kun taas laitonta maahantuloa koskevilla rangaistussäännöksillä halutaan ensisijaisesti suojella valtion oikeutta valvoa maahantuloa.

Tämä esitys ei koske laittoman maahantulon järjestämistä. Sitä koskevaa lainsäädäntöä käsitellään työryhmän toisessa työvaiheessa.

Erityisesti elinten siirtämiseksi tehdyn ihmiskaupan osalta on merkitystä yleisillä pahoinpitelyrikoksia koskevilla rangaistussäännöksillä sekä ihmisen elimien ja kudoksien lääketieteellisestä käytöstä annetulla lailla (101/2001). Sen 18 §:n mukaan laissa säädetystä elimen tai kudoksen irrottamisesta ja käytöstä ei saa luvata tai suorittaa luovuttajalle tai hänen oikeudenomistajalleen palkkiota. Luovuttajalla on kuitenkin tietyin edellytyksin oikeus saada päivärahaa. Elimien ja kudoksien irrottamiseen, talteenottoon, varastointiin tai käyttöön osallistuva terveydenhuollon toimintayksikkö ei saa tavoitella laissa säädetystä toiminnasta taloudellista hyötyä. Lain 25 §:n mukaan rangaistaan sakolla muun muassa sitä, joka tahallaan lupaa tai maksaa elimen luovuttajalle tai hänen oikeudenomistajalleen palkkiota elimien tai kudoksien irrottamisesta. Laki sisältää myös määräykset elimien ja kudosten irrottamisen yleisistä edellytyksistä ja luovuttajan suostumuksesta.

3.2. Kansainväliset sopimukset ja päätökset

Yleiset ihmisoikeussopimukset

Yleisinä ihmisoikeussopimuksina voidaan pitää ainakin YK:ssa hyväksytyt kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta (KP-sopimus) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta (TSS-sopimus) sekä Euroopan ihmisoikeussopimusta ja Euroopan sosiaalista peruskirjaa. YK:n yleiskokouksessa vuonna 1948 hyväksytyllä ihmisoikeuksien yleismaailmallisella julistuksella katsotaan sen päätöslauselman muodosta huolimatta olevan myös valtioita velvoittavia vaikutuksia. Uusin yleisluonteinen ihmisoikeusasiakirja on Euroopan unionin perusoikeuskirja vuodelta 2000. Se on poliittinen julistus eikä oikeudellisesti sitova asiakirja, mutta sillä on arveltu voivan jatkossa olla merkittäviä vaikutuksia EU:n päätöksentekojärjestelmässä ja kansallisessa päätöksenteossa.

Ihmiskauppa on monien keskeisten ihmisoikeuksien vastaista. Esimerkiksi ihmisoikeuksien julistuksen tarkastelu osoittaa, että ihmiskauppa voi olla ainakin julistuksen 1. artiklan (ihmisten vapaus ja tasavertaisuus), 3. artiklan (oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen), 4. artiklan (orjuuden kieltäminen) ja 5. artiklan (kidutuksen sekä julmien, epäinhimillisten tai halventavien rangaistusten kieltäminen) vastaista.

KP-sopimuksessa ihmiskaupan kannalta merkityksellisiä ovat ainakin orjuuden kieltävä 6 artikla ja lisäksi muun muassa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltävä 2 artikla, miehille ja naisille yhtäläiset kansalais- ja poliittiset oikeudet turvaava 3 artikla sekä oikeudellisen yhdenvertaisuuden turvaava 26 artikla. Myös TSS-sopimuksessa on useita määräyksiä, jotka ovat merkityksellisiä ihmiskaupan kannalta, kuten 6 artikla (oikeus työhön), 7 artikla (oikeus oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin), 9 artikla (oikeus sosiaaliturvaan), 11 artikla (oikeus tyydyttävään elintasoon) ja 12 artikla (oikeus korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiin- ja mielenterveyteen).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artikla sisältää orjuuden ja pakkotyön kiellon. Muutkin sopimuksen artikkelit voivat olla ihmiskaupan kannalta merkityksellisiä. Euroopan ihmisoike-

ustuomioistuimessa ei kuitenkaan ole toistaiseksi ollut esillä ihmiskauppaan liittyviä tapauksia. Oikeuskirjallisuudessa esitetyn arvion mukaan ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja EU:n puitepäättöksen tultua hyväksytyiksi 4 artiklan tulkintakäytäntö saattaa muuttua vastaamaan hyväksytyjä uusia standardeja.

Euroopan unionin perusoikeuskirjassa mainitaan nimenomaisesti ihmiskaupan kielto (5 artiklan 3 kohta).

Orjuutta, ihmiskauppaa ja prostituutiosta hyötymistä sekä naisten syrjinnän poistamista koskevat yleissopimukset

Orjuuden kielto sisältyy ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen ja edellä mainittuihin yleisiin ihmisoikeussopimuksiin. Orjuuden kieltäviä erityissopimuksia on tehty useita. Orjuutta koskeva kansainvälinen yleissopimus hyväksyttiin vuonna 1926. Sitä on täydennetty vuonna 1953 hyväksytyllä pöytäkirjalla ja vuonna 1956 hyväksytyllä erillisellä lisäsopimuksella. Orjuussopimukset koskevat soveltuvin osin ihmiskauppaakin.

Niin sanotusta valkoisesta orjakaupasta laadittiin sopimuksia vuosina 1904 ja vuonna 1910. Naisten ja lasten kaupan estämisestä laadittiin vuonna 1921 sopimus ja naisten kaupasta vuonna 1933 sopimus. Näihin nähden laaja-alaisempi on vuonna 1949 hyväksytty ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskeva yleissopimus. Se on tullut kansallisesti voimaan vuonna 1972 (SopS 33/1972). Yleissopimus kokosi yhteen aiemmat ihmiskauppaan liittyvät sopimukset vuosilta 1904—1933 sekä samalla otti huomioon Kansainliiton vuonna 1937 laatiman luonnoksen ihmiskauppaa koskevaksi yleissopimukseksi.

Keskeisiä ovat yleissopimuksen 1 ja 2 artikla. Yleissopimus velvoittaa sopimusosapuolet rankaisemaan henkilöä, joka toisen henkilön intohimojen tyydyttämiseksi hankkii, viekoittelee tai houkuttelee mukaansa prostituutiota varten toisen henkilön, vaikkapa tämän suostumuksellakin tai käyttää toisen henkilön prostituutiota hyödykseen, vaikkapa tämän suostumuksellakin (1 artikla). Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat rankaisemaan henkilöä, joka pitää tai hoitaa tai tietoisesti rahoittaa bordellia tai osallistuu sellaisen rahoittamiseen taikka tietoisesti antaa vuokralle tai vuokraa talon tai muun paikan tai osan siitä toisten prostituutiota varten (2 artikla).

Artiklat käsittelevät siis lähinnä prostituutiota. Niiden tulkintaa käsitellään jäljempänä paritusta koskevassa jaksossa.

YK:ssa tehtiin vuonna 1979 kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Se on tullut Suomen osalta voimaan vuonna 1986 (SopS 68/1986). Yleissopimuksen 6 artiklassa sopimusvaltiot velvoitetaan ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen. Tämä sisältää myös lainsäädäntötoimet.

Tähän yleissopimukseen liittyy Suomen osalta vuonna 2001 voimaan tullut valinnainen lisäpöytäkirja (SopS 21/2001). Lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaan sopimusvaltion lainkäyttövaltaan kuuluvat yksityiset henkilöt tai henkilöryhmät, jotka väittävät kyseisen sopimusvaltion loukanneen heidän yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksiaan, voivat itse tai heidän puolestaan voidaan valittaa pöytäkirjan määrittelemälle komitealle, joka tutkii valitukset suljetuissa istunnoissaan ja antaa valituksen kohteena olevalle sopimusvaltiolle mahdollisia suosituksia asiantilan korjaamiseksi.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus ja sen ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja

Kansainvälinen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (niin sanottu Palermon yleissopimus) sekä siihen liittyvä lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta hyväksyttiin 15 päivänä marraskuuta 2000. Lisäpöytäkirjaa tulkitaan yhdessä yleissopimuksen kanssa. Yleissopimuksen on toukokuun 2003 loppuun mennessä allekirjoittanut 147 valtiota ja 37 on myös ratifioinut sen. Lisäpöytäkirjan on allekirjoittanut 117 valtiota ja 26 on sen myös ratifioinut. Suomi allekirjoitti molemmat 12.12.2000 yhdessä muun muassa muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa.

Lisäpöytäkirjan *3 artiklan* a-kohdassa määritellään ”ihmiskauppa” siten, että se tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen.

Mikäli uhrin suostumuksen saamiseksi on käytetty jotakin a-kohdassa mainittua keinoa, ei suostumuksella ole merkitystä. Lapsen värväys, kuljetus, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen hyväksikäyttötarkoituksessa katsotaan aina ihmiskaupaksi, vaikka a-kohdan keinoja ei olisikaan käytetty. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

4 artiklan perusteella lisäpöytäkirjaa sovelletaan aina silloin, kun teot ovat luonteeltaan kansainvälisiä ja osallisena on järjestäytynyt rikollisryhmä. *5 artikla* puolestaan velvoittaa sopimusvaltiot säätämään 3 artiklassa tarkoitettun toiminnan rangaistavaksi silloin, kun se on tahallista. Myös kyseisten tekojen yritys, osallisuus tällaisiin tekoihin tai muiden henkilöiden järjestäminen tai määrääminen tekemään tällainen rikollinen teko on säädettävä rangaistavaksi.

Lisäpöytäkirja sisältää myös määräyksiä ihmiskaupan uhrien auttamisesta ja suojelusta, uhrien asemasta vastaanottavissa valtioissa sekä uhrin palauttamisesta kotimaahan. Lisäksi käsitellään erilaisia ehkäisyä, yhteistyötä sekä asiakirjaturvallisuutta koskevia seikkoja. Kyseisiä artikloita käsitellään tarkemmin työryhmän työn toisessa vaiheessa.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989 ja tullut voimaan vuonna 1990. Sopimus on Suomessa tullut voimaan vuonna 1991 (SopS 59—60/1991). Yleissopimukseen liittyy kaksi valinnaista pöytäkirjaa vuodelta 2000: pöytäkirja lasten osallisuudesta aseellisiin selkkauksiin sekä pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprotituutiosta ja lapsipornografiasta. Nämä pöytäkirjat eivät vielä ole tulleet Suomessa voimaan. Tässä yhteydessä käsitellään vain lapsikauppaa koskevaa, jälkimmäistä pöytäkirjaa, joka on tullut kansainvälisesti voimaan 18.1.2002. Suomi on allekirjoittanut pöytäkirjan vuonna 2000.

Pöytäkirjan *1 artiklassa* sopijapuolet ovat sopineet kieltävänsä lasten myynnin, lapsiprostituution ja lapsipornografian pöytäkirjan määräysten mukaisesti. *2 artiklassa* tarkennetaan, että lapsen myynti tarkoittaa tekoa tai liiketoimea, jolla henkilö tai henkilöryhmä luovuttaa lapsen toiselle henkilölle tai henkilöryhmälle palkkiota tai muuta etuisuutta vastaan (kohta a), lapsiprostituutio tarkoittaa lapsen käyttöä seksuaaliseen toimintaan palkkiota tai muuta etuisuutta vastaan (kohta b) ja lapsipornografia tarkoittaa todelliseen tai simuloituun seksuaaliseen toimintaan osallistuvan lapsen esittämistä millä tahansa tavalla tai lapsen sukupuolielinten esittämistä pääasiassa seksuaalisessa tarkoituksessa (kohta c).

Pöytäkirjan *3 artiklan* 1 kappaleen mukaan jokainen sopimusvaltio varmistaa, että sen kansallinen rikoslainsäädäntö ulottuu vähintään 1 kappaleen kohdissa a–c lueteltuihin tekoihin ja toimintamuotoihin riippumatta siitä missä rikokset on tehty ja ovatko ne yksittäisen henkilön vai järjestäytyneen rikollisorganisaation tekemiä. Tällaisia tekoja ovat kohdan a perusteella lasten myynnin yhteydessä tapahtuva lapsen tarjoaminen, luovuttaminen tai vastaanottaminen lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä varten, lapsen elinten siirtämiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa tai lapsen käyttämiseksi pakkotyöhön (alakohta i) tai suostumuksen hankkiminen asiattomin keinoin, välittäjän ominaisuudessa, lapsen adoptoinnille sovellettavien kansainvälisten lapseksiottamista koskevien oikeudellisten asiakirjojen vastaisesti (alakohta ii). Kohdan b perusteella rangaistavaksi on säädettävä lapsen tarjoaminen, vastaanottaminen, välittäminen tai luovuttaminen lapsiprostituutiota varten ja kohdan c perusteella lapsipornografian tuottaminen, jakelu, levittäminen, tuonti, vienti, tarjoaminen, myyminen tai hallussapito edellä mainittuja tarkoituksia varten.

3 artiklan 2 kappaleen mukaan edellämainittujen tekojen yrityksen sekä avunannon ja osallisuuden niihin tulee olla rangaistavaa tekopaikasta tai tekijästä riippumatta. Kappaleessa 3 velvoitetaan säätämään rikosten vakavuuden huomioon ottavat asianmukaiset rangaistukset näille teoille. Kappaleessa 4 ulotetaan pöytäkirjan soveltamisala myös oikeushenkilöihin. Oikeushenkilön vastuu voi olla rikosoikeudellista, siviilioikeudellista tai hallinto-oikeudellista valtion omien oikeusperiaatteiden mukaisesti. Kappaleessa 5 velvoitetaan sopimusvaltiot varmistamaan, että lapseksiottamisen kanssa tekemisissä olevat henkilöt noudattavat kansainvälisten oikeudellisten asiakirjojen mukaisia menetelmiä.

4 artiklan 1 kappaleessa sopimusvaltiot velvoitetaan ulottamaan tuomiovaltansa *3 artiklan* 1 kappaleessa mainittuihin rikoksiin aina silloin, kun rikokset tehdään kyseisen valtion alueella tai siihen rekisteröidyillä aluksella tai lentoaluksessa. Sopimusvaltiot voivat valintansa mukaan saattaa kyseiset rikokset tuomiovaltansa alaisuuteen myös silloin, kun rikos tapahtuu sen alueen ulkopuolella, mutta rikoksesta epäilty on kyseisen valtion kansalainen tai sen alueella asuva henkilö (2 kappaleen kohta a) tai silloin kun rikoksen uhri on kyseisen valtion kansalainen (kohta b). Pöytäkirja velvoittaa sopimusvaltion *4 artiklan* 3 kappaleen perusteella saattamaan tuomiovaltansa alaisuuteen mainitut rikokset myös silloin, kun rikoksesta epäilty on sen alueella eikä valtio luovuta kyseistä henkilöä sillä perusteella, että rikoksentekijä on sen oma kansalainen. Pöytäkirja ei kuitenkaan estä rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttämistä kansallisen lainsäädännön mukaan.

5 artikla sisältää määräykset luovuttamisesta. *6 artiklassa* todetaan sopimusvaltioiden antavan laajaa apua rikostutkinnan, oikeudenkäynnin ja luovuttamisprosessin yhteydessä. *7 artikla* koskee pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten tekemiseen käytettyjen esineiden ja rikosten tuottaman hyödyn takavarikointia ja menetetyksi tuomitsemista. Lapsiuhrien oikeuksien ja etujen suojelemisesta rikosoikeudenkäynnissä on määräyksiä *8 artiklassa*.

Valinnaisen pöytäkirjan kotimaisen täytäntöönpanon valmistelu ei kuulu työryhmän toimeksiantoon muuten kuin pöytäkirjan edellyttämien rikoslain muutosten osalta. Muilta osin täytäntöönpano valmistellaan ulkoasiainministeriössä virkatyönä.

ILOn yleissopimus, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi

Kansainvälisessä työkonferenssissa hyväksyttiin vuonna 1999 yleissopimus, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä sekä välittömiä toimia niiden poistamiseksi. Se on tullut Suomen osalta voimaan vuonna 2001 (SopS 16/2000).

Yleissopimus velvoittaa sen ratifioineet valtiot ryhtymään välittömiin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin varmistaa lapsityön pahimpien muotojen kiireellisen kieltämisen ja poistamisen. Sopimuksen 2 artiklassa määritellään lapseksi alle 18-vuotiaat henkilöt. 3 artiklan mukaan lapsityön pahimmat muodot käsittävät kaikki orjuuden muodot ja orjuuteen verrattavat käytännöt, kuten lasten myynnin ja lapsikaupan, velkaorjuuden ja maaorjuuden sekä pakkotyön mukaan lukien lasten pakkovärväyksen käytettäväksi aseellisessa selkkauksessa (kohta a) ja lapsen käytön, välityksen tai tarjoamisen prostituutioon, pornografian tuotantoon tai pornografisiin esityksiin (kohta b). Lisäksi yleissopimuksen kattamiin lapsityön pahimpiin muotoihin kuuluvat lapsen käyttö, välitys tai tarjoaminen laittomiin toimiin, erityisesti huumausaineiden tuotantoon ja kauppaan (kohta c) sekä työ, joka luonteensa tai olosuhteidensa vuoksi saattaa olla haitallista lasten terveydelle, turvallisuudelle tai moraalille (kohta d). Yleissopimusta täydentävässä suosituksessa otsikon II (Vaarallinen työ) alla määritellään edellä mainitut yleissopimuksen 2 artiklan d-kohdan tarkoittamat työt muun muassa sellaisiksi töiksi, joissa lapset ovat alttiina ruumiilliselle, henkiselle tai seksuaaliselle hyväksikäytölle.

Saman suosituksen III otsikon (Toimeenpano) alla kohdassa 11 määrätään jäsenvaltiot tukemaan lapsityön pahimpien muotojen kiireelliseen kieltämiseen ja poistamiseen tähtääviä kansanvälisiä pyrkimyksiä keräämällä ja vaihtamalla tietoja rikoksista (alakohta a), paljastamalla ja asettamalla syytteeseen henkilöt, jotka osallistuvat lasten myyntiin ja lapsikauppaan tai lasten käyttöön, välitykseen tai tarjoamiseen laittomiin toimiin, prostituutioon, pornografian tuotantoon tai pornografisiin esityksiin (alakohta b) sekä rekisteröimällä tällaisiin rikoksiin syyllistyneet henkilöt (alakohta c).

Suosituksen kohdassa 12 jäsenvaltiot veloitetaan säätämään rangaistaviksi yleissopimuksen 3 artiklan kohdissa a–c määritellyt teot sekä lisäksi lapsen käytön toimiin, joihin liittyy ampuma-aseiden tai muiden aseiden laitton hallussapito tai käyttö. Myös yleissopimuksen 3 artiklan d-kohdassa määritellyn työn estämistä ja poistamista koskevien kansallisten säännösten rikkomisesta tulee tuomita rangaistukseen, joka voi olla muukin kuin rikosoikeudellinen rangaistus. Suosituksen kohdassa 14 veloitetaan jäsenvaltiot kiireellisesti järjestämään muita rikos- ja siviilioikeudellisia ja hallinnollisia keinoja lapsityön pahimpia muotoja koskevien kansallisten säännösten tehokkaan noudattamisen varmistamiseksi. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi säännöksiä aiemmin rikkoneeseen yritykseen kohdistuva erityisvalvonta sekä toiminnan jatkuessa toimiluvan tilapäinen tai pysyvä peruuttaminen.

Euroopan unionin puitepäättös ihmiskaupan torjunnasta

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 19 päivänä heinäkuuta 2002 puitepäättöksen ihmiskaupan torjunnasta (2002/629/YOS, EYVL L 203, 1.8.2002, s. 1), joka yhtenäistää ihmiskauppaa

koskevat määritelmät, rangaistavan käyttäytymisen alan sekä seuraamukset jäsenvaltioissa. Puitepäättös tuli voimaan 1.8.2002 ja se täydentää aiemmin hyväksytyjä instrumentteja, lähinnä vuonna 1997 hyväksyttyä yhteistä toimintaa ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisesta toiminnasta.

Puitepäättöksen *1 artikla* koskee työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa tai seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaan ihmiskauppaan liittyviä rikoksia. Artikla vastaa Palermion yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 3 artiklaa sillä erotuksella, että puitepäättös ei koske elinten luovuttamiseen liittyvää ihmiskauppaa.

1 artiklan 1 kappaleen mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat teot ovat rangaistavia: henkilön värväys, kuljettaminen, siirtäminen ja kätkeminen sekä tämän jälkeen tapahtuva vastaanottaminen, henkilön hallinnan vaihto tai siirto mukaan lukien, silloin kun tekoon liittyy jokin 1a—1d-kohdassa mainitun keinon käyttö. 1a—1d-kohdissa mainitaan muun muassa pakottaminen, harhaanjohtaminen, vallan väärinkäyttö sekä maksujen tai etuisuuksien antaminen tai vastaanottaminen suostumuksen saamiseksi henkilöltä, jonka hallinnassa toinen henkilö on. Lisäksi edellytyksenä on, että teon tarkoituksena on työvoiman hyväksikäyttö taikka henkilön hyväksikäyttö prostituutiossa tai muu seksuaalinen hyväksikäyttö. Artiklan 2 kappaleen mukaan ihmiskaupan uhrin suostumus hyväksikäyttöön on merkityksetön, mikäli jotakin 1 kappaleen 1a—1d-kohdassa mainituista keinoista on käytetty suostumuksen saamiseksi. Mikäli kyseessä on alle 18-vuotias henkilö, on teko 3 kappaleen mukaan rangaistavaa ihmiskauppaa, vaikka mitään 1a—1d-kohdassa mainittuja keinoja ei olisi käytetty.

1 artiklassa tarkoitettuun rikokseen yllyttäminen, avunanto ja yritys on puitepäättöksen *2 artiklan* mukaan säädettävä rangaistavaksi teoksi.

Puitepäättöksen *3 artikla* koskee rangaistuksia sekä raskauttavia asianhaaroja. Artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että puitepäättöksen 1 ja 2 artiklassa määritellyistä teoista voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia, joista voi seurata rikoksenteijän luovuttaminen. Artiklan toisen kappaleen mukaan rangaistuksen enimmäispituuden on oltava vähintään 8 vuotta, kun tekoon liittyy jokin seuraavista seikoista: rikoksella on tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella vaarannettu uhrin henki, uhrina on ollut erityisen suojaton henkilö, rikoksen teossa on käytetty törkeätä väkivaltaa tai siitä on aiheutunut uhrille erityisen vakavaa vahinkoa tai rikos on tehty osana rikollisjärjestön toimintaa.

Puitepäättöksen *4 artiklassa* on määräykset oikeushenkilöiden vastuusta ja *5 artikla* määrittelee oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset.

6 artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan jäsenvaltioiden on ulotettava lainkäyttövaltansa puitepäättöksen 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella, rikoksen tekijä on jäsenvaltion kansalainen tai rikos on tehty jäsenvaltion alueelle sijoittuneen oikeushenkilön puolesta tai hyväksi. Artiklan 2 kappaleen mukaan jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovelle lainkäyttövaltaa koskevia 1 kappaleen b- ja c-kohdan sääntöjä tai että se soveltaa niitä vain erityisissä olosuhteissa tai tilanteissa, jos rikos on tehty sen alueen ulkopuolella. Artiklan 3 kappaleen mukaan jäsenvaltion, joka ei luovuta kansalaisiaan, tulee ulottaa lainkäyttövaltansa 1 ja 2 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos sellaiseen rikokseen on syyllistynyt sen oman maan kansalainen maan rajojen ulkopuolella. Artiklan 4 kappaleen mukaan kunkin jäsenvaltion on ilmoitettava neuvoston pääsihteerille päätöksestään so-

veltaa 2 kappaletta sekä mainittava tarvittaessa ne erityiset olosuhteet tai tilanteet, joissa päätöstä sovelletaan.

Puitepäättöksen 7 artiklassa jäsenvaltiot on velvoitettu huolehtimaan siitä, ettei ihmiskaupan tutkinta ja syytetoimiin ryhtyminen edellytä uhrin tekemää ilmoitusta tai syyttämispyyntöä ainakaan tapauksissa, joihin sovelletaan 6 artiklan 1 kappaleen a-kohtaa (rikos on kokonaan tai osittain tehty kyseisen valtion alueella). Lisäksi 2 kappaleen mukaan rikoksen uhrin ollessa alle 18-vuotias lapsi on tätä pidettävä uhrin asemasta rikosoikeudenkäynnissä tehdyssä puitepäättöksessä (2001/220/YOS, EYVL L 82, 22.3.2001, s. 1) tarkoitettuna erityisen haavoittuvana uhrina.

8 artiklan perusteella puitepäättöstä sovelletaan Gibraltarin alueella ja 9 artiklassa todetaan, että yhteistä toimintaa 97/154/YOS ei enää sovelleta ihmiskauppaa koskevilta osin lainkaan.

10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava puitepäättöksen edellyttämät toimenpiteet ennen 1 päivää elokuuta 2004. Jäsenvaltioiden tulee informoida neuvoston sihteeristöä sekä Euroopan yhteisön komissiota säännösmuutoksista, jotka on tehty puitepäättöksen nojalla. Neuvosto arvioi viimeistään 1 päivään elokuuta 2005 mennessä puitepäättöksen toteutumista jäsenvaltioissa.

Puitepäättös on 11 artiklan mukaan tullut voimaan sinä päivänä, kun se on julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä, eli 1.8.2002.

Elinkauppa

Palermion yleissopimuksen lisäpöytäkirja koskee myös ihmiskauppaa elinten poistamiseksi. Tämän lisäksi on olemassa erityisesti elinkauppaa koskevaa kansainvälistä sääntelyä. Kansainvälisesti hyväksytty yleinen periaate on, että ihmisen elimiä ei saa tarjota ansaitsemistarkoituksessa kaupaksi.

Euroopan neuvostossa vuonna 1997 tehdyn ihmisoikeuksia ja biolääketiedettä koskevan yleissopimuksen VI luku sisältää määräykset elimien ja kudosten irrottamisesta elävistä luovuttajista elinsiirtoa varten. Yleissopimuksen 19 artiklan mukaan elimiä ja kudoksia voidaan irrottaa elävästä henkilöstä vain, jos sillä on parantava vaikutus vastaanottajaan, sopivaa elintä tai kudosta ei voida ottaa kuolleesta henkilöstä eikä muuta yhtä tehokasta hoitoa ole käytettävissä. Puuttuminen yksilön koskemattomuuteen edellyttää luovuttajan antamaa suostumusta, jonka tulee elinsiirron ollessa kysymyksessä olla nimenomainen ja yksilöity sekä annettu joko kirjallisessa muodossa tai viranomaisen luona. Yleissopimuksen 21 artiklan mukaan ihmisruumiista ja sen osista sellaisenaan ei saa koitua taloudellista etua.

Yleissopimukseen on vuonna 2002 hyväksytty elinten ja kudosten siirtoja koskeva lisäpöytäkirja, joka ei ole vielä tullut voimaan. Lisäpöytäkirja sisältää yleissopimukseen verrattuna yksityiskohtaisempia määräyksiä elinten ja kudosten siirroista. Lisäpöytäkirjan 22 artiklan mukaan elinten ja kudosten kauppa on kiellettävä.

Kreikka on puheenjohtajavaltiona tehnyt helmikuussa 2003 aloitteen Euroopan unionin puitepäättökseksi ihmisen elimien ja kudosten kaupan torjunnasta. Puitepäättöksen käsittely on kesken. Viimeisimmän version (17.6.2003, 10611/03 DROIPEN 39) 2 artiklan 1 kappaleen mukaan olisi rangaistavaa esimerkiksi henkilön kuljettaminen, kun tarkoituksena on elimen tai kudoksen laiton irrottaminen ja kun tekoon liittyy keinona esimerkiksi voimankäyttö, petos tai

määräysvallan väärinkäyttö. Artiklan 2 kappale koskee elimen tai kudoksen irrottamista, joka tehdään pakottamisen, voimankäytön, uhkaamisen tai petoksen avulla. Artiklan 3 kappaleen tekotapaa voidaan luonnehtia elimen tai kudoksen ostamiseksi. Artiklan 4 kappale koskee edellisissä kappaleissa tarkoitetuilla tavoilla irrotettujen elinten tai kudosten kauppaa, varastointia tai kuljettamista sekä elimen tai kudoksen siirtoa tietoisena siitä, että elin tai kudokseksi on ollut edellä artiklassa tarkoitetun teon kohteena.

Puitepäättösehdotuksen 4 artiklan 2 kappaleen mukaan 2 artiklan 2 kappaleen mukaisista teoista on voitava tuomita vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään 2—5 vuotta. 4 artiklan 3 kappaleen mukaan 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista on voitava tuomita vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään 5—10 vuotta, kun rikoksella on tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella vaarannettu uhrin henki, rikos on kohdistunut erityisen haavoittuvaan henkilöön, rikos on tehty käyttäen vakavaa väkivaltaa tai on aiheuttanut vakavaa fyysistä vahinkoa uhrille taikka rikos on tehty osana yhteisessä toiminnassa 98/733/YOS määritellyn rikollisjärjestön toimintaa. Jäsenvaltio voisi kuitenkin rajoittaa 3 kappaleen soveltamisen koskemaan 2 artiklan teoista vain 1 ja 2 kappaleessa mainittuja. Tällöin 3 ja 4 kappaleiden mukaisista teoista on mainittujen raskauttavien asianhaarojen vallitessa voitava tuomita vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään 2—5 vuotta.

Puitepäättösehdotuksen käsittely on toistaiseksi keskeytetty puitepäättöksen tarpeellisuuden tarkempaa selvittämistä varten.

Valtioneuvosto on suhtautunut puitepäättöksen tarpeellisuuteen varauksellisesti (U 7/2003 vp), sillä ei ole näyttöä siitä, että unionin alueella harjoitettaisiin elinten ja kudosten kauppaa järjestäytyneen rikollisuuden muodossa. Ylipäätään elinten kaupan liittyvät tapaukset näyttävät olevan harvinaisia. Valtioneuvosto kiinnitti puitepäättöksen tarpeellisuutta arvioidessaan huomiota siihen, että jo nyt on olemassa elinten käsittelyä koskevia kansainvälisiä sopimuksia ja kansallista lainsäädäntöä. Jos puitepäättöksen käsittelyä jatketaan, erityisesti 2 artiklan mukaiset tekemuodot edellyttävät tarkennuksia. Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 1/2003 vp), lakivaliokunta (LaVL 4/2003 vp) ja suuri valiokunta (pöytäkirja 7/2003 vp) yhtyivät valtioneuvoston kantaan.

3.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Ruotsi

Ruotsin lainsäädännössä ihmiskauppaa koskevat rikoslain pykälät koskevat ainoastaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa. Rikoslain 4 luvun 1 a §:ssä säädetään vähintään kaksi ja enintään 10 vuotta vankeutta rangaistukseksi ihmiskaupasta sille, joka laittomasti pakottamalla, harhauttamalla tai muulla sellaisella sopimattomalla tavalla saa henkilön lähtemään tai suostumaan kuljetettavaksi toiseen valtioon tiettyjen erikseen lueteltujen rikosten uhriksi tai seksuaalista hyväksikäyttöä varten. Ihmiskaupasta seksuaalista hyväksikäyttöä varten tuomitaan myös se, joka vastaanottaa tai majoittaa edellämainitussa tilanteessa maahan saapuneen henkilön, jos se tapahtuu käyttäen edellä tarkoitettua sopimatonta keinoa. Samaan rangaistukseen tuomitaan, jos edellä mainittujen tekojen uhrina on alle 18-vuotias henkilö, riippumatta käytetyistä keinoista. Jos kyse on lievemmin arvosteltavasta ihmiskaupasta, enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Myös ihmiskaupan yritys, sen valmistelu ja yhteenliittyminen sitä varten ovat rangaistavia tekoja.

Norja

Norjassa ei ole voimassa varsinaista ihmiskauppaa koskevaa lainsäädäntöä. Rikoslaisissa samoin kuin useissa muissa laeissa on kuitenkin säännöksiä, esimerkiksi 21 luvun vapaudenriistoa koskevat pykälät, jotka soveltuvat ihmiskauppatapauksiin. Norjan hallitus on antanut parlamentille huhtikuussa 2003 esityksen rikoslain muutokseksi muun muassa ihmiskauppaa koskevien säännösten osalta. Lainmuutos kumoaisi vanhan 224 §:n ja korvaisi sen uudella ihmiskauppaa koskevalla pykälällä. Lainmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2003 aikana.

Ehdotuksen mukaan ihmiskaupasta tuomitaan enintään viiden vuoden vankeusrangaistukseen se, joka väkivallalla, pakolla, haavoittuvaista tilannetta tai muuta vastaavaa seikkaa hyväksikäyttämällä saa henkilön harjoittamaan prostituutiota, tekemään pakkotyötä, liittymään vieraan valtion armeijaan tai luopumaan elimistään. Samoin tuomittaisiin se, joka värvää, kuljettaa tai vastaanottaa henkilön yllämainittuja tarkoituksia varten, muutoin edesauttaa hyväksikäyttöä tai antaa tai vastaanottaa maksun tai muun korvauksen vastuullaan olevan henkilön luovuttamisesta hyväksikäytettäväksi.

Jos teko kohdistuu alle 18-vuotiaaseen henkilöön, tuomittaisiin hyväksikäyttäjä ihmiskaupasta, vaikka väkivaltaa, pakkoa tai muita mainittuja olosuhteita ei olekaan käsillä. Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin ehdotuksen mukaan vankeutta enintään 10 vuotta. Teko katsottaisiin törkeäksi muun muassa silloin, kun uhri on alle 18-vuotias, teon yhteydessä on käytetty törkeää väkivaltaa tai pakkoa tai siitä on aiheutunut merkittävää voittoa. Lisäksi ehdotetaan yleiseksi rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoksen tekemistä järjestäytyneen rikollisuuden puitteissa, mikä nostaisi enimmäisrangaistuksen kaksinkertaiseksi tai korottaisi sitä enintään viisi vuotta. Ihmiskaupasta voitaisiin törkeimmissä tapauksissa näin ollen tuomita enimmillään 15 vuoden vankeusrangaistus.

Tanska

Tanska on Euroopan unionin jäsenvaltioista tällä hetkellä ainoa, jossa on voimassa kaikkea ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös. Rikoslain 262 a §:ssä on säädetty enintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistus sille, joka käyttämällä laitonta pakottamista, vapaudenriistoa, uhkia, erehdyksen hyväksikäyttämistä tai muita sopimattomia menetelmiä värvää, kuljettaa, luovuttaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen henkilön seksuaalista hyväksikäyttöä, pakkotyötä, orjuutta vastaavia olosuhteita tai elinten poistamista varten. Sama rangaistus soveltuu myös henkilöön, jonka uhrina on alle 18-vuotias henkilö tai jos hän on suostumuksen saamiseksi maksanut uhria vallassaan pitävälle henkilölle korvauksena rahaa tai muuta etuutta.

Saksa

Saksan rikoslaisissa säädetään ihmiskaupasta 180 b, 181 ja 181 a §:ssä. Säännökset koskevat ainoastaan ihmiskauppaa, jonka tarkoituksena on seksuaalinen hyväksikäyttö tai pyrkimys saattaa uhri harjoittamaan prostituutiota. Henkilö tuomitaan ihmiskaupasta sakkoon tai enintään viideksi vuodeksi vankeuteen, jos hän tavoitellakseen itselleen taloudellista etua ja käyttäen hyväkseen toisen pakottavaa tilannetta tietoisesti aiheuttaa toisen henkilön ryhtymisen harjoittamaan prostituutiota tai jatkamaan kyseistä toimintaa. Samoin rangaistaan tekijää silloin, jos uhrin vieraassa valtiossa oleskelusta johtuva haavoittuva tilanne on ollut tekijän tiedossa ja tekijä on tätä tilannetta hyväksikäyttäen ja saavuttaakseen taloudellista hyötyä pakottanut uhrin tekemään tai sallimaan kolmannen henkilön kohdistaa uhriin seksuaalisia tekoja.

Jos tekijä, tietoisena uhrin vieraassa valtiossa oleskelun aiheuttamasta haavoittuvasta tilanteesta ja sitä hyväksi käyttäen, vaikuttaa siihen, että uhri aloittaa prostituution harjoittamisen tai jatkaa sitä tai jos uhri on alle 21-vuotias, rangaistaan ankaramman rangaistusasteikon mukaisesti vähimmäisrangaistuksen ollessa kuusi kuukautta vankeutta ja enimmäisrangaistuksen 10 vuotta vankeutta. Tällaisen vakavamman tekemuodon yrityskin on rangaistava.

Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan vähintään yhden ja enintään 10 vuoden vankeusrangaistukseen henkilö, joka väkivaltaa, uhkailua tai petollisuutta käyttämällä syyllistyy edellä mainittuihin tekoihin. Samoin tuomitaan silloin, kun tekijä ammattimaisesti värvää uhreja aloittamaan tai jatkamaan prostituutiota tietoisena näiden vieraassa valtiossa oleskelun aiheuttamasta haavoittuvasta tilanteesta. Vähemmän vakavissa törkeissä ihmiskauppatapauksissa rangaistusasteikko on vähintään kuusi kuukautta ja enintään viisi vuotta vankeutta.

Itävalta

Itävallan rikoslain 217 §:ssä on rangaistussäännökset seksuaalista hyväksikäyttöä ja prostituutiota varten tapahtuvasta rajat ylittävästä ihmiskaupasta. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että uhri on saatettu harjoittamaan prostituutiota toisessa valtiossa kuin missä hän tavallisesti asuu tai jonka kansalainen hän on. Rangaistus seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuneesta ihmiskaupasta on kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen vankeutta. Mikäli teon motiivina on ollut taloudellinen hyöty, on rangaistusasteikko yhdestä vuodesta 10 vuoteen vankeutta. Sama ankarampi asteikko soveltuu myös silloin, kun ihmiskaupan tarkoitus on harhauttamalla, pakolla tai väkivalloin saattaa uhri harjoittamaan prostituutiota muualla kuin kotimaassaan.

Ranska

Ranskassa on vuoden 2003 maaliskuussa tullut voimaan uudet ihmiskauppaa koskevat säännökset. Artiklan 225-4-1 mukaan ihmiskaupasta rangaistaan enintään seitsemän vuoden vankeusrangaistuksella ja enintään 150 000 euron sakolla sitä, joka korvausta tai muuta hyötyä tai niitä koskevaa lupausta vastaan värvää, kuljettaa, siirtää henkilön paikasta toiseen, majoittaa tai vastaanottaa henkilön asettaakseen tämän kolmannen henkilön käyttöön paritusta tai muuta hyväksikäyttöä varten.

Artiklan 225-4-2 perusteella ihmiskaupasta rangaistaan korotetulla enintään kymmenen vuoden vankeusrangaistuksella ja enintään 1 500 000 euron sakolla silloin, kun ihmiskaupan uhrina on alaikäinen tai henkilö, joka on ikänsä, terveydentilansa, raskauden tai muun henkisen tai ruumiillisen syyn vuoksi erityisen haavoittuva. Korotettua rangaistusta käytetään myös silloin, kun uhreina on ollut useita henkilöitä, uhri on ollut Ranskan ulkopuolella tai saapumassa maahan, uhuriin on otettu yhteyttä telekommunikaatiovälineiden avulla, uhria tai hänen perhettään on uhattu, pakotettu tai heihin on kohdistettu vakavaa väkivaltaa tai jos uhri on ollut välittömässä hengenvaarassa, häntä on uhannut pysyvä loukkaantuminen tai tekijä on henkilö, joka on tehtävänsä tai asemansa vuoksi vastuussa uhrin hyvinvoinnista tai joka syyllistyy ihmiskauppaan yleistä järjestystä ylläpitävänä tai ihmiskauppaa virkansa puolesta vastustavana henkilönä.

Alankomaat

Rikoslain 250 a artiklan 1 kohdan perusteella tuomitaan enintään kuusi vuotta vankeutta tai sakkoa enintään 45 000 euroa henkilölle, joka väkivallalla, väkivallan uhalla, harhauttamalla

tai muutoin pakottamalla saa toisen henkilön suorittamaan tai tarjoutumaan suorittamaan seksuaalisia tekoja kolmannen henkilön kanssa tai tätä varten maksua vastaan. Samoin tuomitaan se, joka värvää, kuljettaa tai pakottaa toisen henkilön mukaansa viedäkseen tai toimittakseen tämän toiseen maahan tarjoamaan seksuaalipalveluja maksua vastaan tai se, joka saa alaikäisen suorittamaan tai tarjoutumaan suorittamaan seksuaalisia tekoja maksua vastaan.

Artiklassa kriminalisoidaan myös taloudellinen hyötyminen toisen henkilön tarjoamista seksuaalipalveluista, mikäli hyötyjä tietää tai hänen tulisi epäillä, että palvelujen tarjoaja on joutunut seksuaalipalvelujen tarjoajaksi pakottamisen seurauksena tai alaikäisenä. Rangaistavaa on myös seksuaalipalvelujen tarjoajan pakottaminen tai harhauttaminen luovuttamaan seksuaalipalveluilla ansaitsemiaan varoja.

Artiklan 2 kohdan mukaan jos kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä syyllistyy 1 kohdassa tarkoitettuun seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvaan ihmiskauppaan, uhrina ollut alaikäinen ei ole vielä täyttänyt kuuttatoista vuotta tai jos väkivalta on aiheuttanut vakavia ruumiillisia vammoja, sovelletaan korotettua rangaistusmaksimia, joka on enintään kahdeksan vuotta vankeutta tai sakkoa enintään 45 000 euroa. Jos ihmiskaupan uhri on alle 16-vuotias ja hänelle on aiheutunut vakavia ruumiillisia vammoja, rangaistaan tekijöitä enintään 10 vuoden vankeusrangaistuksella tai enintään 45 000 euron sakolla.

Britannia

Britanniassa on vuonna 2002 säädetty seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvaa ihmiskauppaa koskevat säännökset kansalaisuutta, pakolaisuutta ja maahanmuuttoa koskevan lain 145 artiklassa. Henkilö voidaan tuomita sakkoon tai enintään 14 vuoden vankeusrangaistukseen tai molempiin, jos hän järjestää tai avustaa henkilön saapumisessa maahan, maassa liikkumisessa tai maasta poistumisessa. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että henkilön tarkoituksena on ollut ansiotarkoituksessa käyttää määräysvaltaa uhrin toimintaan prostituoituna valvomalla ja ohjaamalla tätä tavalla, joka voidaan tulkita prostituution avustamiseksi ja edistämiseksi tai hänen voidaan olettaa tienneen, että joku toinen henkilö käyttää tällaista määräysvaltaa uhriin joko Britanniassa tai muualla.

Britannian parlamentissa on parhaillaan käsittelyssä seksuaalirikoslainsäädännön uudistus, jossa ehdotetaan vastaavien seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvien ihmiskauppasäännösten lisäämistä rikoslain artikloihin 61—63. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2003 kuluessa.

3.4. Nykytilan arviointi

Suomen nykyinen lainsäädäntö ei ole kattava suhteessa Suomen kansainvälisiin velvoitteisiin kriminalisoida ihmiskauppa. Paritusta koskeva säännös soveltuu vain osaan ihmiskaupasta. Vapaudenriistoa koskevat säännökset eivät nekään kata kuin osan ihmiskauppaan liittyvistä piirteistä. Ihmisryöstöä koskeva nykyinen säännös on varsin lähellä ihmiskaupan sääntelyä, mutta ihmisryöstösäännöksen soveltamiskynnys on korkea. Tekotapoina mainitaan väkivalta, uhkaus ja kavallus. Sen sijaan lievempiä ihmiskaupassa käytettäviä keinoja kuten toisen aseman hyväksikäyttämistä ihmisryöstösäännös ei koske. Ihmisryöstöä koskevassa säännöksessä teon tarkoituksena mainitaan toisen saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, pakko-työhön tai orjuuteen. Ihmisarvoa loukkaavilla olosuhteilla tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 94/1993 vp, s. 108) mukaan ainakin sitä, että valtaannotettu joutuisi elättämään itsensä prostituutiolla tai huumekaupalla. Vaikka ilmaisu ”ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet” sallii-

kin joustavan tulkinnan, vaikuttaa siltä, että ihmisryöstösäännös ei kata kaikkia ihmiskauppaa koskevien Palermion yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen mukaisia toiminnan tarkoituksia. Ainakin muu kuin prostituutioon liittyvä seksuaalinen hyväksikäyttö ja elinten poistaminen jäänevät nykyisen ihmisryöstösäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Ihmiskauppaa koskeva sääntelytarve perustuu pääasiassa Suomen kansainvälisiin velvoitteisiin, mutta myös kansallisiin tarpeisiin. Edellä 2. luvussa yksityiskohtaisemmin esitetyn arvion mukaan Suomessa ei tosin ole merkittävästi tullut prostituution yhteydessä tietoon ilmiöitä, joita voitaisiin pitää ihmiskauppana. Mahdollinen ihmiskauppa liittyy Suomen oloissa kuitenkin ensisijaisesti juuri prostituutioon.

4. Paritusta koskevan sääntelyn nykytila

4.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Rangaistussäännös

Paritusta koskeva rangaistussäännös uudistettiin vuonna 1998 seksuaalirikoksia koskevan lainuudistuksen yhteydessä. Uusi pykälä on ollut voimassa vuoden 1999 alusta lähtien.

Parituksesta rangaistaan rikoslain 20 luvun 9 §:n mukaan sitä, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä 1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten, 2) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai 3) viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon. Rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kolmeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Parituksesta tuomittujen rangaistusten määrä on noussut 1990-luvulla. Vuosina 1991—1996 parituksesta annettiin vuodessa yksi tuomio tai ei yhtään tuomiota. Vuonna 1997 paritustuomioita annettiin 10, vuonna 1998 16, vuonna 1999 viisi ja vuonna 2000 kuusi. Rikosilmoitusten määrä on kasvanut tätäkin nopeammin.

Parituksesta tuomittiin 1990-luvulla alle 10 %:ssa tuomioista ehdottomia vankeusrangaistuksia. Vankeusrangaistusten keskipituus (ehdottomat ja ehdolliset yhteen laskien) oli vajaat 5 kuukautta. Uuden lainsäädännön voimaantulon jälkeisiltä vuosilta ei ole vielä kovin paljon tilastotietoja. Vuoden 1999 viidestä parituksesta tuomitusta rangaistuksesta yksi oli ehdoton vankeusrangaistus (4 kk), yksi oli ehdollinen vankeusrangaistus (6 kk) ja kolme sakkorangaistuksia (keskimäärin 40 päiväsakkoa). Vuoden 2000 kuudesta rangaistuksesta yksi oli ehdoton vankeusrangaistus (1 v 2 kk), kaksi ehdollisia vankeusrangaistuksia (keskimäärin 7,5 kk) ja kolme sakkorangaistuksia (keskimäärin 40 päiväsakkoa).

On viitteitä siitä, että rangaistuskäytäntö olisi sittemmin kiristynyt ainakin joissain yksittäistapauksissa. Eräässä tapauksessa alioikeus tuomitsi syyskuussa 2002 kolmen vuoden enimmäisrangaistuksen parituksesta. Tuomio lieveni maaliskuussa 2003 hovioikeudessa kahden vuoden kuuden kuukauden pituiseksi ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Kahden vuoden kuuden kuukauden pituisia ehdottomia vankeusrangaistuksia on tuomittu parituksesta viime vuosina myös eräissä muissa tapauksissa. Joissain tapauksissa rangaistukset ovat siis liikkuneet varsin lähellä nykyistä enimmäisrangaistusta.

Prostituutiopalveluja markkinoivien ilmoitusten julkaiseminen on viime vuosina herättänyt keskustelua. Nykyinen paritussäännös ei välttämättä mahdollista ilmoituksen julkaisijan vastuuta paritusrikoksesta. Ilmoituksia oli aikaisemmin lehdissä runsaasti: vuonna 1999 tehdyn selvityksen mukaan esimerkiksi Helsingin Sanomissa julkaistiin viikossa lähes 1000 tutkimuksessa seksuaalipalveluilmoitukseksi luokiteltua ilmoitusta. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2000:12.) Tutkimuksessa seksuaalipalveluilmoituksina pidettiin paitsi prostituutiota markkinoivia ”päiväkahvi-ilmoituksia”, myös muun muassa seksiravintoloiden ja -puhelinlinjojen ilmoituksia. Ilmoitustuloilla mitaten varsinkin iltapäivälehtien ja Helsingin Sanomien saamat tulot olivat huomattavat, enimmillään (Iltalehti) arvion mukaan 17 miljoonaa markkaa. Sitten suurimmat päivälehdet ovat luopuneet seksuaalipalveluilmoitusten julkaisemisesta. Maksulliset ilmoitukset ovat siirtyneet päivälehdistä Internetiin.

Pakkokeinot

Paritusrikollisuuden luonteen vuoksi sen tutkinnassa saattaa olla tarvetta käyttää vapauteen kohdistuvien pakkokeinojen ja etsinnän lisäksi telepakkokeinoja. Niistä säädetään pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvussa, jota on hiljattain muutettu (EV 286/2002 vp). Muutokset tulevat voimaan vuoden 2004 alussa. Tässä esityksessä on otettu huomioon pakkokeinolaki muutetussa muodossaan.

Pakkokeinolain 5 a luvun 1 §:n 1 kohdan mukaan telekuuntelulla tarkoitetaan viestintämarkkina-alaissa tarkoitetun yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta teleliittymään, sähköpostiosoitteeseen tai muuhun sellaiseen teleosoitteeseen taikka telepäätelaitteeseen tulevan taikka siitä lähtevän viestin kuuntelua tai tallentamista salaa viestin sisällön selvittämiseksi. Pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä säädetään rikoksista, joiden tutkinnassa voidaan käyttää telekuuntelua. Pykälä sisältää rikosluettelon törkeistä rikoksista, joiden tutkinnassa telekuuntelu on mahdollinen. Paritus ei ole tällainen rikos.

Pakkokeinolain 5 a luvun 1 §:n 2 kohdan mukaan televalvonnalla tarkoitetaan salassapidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty pykälän 1 kohdassa tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, sekä matkaviestimen sijaintitiedon hankkimista ja tällaisen teleliittymän tai telepäätelaitteen tilapäistä sulkemista. Saman luvun 3 §:n mukaan pääsääntönä on, että televalvonta edellyttää epäilyä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Pykälässä mahdollistetaan televalvonta kuitenkin myös epäiltäessä eräitä lievemmin rangaistavia rikoksia. Pakkokeinolain viimeisimmän uudistuksen yhteydessä tuohon rikosluetteloon lisättiin paritus, jonka tutkinnassa televalvonta siis on nykyisin mahdollista.

Lisäksi luvussa on säädetty teknisen kuuntelun, teknisen katselun ja teknisen seurannan määritelmistä ja näiden toimintojen edellytyksistä. Teknisen kuuntelun yleisenä edellytyksenä on vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistus, joten säännös ei sovellu paritukseen. Jos kysymyksessä on vakituiseen asumiseen tarkoitettu tila, teknisen kuuntelun kohdistaminen siihen tulee kysymykseen, jos kyseessä on jokin erikseen luetelluista törkeistä rikoksista, joihin paritus ei sisälly. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on pääsääntöisesti epäily rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

4.2. Kansainväliset sopimukset ja päätökset

Ihmiskauppaa ja prostituutiosta hyötymistä sekä naisten syrjinnän poistamista koskevat yleissopimukset

Jo edellä mainittiin vuonna 1949 hyväksytty ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskeva yleissopimus, joka on tullut Suomessa voimaan vuonna 1972 (SopS 33/1972).

Yleissopimus velvoittaa sopimusosapuolet rankaisemaan henkilöä, joka toisen henkilön intohimojen tyydyttämiseksi hankkii, viekoittelee tai houkuttelee mukaansa prostituutiota varten toisen henkilön, vaikkapa tämän suostumuksellakin tai muutoin käyttää toisen henkilön prostituutiota hyödykseen, vaikkapa tämän suostumuksellakin (1 artikla). Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat rankaisemaan henkilöä, joka pitää tai hoitaa tai tietoisesti rahoittaa bordellia tai osallistuu sellaisen rahoittamiseen tai tietoisesti antaa vuokralle tai vuokraa talon tai muun paikan tai osan siitä toisten prostituutiota varten (2 artikla).

Oikeuskirjallisuudessa esitetyn mukaan 1 artiklan mukaisella ”hyödyksi käyttämisellä” tarkoitetaan prostituutioon liittyvien toimien organisointia ja johtamista sekä edun hankintaa prostituution tuottamista tuloista. Vakiintuneesti on katsottu, että sopimuksen mukainen rankaisemisvaatimus ei koske sen enempää asiakasta kuin esimerkiksi verottajaa mahdollisten verotulojen saajana.

YK:n vuonna 1979 tekemä kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus on tullut Suomen osalta voimaan vuonna 1986 (SopS 68/1986). Yleissopimuksen 6 artiklassa sopimusvaltiot velvoitetaan ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen. Tämä sisältää myös lainsäädäntötoimet.

Artiklassa on lähinnä todettu uudelleen siinä tarkoitettujen kysymysten tärkeys ja kiireellisyys ja se, että niillä on erityistä merkitystä naisille syrjintään liittyvänä kysymyksenä, koska aikaisemmat sopimukset eivät ole saaneet ongelmaa häviämään.

Palermmon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa ei oteta kantaa parituksen tai prostituution kansalliseen sääntelyyn. Lisäpöytäkirjan virallisten tulkintaohjeiden (interpretative notes, kohta 64) mukaan pöytäkirja koskee hyväksikäyttöä prostituutiotarkoituksessa ja muuta seksuaalista hyväksikäyttöä vain ihmiskaupan sääntelyn yhteydessä. Hyväksikäyttöä prostituutiotarkoituksessa ja muuta seksuaalista hyväksikäyttöä ei määritellä pöytäkirjassa, joten tulkintaohjeiden mukaan pöytäkirja ei vaikuta siihen, miten sopimusvaltiot sääntelevät prostituutiota kansallisissa laeissaan. Käsitteiden määrittelemättä jättäminen oli tarkoituksellista, koska niistä ei päästy yhteisymmärrykseen.

Erityisesti lapsia suojaavat yleissopimukset

Lapsen oikeuksien yleissopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Se tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1990 ja Suomen osalta vuonna 1991 (SopS 59—60/1991). Lapsella tarkoitetaan sopimuksessa jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin (1 artikla). Yleissopimuksen 34 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot ryhtyvät erityisesti kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen:

a) lapsen houkuttelemisen tai pakottamisen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin; b) lasten hyväksikäytön prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisen toiminnan harjoittamisessa; c) lasten hyväksikäytön pornografisissa esityksissä tai aineistoissa.

Yleissopimusta täydentää valinnainen pöytäkirja, jonka sisältöä on esitelty edellä ihmiskauppaa koskevassa jaksossa. Lisäpöytäkirja koskee lapsikauppaa, lapsiprotituutiota ja lapsipornografiaa. Niitä koskee myös edellä kuvattu ILO:n yleissopimus lapsityön pahimpien muotojen kieltämisestä ja välittömistä toimista niiden poistamiseksi.

Ehdotus Euroopan unionin puitepäättökseksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi poliittisesti lokakuussa 2002 ehdotuksen neuvoston puitepäättökseksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta. Ehdotukseen saattaa tulla vielä viimeistelyssä teknisiä muutoksia, mutta asiallisesta sisällöstä on yhteisymmärrys, joten puitepäättösehdoituksen perusteella voidaan jo ryhtyä lainvalmistelutoimiin. Seuraavassa esitettävä perustuu asiakirjaan 12418/02 DROIPEN 68.

Ehdotuksen *1 artiklan* a-kohdan mukaan puitepäättöksessä lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. Ehdotuksen *2 artikla* koskee lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä rikoksia. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraavat tarkoitukselliset toimintamuodot on säädetty rangaistaviksi teoiksi:

- lapsen pakottaminen harjoittamaan prostituutiota, lapsen pakottaminen osallistumaan pornografiseen esitykseen, tai siitä taloudellisen hyödyn saaminen tai lapsen muu hyväksikäyttö näitä tarkoituksia varten
- lapsen suostuttaminen (recruiting) harjoittamaan prostituutiota, lapsen suostuttaminen osallistumaan pornografiseen esitykseen
- seksuaalisen toiminnan harjoittaminen lapsen kanssa pakottamalla, voimakeinoin tai uhkailua käyttäen, tai antamalla lapselle rahaa tai muu korvaus tai hyvitys maksuna seksuaalisen palvelun saamiseksi tältä, taikka käyttämällä väärin tunnustettua luottamus- tai auktoriteettiasemaa tai vaikutusvaltaa lapseen.

Ehdotuksen *3 artikla* koskee lapsipornografiaa. Ehdotuksen *4 artikla* koskee yritystä ja osallisuutta.

Ehdotuksen *5 artikla* koskee rangaistuksia ja raskauttavia asianhaaroja. Artikla on erittäin yksityiskohtainen. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2, 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista voidaan langettaa vankeusrangaistus, joiden pituus enimmillään on vähintään yhden ja kolmen vuoden välillä.

Artiklassa määrätään edelleen, että jos rikoksena on lapsen pakottaminen harjoittamaan prostituutiota tai lapsen pakottaminen osallistumaan pornografiseen esitykseen sekä seksuaalisen toiminnan harjoittaminen lapsen kanssa pakottamalla, voimakeinoin tai uhkailua käyttäen, on voitava langettaa vankeusrangaistuksia, joiden enimmäispituus on vähintään 5—10 vuotta. Näissä tapauksissa ei siis edellytetä lisäksi raskauttavia asianhaaroja.

Toinen vakavuusluokka sisältää rikokset, joista on voitava langettaa vankeusrangaistuksia, joiden enimmäispituus on vähintään 5—10 vuotta, jos tekoon liittyy vähintään yksi raskauttava asianhaara. Tämän vakavuusluokan rikoksia ovat taloudellisen hyödyn saaminen siitä, että

lapsi harjoittaa prostituutiota tai lapsen muu siihen liittyvä hyväksikäyttö, sekä lapsen suostuttaminen harjoittamaan prostituutiota.

Kyseeseen tulevia raskauttavia seikkoja ovat:

- uhri on lapsi, joka ei ole saavuttanut kansallisen lain mukaista seksuaalista itsemääräämisoikeutta koskevaa suojaikäräjä
- rikoksentekijä on tahallisesti tai piittaamattomuudella vaarantanut lapsen hengen
- rikoksen teossa on käytetty törkeätä väkivaltaa tai rikoksesta on aiheutunut lapselle vakavaa vahinkoa
- rikos on tehty osana rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa 21 päivänä joulukuuta hyväksytyssä yhteisessä toiminnassa 98/733/YOS tarkoitetun rikollisjärjestön toimintaa.

Kolmas vakavuusluokka sisältää rikokset, joista on voitava langettaa vankeusrangaistuksia, joiden enimmäispituus on vähintään 5—10 vuotta, jos uhri on kansallista suojaikäräjä nuorempi lapsi ja tekoon lisäksi liittyy jokin edellä kuvatuista muista raskauttavista asianhaaroista. Näitä rikoksia ovat taloudellisen hyödyn saaminen siitä, että lapsi osallistuu pornografiseen esitykseen ja lapsen muu siihen liittyvä hyväksikäyttö, sekä lapsen suostuttaminen osallistumaan pornografiseen esitykseen. Samoin tähän ryhmään kuuluvia rikoksia ovat seksuaalisen toiminnan harjoittaminen lapsen kanssa antamalla lapselle rahaa tai muu korvaus tai hyvitys maksuna seksuaalisen palvelun saamiseksi tältä, tai käyttämällä väärin tunnustettua luottamus- tai auktoriteettiasemaa tai vaikutusvaltaa lapseen.

Artiklassa määrätään myös, että kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kun luonnollinen henkilö on tuomittu jostain 2, 3 tai 4 artiklassa tarkoitetusta rikoksesta, kyseistä henkilöä voidaan tarvittaessa väliaikaisesti tai pysyvästi estää harjoittamasta lastenhoitoon liittyvää toimintaa.

Puitepäättösehdotuksen muut artiklat koskevat oikeushenkilöiden vastuuta, oikeushenkilöihin kohdistuvia seuraamuksia, lainkäyttövaltaa ja syytteeseenpanoa, uhrien suojelua ja auttamista, alueellista soveltamisalaa ja yhteisen toiminnan 97/154/YOS kumoamista sekä puitepäättöksen täytäntöönpanoa ja voimaantuloa.

4.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Ruotsi

Ruotsin rikoslain 6 luvun 8 §:ssä säädetään parituksesta. Parituksesta tuomitaan enintään neljän vuoden vankeusrangaistukseen se, joka edistää sitä, että toinen henkilö tarjoaa seksuaalipalveluja korvausta vastaan, tai taloudellisesti hyötyy siitä. Samoin tuomitaan henkilö, joka sallii omistamansa tai hallitsemansa asunnon käyttämisen seksuaalipalvelujen myymiseen eikä ryhdy riittäviin keinoihin tämän toiminnan lopettamiseksi. Jos tekijän toiminta on laajamittaista tai tekijä on törkeästi käyttänyt hyväkseen palvelujen tarjoajia, hänet tuomitaan törkeästä parituksesta vähintään kahdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi vankeuteen.

Norja

Norjassa paritus on rangaistavaa rikoslain 202 §:n mukaan. Kyseisen pykälän mukaan sakolla tai enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksella rangaistaan sitä, joka saattaa toisen henkilön aloittamaan tai jatkamaan prostituutiota, edistää toisen prostituutiota, hyötyy siitä tai

vuokraa tiloja prostituution harjoittamista varten ymmärtäen, että niitä tullaan käyttämään prostituutiotarkoituksiin, tai osoittaa viimeksi mainitussa suhteessa törkeää huolimattomuutta. Sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistuksella rangaistaan sitä, joka julkisesti ilmoittaen yksiselitteisesti tarjoaa, välittää tai pyytää prostituutiopalveluja. Rikoslain säännökset toisen ruumiin koskemattomuuden loukkauksesta 228, 229 ja 231 §:ssä voivat tulla myös sovellettaviksi paritustapauksissa.

Norjan hallitus on antanut parlamentille huhtikuussa 2003 ehdotuksen rikoslain muutokseksi, jolla säädettäisiin ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös, joka osittain olisi päällekkäinen nykyisen 202 §:n kanssa. Tämän vuoksi 202 §:ää muutettaisiin siten, että se koskisi ainoastaan toisen henkilön prostituution edistämistä, ja prostituution aloittamiseen ja sen jatkamiseen houkuttelemisesta rangaistaisiin ihmiskauppana uuden 224 §:n perusteella. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2003 aikana.

Tanska

Tanskan rikoslain 228 §:ssä säädetään parituksesta enintään neljän vuoden vankeusrangaistukselle, joka saattaa henkilön tarjoamaan seksuaalipalveluja maksua vastaan, edistää tätä toimintaa, estää henkilöä lopettamasta tätä toimintaa tai pitää bordellia. Samoin rangaistaan sitä, joka yllyttää tai avustaa alle 21-vuotiasta henkilöä ryhtymään seksuaalipalvelujen tarjoajaksi tai avustaa kuljettamaan alle 21-vuotiaan henkilön ulkomaille seksuaalipalvelujen myyntiä varten tai muutoin käytettäväksi seksuaalipalveluja varten vastoin tämän tietoisuutta matkan tarkoituksesta.

Henkilöä, joka edistää toisen seksuaalipalvelujen myyntiä oman taloudellisen hyötynsä vuoksi tai toimii toistuvasti välittäjänä tai muutoin hyötyy toisen henkilön epäsiiveillisestä ammatista, rangaistaan enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksella tai lieventävien asianhaarojen vallitessa sakolla rikoslain 229 §:n perusteella. Hotellin tai muun majoitusliikkeen pitäjä, joka sallii ammattimaisen prostituution harjoittamisen tiloissaan, voidaan tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen tai sakkoihin. Mikäli henkilö on aikaisemmin tuomittu parituksesta, voidaan rangaistusta korottaa enintään puolella.

Saksa

Saksassa on vuoden 2002 alusta alkaen ollut voimassa seksuaalipalvelujen ostamisen ja myymisen laillistava prostituutilaki, joka sisältää sekä siviili- että rikosoikeudellisia elementtejä. Prostituutilain 1 §:ssä todetaan, että prostituutiosta saatavaa korvausta koskeva vaatimus ei ole siirrettävissä, mikä heikentää parittajien toimintamahdollisuuksia. Bordellitoiminta ja asiakkaiden hankkiminen työnantajan toimesta on laillista, kunhan prostituoitujen työskentelevät vapaaehtoisesti. Muutoin tapahtuva paritus on edelleen kriminalisoitu rikoslain 181 a §:ssä, jonka sanamuotoa tiukennettiin prostituutilain tullessa voimaan.

Sakolla tai enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksella rangaistaan prostituoitun hyväksikäytöstä rikoslain 180 a §:n mukaan sitä, joka ammattimaisesti ylläpitää tai johtaa toimintaa, jossa prostituoitujen ovat ”työnantajastaan” henkilökohtaisesti tai taloudellisesti riippuvaisia ja toimivat prostituoituina vastoin tahtoaan. Samoin rangaistaan sitä, joka tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiaalle paikan prostituution harjoittamista varten tai muutoin käyttää hyväkseen hänen tarjoamassaan asunnossa prostituutiota harjoittavaa henkilöä.

181 a §:n perusteella henkilö tuomitaan parituksesta vähintään kuuden kuukauden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistukseen, jos hän käyttää hyväkseen prostituoitua tai omaa etua tavoitellakseen määrittelee prostituoidun työskentelyolosuhteet tai ryhtyy toimiin estääkseen tämän prostituutiosta luopumisen. Sakkoon tai enintään kolmen vuoden vankeusrangaistukseen tuomitaan henkilö, joka loukkaa toisen henkilökohtaista tai taloudellista liikkumavapautta edistämällä hänen prostituutitoimintaansa seksuaalipalveluja välittämällä. Teko on rangaistava myös silloin, kun paritus kohdistuu parittajan aviopuolisoon.

Itävalta

Itävallassa bordellitoiminta on luvanvaraista ja bordellien toiminta on yksityiskohtaisesti säännelty osavaltioiden lainsäädännössä. Itävallan rikoslain 213—216 §:n perusteella rangaistaan parituksesta. Kun henkilö parittaa toista henkilöä luottamusasemaansa hyväksikäyttäen (holhooja, huoltaja, opettaja, lääkäri tai muu alaikäisestä tai holhouksen alla olevasta henkilöstä vastuussa oleva henkilö) on enimmäisrangaistus kolme vuotta vankeutta. Jos tarkoituksena on hankkia parittajalle itselleen tai toiselle henkilölle taloudellista etua, rangaistuksena on kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen vankeutta.

Silloin, kun henkilö saa toisen harjoittamaan prostituutiota hankkiakseen ensin mainitulle henkilölle tai kolmannelle hyötyä, häntä rangaistaan sakolla tai enimmillään kuuden kuukauden vankeusrangaistuksella. Myös ammattimaisen prostituution edistämisestä voi seurata enimmillään kahden vuoden vankeusrangaistus. Toisen henkilön ammattimaisesta prostituutiosta hyötyminen on 216 §:n mukaan rangaistavaa enimmäisrangaistuksen ollessa kuusi kuukautta vankeutta. Jos henkilö hyötyy useista prostituoiduista samanaikaisesti tai muutoin käyttää hyväksi prostituoitua tai määrittelee tämän työskentelyn ehtoja, häntä rangaistaan enintään yhden vuoden vankeusrangaistuksella. Parittajan ollessa rikollisjärjestön jäsen rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta, samoin kuin silloin, kun parittaja uhkailulla estää toista henkilöä lopettamasta prostituution harjoittamisen.

Ranska

Ranskassa paritukseen liittyvää rikosoikeudellista lainsäädäntöä on tiukennettu korottamalla tuntuvasti rangaistuksia ja laajentamalla rikosoikeudellinen vastuu koskemaan myös oikeushenkilöt. Parituksesta tuomitaan rikoslain 225-5 artiklan mukaan enintään seitsemän vuoden vankeusrangaistukseen ja enintään 150 000 euron sakkoihin henkilö, joka auttaa tai suojelee toisen henkilön prostituutiota tai osallistuu siihen, hyötyy toisen prostituutiosta pakottamalla prostituoidun luovuttamaan osan tuloistaan tai muutoin maksamaan parittajalle tai värvää, houkuttelee tai pakottaa toisen henkilön aloittamaan tai jatkamaan prostituutiota. Artiklan 225-6 mukaan parituksena rangaistavaa on myös prostituoidun ja hänen asiakkaansa yhdyshenkilönä toimiminen, parittajan peitetoiminnassa avustaminen sekä prostituoitujen avuksi suunnattujen avustus- ja uudelleen koulutustapahtumien ehkäiseminen.

Mikäli paritus kohdistuu alle 15-vuotiaaseen henkilöön, on rangaistus 10—15 vuotta vankeutta ja enintään 3 000 000 euroa sakkoa (art. 225-7-1). Artiklan 225-7 perusteella tuomitaan parituksesta normaalia ankarampaan enintään kymmenen vuoden vankeusrangaistukseen ja enintään 1 500 000 euron sakkoihin muun muassa silloin, kun paritus on kohdistunut 15 vuotta täyttäneeseen alaikäiseen tai muutoin haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön, parituksen kohteena on ollut useita henkilöitä tai henkilö on houkuteltu harjoittamaan prostituutiota Ranskan ulkopuolella tai saapuessaan maahan. Silloinkin, kun useat henkilöt yhdessä toimivat parittajina muodostamatta kuitenkaan järjestäytynyttä rikollisryhmää tai kun paritus tapahtuu

levittämällä määrittelemättömälle henkilötaholle viestejä televiestintälaitteiden avulla, teosta rangaistaan ankaramman asteikon mukaisesti.

Kun raskauttavien tekumuotojen mukainen paritus on tapahtunut järjestäytyneen rikollisryhmän toimesta, rangaistus on 10—20 vuotta vankeutta ja enintään 3 000 000 euroa sakkoa (art. 225-8). Mikäli paritus tapahtuu käyttämällä kidutusta tai muita epäinhimillisiä keinoja, rangaistaan siitä vähintään 10 vuoden ja enintään elinkautisella vankeusrangaistuksella sekä enintään 4 500 000 euron sakolla (art. 225-9).

Enintään kymmenen vuoden vankeusrangaistuksella ja enintään 750 000 euron sakoilla rangaistaan sitä, joka suoraan tai välillisesti hallinnoi, johtaa tai rahoittaa bordellia, sallii prostituution edistämisen tai harjoittamisen omistamassaan tai hallinnoimassaan yleisölle avoimena olevassa paikassa, mahdollistaa prostituution harjoittamisen yksityistiloissa tai myy, vuokraa tai luovuttaa kulkuneuvon tietoisena sen käyttämisestä prostituutiotarkoituksiin.

Alankomaat

Alankomaissa bordellitoiminta on laillistettu lokakuusta 2000 lähtien. Prostituoitujen työnantajilla tulee olla kunnallisten viranomaisten myöntämä lupa, jossa on yksityiskohtaiset määräykset esimerkiksi bordellin sijainnista ja hallinnosta. Prostituoitujen tulee olla täysi-ikäisiä (ainakin 17-vuotiaita) ja työnteon on oltava vapaaehtoista. Rikoslain säännökset koskevat tämän vuoksi lähinnä seksuaalipalvelujen tarjoamista varten tapahtuvaa ihmiskauppaa eivätkä suoranaisesti tavanomaista paritusta. Sen vuoksi viitataan edellä ihmiskauppaa käsittelevässä luvussa 3.3. esitettyyn.

Britannia

Britannian seksuaalirikoslainsäädäntö on pääosin 1950-luvulta. Sitä ollaankin parhaillaan uudistamassa. Voimassa olevan lain mukaan rangaistavia ovat muun muassa paritus (enimmäisrangaistus 7 vuotta vankeutta), bordellin pitäminen (enimmäisrangaistus 6 kuukautta vankeutta) ja prostituutiosta hyötyminen (enimmäisrangaistus 7 vuotta vankeutta).

Uuden valmisteilla olevan seksuaalirikoslain tavoitteena on modernisoida vanhat säännökset muuttamalla laki sukupuolineutraaliksi, laskemalla lapsia koskevia ikärajoja sekä sisällyttämällä ihmiskauppaa koskevat säännökset lakiin. Myös rangaistuksia on tarkoitus tiukentaa huomattavasti, esimerkiksi korottamalla rangaistusmaksimi kahdesta vuodesta 14 vuoteen alle 13-vuotiaaseen, tai alle 18-vuotiaaseen, joka vaikuttaa todellista ikäänsä nuoremmalta, kohdistuvaan lapsiprotituutioon liittyvissä paritustilanteissa. Aikuiseen henkilöön kohdistuvasta parituksesta rangaistuksena olisi sakkoa tai enintään seitsemän vuotta vankeutta. Oppimisvaikeuksista kärsivän tai kehitysvammaisen henkilön parittamisesta voitaisiin tuomita jopa elinkautinen vankeusrangaistus tiettyjen edellytysten täytyessä. Uusi laki on tarkoitus saada voimaan vuoden 2003 aikana.

4.4. Nykytilan arviointi

Paritusta koskevaan sääntelyyn kohdistuu sekä kansallisia että kansainvälisiä muutostarpeita. Kansalliselta kannalta nykyisen paritusta koskevan rangaistussäännöksen enimmäisrangaistus on suhteellisen matala siihen nähden, että paritus on muuttunut aikaisempaa suunnitelmallisemmaksi ja järjestäytyneemmäksi rikollisuudeksi. Poliisin käytettävissä olevat tutkintakeinot

eivät myöskään ole riittävän tehokkaita, koska telekuuntelu ei ole mahdollista. Lisäksi on tarpeen harkita prostituution markkinoinnin rangaistavuutta.

Kansainväliset sopimukset, kuten Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja, eivät edellytä paritusta koskevan lainsäädännön muuttamista. Sen sijaan lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja lapsipornografiaa koskeva puitepäättösehdotus edellyttää muutoksia. Osa niistä rikoksista, joista puitepäättösehdotuksen mukaan olisi voitava tuomita enimmillään 5—10 vuotta vankeutta, on tekoja, joita olisi pidettävä lähinnä parituksena. Nykyinen kolmen vuoden enimmäisrangaistus ei siis ole riittävä näihin tilanteisiin. Lisäksi puitepäättösehdotuksessa on laajasti rinnastettu pornografiset esitykset prostituutioon. Voimassa olevassa paritussäännöksessä näin ei ole, sillä siinä puhutaan sukupuoliyhteyden lisäksi muusta siihen rinnastettavasta seksuaalisesta teosta. Hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp, s. 186) mukaan tällaisena voidaan pitää ”ainakin toisen sukupuolielimen intensiivistä koskettelua”. Pornografisia esityksiä voidaan näin ollen tuskin pitää sukupuoliyhteyteen rinnastettavina seksuaalisina tekoina. Puitepäättösehdotuksen mukainen rinnastus edellyttää lainmuutosta.

Kolmas puitepäättösehdotuksesta seuraava muutostarve ei koske paritusta, vaan seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta. Sitä koskeva enimmäisrangaistus on tällä hetkellä kuusi kuukautta vankeutta, kun puitepäättösehdotus edellyttää mahdollisuutta tuomita ostamistilanteissa 1—3 vuotta vankeutta.

Lisäksi puitepäättösehdotus edellyttää oikeushenkilön rangaistusvastuusta säätämistä. Muilta osin seksuaalirikoksia koskeva osa puitepäättösehdotuksessa ei edellytä lainmuutoksia. Muutoksia ei tarvitse tehdä myöskään lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettuun lakiin (504/2002) tai rikosrekisterilakiin (770/1993). Lapsipornografiaa koskevien puitepäättösehdotukseen sisältyvien määräysten kansallista täytäntöönpanoa käsitellään työryhmän työn toisessa vaiheessa.

5. Seksuaalipalvelujen ostamista ja myymistä koskevan sääntelyn nykytila

5.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Rikoslainsäädäntö

Prostituutio taikka seksuaalipalvelujen ostaminen ei ole Suomessa rangaistavaa lukuun ottamatta järjestyslakiin (EV 295/2002 vp) sisältyvää julkisella paikalla tapahtuvan seksuaalipalvelujen ostamisen ja maksullisen tarjoamisen kieltoa sekä seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta, josta säädetään rikoslain 20 luvun 8 §:ssä. Säännöksen mukaan rangaistaan sitä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Tässä esityksessä ehdotetaan, että säännöksen rangaistusmaksimi korotettaisiin yhteen vuoteen vankeutta.

Vuoden 1889 rikoslain mukaan rangaistavaa oli paritus ja haureuden harjoittaminen nimenomaan bordellissa tai muuten yleisesti. Muulla tavalla tapahtunut prostituutio oli rikoslain kannalta sallittua. Lisäksi prostituution osalta rangaistus saattoi kohdistua ainoastaan naispuoliseen prostituoituihin — miespuolista prostituoitua ei voitu rangaista. Seksuaalipalvelujen ostaminen ei ollut rangaistavaa.

Rikoslain 20 luvun 10 §:n 3 momentti, jossa säädettiin naisen antautumisesta haureuteen, kumottiin irtolaislain säätämisen yhteydessä (HE 94/1934 vp). Kun irtolaislaki (57/1936) tuli voimaan vuoden 1937 alussa, ammattimainen haureuden harjoittaminen ei ollut enää kriminalisoitu. Irtolaislain 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan irtolaiseksi katsottiin henkilö, joka pitämällä tapanaan hankkia tuloja hyvien tapojen vastaisilla ja siveellisesti hylättävillä keinoilla taikka muulla elämäntavallaan tuottaa ilmeistä vaaraa yleiselle järjestykselle, turvallisuudelle tai siveellisyydelle. Tämänkaltaista irtolaisuutta ei lain voimaantulon jälkeen enää käsitelty yleisissä tuomioistuimissa vaan hallinnollisissa viranomaisissa. Irtolaislaki kumottiin vuoden 1987 alusta lukien päihdehuoltolain (41/1986) säätämisen yhteydessä.

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä uudistettaessa harkittiin prostituutioon liittyviä rikosoikeudellisia toimenpiteitä (HE 6/1997 vp, s. 168—169). Prostituutioon todettiin aiheuttavan ja siihen liittyvän runsaasti ongelmia. Parituksen lisäksi prostituutioon todettiin liittyvän usein muuta rikollisuutta, esimerkiksi väkivaltarikollisuutta ja kiristystä. Prostituoitujen aseman todettiin olevan heikko ja heidän seksuaalisen itsemääräämisoikeutensa tosiasiallisesti rajoitettu. Lisäksi todettiin prostituutioon yleistymisen voivan aiheuttaa vääristynyttä suhtautumista naisten seksuaalisuuteen ja prostituutioon vaikuttavan kielteisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Edelleen prostituutioon yleistymisen todettiin saattavan heikentää viihtyvyyttä liikuttaessa yleisillä paikoilla.

Esityksessä nähtiin kuitenkin välttämättömäksi pohtia prostituutioon vähentämisen keinojen, mukaan lukien prostituutioon taikka seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimisen, haittavaikutuksia. Haittojen ja hyötyjen pohdinta keskittyi kuitenkin lähinnä prostituutioon kriminalisointiin. Kriminalisoinnin oletettiin luultavasti jossain määrin vähentävän prostituutiota. Esityksessä todettiin, että osa asiakkaista saattaisi esimerkiksi pitää kiinnijäämiseen liittyvää julkisuutta liian kiusallisena. Ongelmaksi nähtiin kuitenkin se, että kriminalisointi pakottaisi harjoittamaan prostituutiota salassa, mikä lisäisi parittajien valtaa ja väärinkäytöksiä prostituoituihin nähden. Lisäksi kriminalisoinnin ongelmaksi todettiin prostituoitujen mahdollisesti vähentyvä halukkuus hakeutua lääkärintarkastuksiin tai ilmoittaa asiakkaiden tai parittajien heihin kohdistamista rikoksista.

Lisäksi esityksessä todettiin prostituutioon kriminalisoinnin olevan rikosoikeudellisesti ongelmallinen. Rangaistussäännöksen muotoileminen siten, että se ei kata hyväksyttäviä seksuaalisuhteita, nähtiin vaikeaksi. Seksuaalisuhteisiin liittyvien taloudellisten suhteiden, jotka eivät ole merkki prostituutiosta, rajaaminen suhteessa maksuihin tai etuuksiin, jotka tekisivät suhteesta rangaistavaa, nähtiin myös ongelmalliseksi. Rangaistavuuden nähtiin perustuvan myös lähinnä ilmiön yleiseen paheksuntaan, jos prostituoitu kykenisi työskentelemään siten, ettei hänelle aiheudu siitä merkittäviä ongelmia. Lisäksi rikosten selvittämisen ajateltiin muodostuvan ongelmalliseksi. Kaiken kaikkiaan prostituutioon kriminalisointiin liittyvien ongelmien todettiin esityksessä näyttävän varsin merkittäviltä. Myös eduskunnan lakivaliokunta oli hallituksen esityksessä omaksutulla kannalla (LaVM 3/1998 vp). Tuolloin päädyttiin kuitenkin siihen, että seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta säädettiin rangaistavaksi teoksi.

Rikoslain 17 lukuun on lisätty järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskeva säännös luvun 1 a §:ksi (142/2003). Säännöksen taustalla on vuonna 1998 hyväksytty yhteinen toiminta rikollisjärjestön toimintaan osallistumisesta Euroopan unionin jäsenvaltioissa (98/733/YOS, EYVL L 351, 29.12.1997, s. 1). Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan järjestäytyneen rikollisjärjestön toimintaan osallistumisesta tuomitaan se, joka suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan rahoittamiseksi osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai use-

ampi rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka yksi tai useampi 11 luvun 8 §:ssä tarkoitettu rikos. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään.

Seksuaalipalvelujen ostamista voitaisiin joissakin tilanteissa arvioida 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuna rikoksena, erityisesti sen 5 kohdan nojalla. Tällaiset tilanteet olisivat kuitenkin oletettavasti erittäin harvinaisia. Lähtökohtana voidaan pitää, että seksuaalipalvelujen ostaminen ei merkitse varojen antamista suoraan tai välillisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan rahoittamiseksi, vaikka seksuaalipalvelujen ostaja tietäisikin ostavansa palveluita henkilöltä, joka toimii järjestäytyneen paritustoiminnan alaisuudessa. Ajateltavissa voisi kuitenkin olla tilanne, jossa henkilö tarkoituksenaan rahoittaa ryhmän toimintaa toteuttaa rahoittamisen nimenomaan ostamalla ryhmän alaisuudessa toimivalta prostituoidulta seksuaalipalveluja tietoisena siitä, että paritustoimintaa harjoittava järjestäytynyt rikollisjärjestö saa osan seksuaalipalvelujen ostamiseen käytetyistä varoista.

Myös tiettyjä muita prostituutioon liittyviä toimintoja voitaisiin arvioida järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevassa säännöksessä tarkoitettuna rikoksena. Esimerkiksi huoneistojen, joissa prostituutitoimintaa harjoitetaan, hankkiminen paritustoimintaa harjoittavalle järjestäytyneelle rikollisjärjestölle voisi periaatteessa tulla arvioitavaksi 17 luvun 1 a §:n 4 kohdassa tarkoitettuna tekona. Tällöinkin muiden pykälässä asetettujen rangaistavuuden edellytysten tulisi täyttyä. Säännöksen 3 momenttiin sisältyvän toissijaisuuslausekkeen vuoksi edellä tarkoitettua tekoa kuitenkin arvioitaisiin 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna parituksena.

Myös prostituoitujen toimintaa voitaisiin tietyissä tilanteissa mahdollisesti arvioida järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevan säännöksen mukaan. Tällöin prostituoitujen toimien tulisi olla aktiivisia. Lisäksi jos rikollisryhmän tavoitteena oleva ja myös tekemä rangaistava teko olisi esimerkiksi tässä esityksessä ehdotettu törkeä paritus, prostituoitu ei voisi olla alisteisessa asemassa parittajaan nähden. Prostituoitujen tulisi toimia aktiivisesti säännöksen 1 momentissa tarkoitettuun tavoin ja tietoisesti nimenomaan rikollisryhmän hyväksi ja hänen asemansa tulisi olla lähes samankaltainen kuin ryhmän muilla jäsenillä, esimerkiksi parittajalla. Näyttääkin siltä, että prostituoitujen toimintaa voitaisiin arvioida järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisena äärimmäisen harvoin.

Järjestyslaki

Eduskunnalle annettiin keväällä 2002 hallituksen esitys laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 20/2002 vp). Esityksessä ehdotettiin, että järjestyslain 7 §:n 1 momentissa kiellettäisiin sellainen yleisellä paikalla tapahtuva seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen, josta aiheutuu häiriötä ympäristölle. Ehdotusta perusteltiin näkyvän prostituution lisääntymisellä. Avoimesti tapahtuvan prostituution todettiin voivan joissakin tapauksessa häiritä yleistä järjestystä ja vaarantaa kotirauhaa. Tällaiseksi häiriöksi todettiin ainakin se, että ei-prostituoiduilta kysellään tietyissä paikoissa hintoja, mikä häiritsee ja loukkaa naisia. Lisäksi prostituution todettiin aiheuttavan tietyillä paikoilla häiritsevää liikennettä sekä yleisesti moraalista närkästystä.

Eduskuntakäsittelyssä ehdotus muuttui siten, että rangaistavuuden edellytyksenä ei ole häiriön aiheutuminen ympäristölle. Sekä perustuslakivaliokunnan että hallintovaliokunnan kannan mukaan seksuaalipalveluiden ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla jo sel-laisenaan aiheuttavat häiriötä, minkä vuoksi sääntely ehdotettiin perustuvaksi täyskieltoon

(PeVL 20/2002 vp ja HaVM 28/2002 vp). Lakivaliokunta sen sijaan puolsi häiriön aiheuttamista koskevaa edellytystä, koska järjestyslain tarkoituksena on edistää yleistä järjestystä ja turvallisuutta (LaVL 22/2002 vp).

Säännös hyväksyttiin hallintovaliokunnan ehdottamassa muodossa, ja säännökseen lisättiin myös seksuaalipalvelun määritelmä. Järjestyslain 7 §:n 1 momentin mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty (EV 295/2002 vp). Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Säännös on toissijainen suhteessa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevaan rikoslain säännökseen. Säännöksen soveltaminen siis edellyttää, että siinä tarkoitettu toiminta tapahtuu yleisellä paikalla. Yleinen paikka määritellään lain 2 §:ssä. Järjestyslain 16 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan 7 §:n 1 momentin vastaisesta seksuaalipalvelujen ostamisesta ja maksullisesta tarjoamisesta voidaan tuomita sakkorangaistukseen, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Järjestysrikkomuksesta tuomittua sakkoa ei saa 16 §:n 2 momentin mukaan muuntaa vankeusrangaistukseksi.

Ulkomaalaislainsäädäntö

Vuonna 1999 ulkomaalaislakia (378/1991) muutettiin siten, että perusteltu epäily seksuaalipalvelujen myymisestä lisättiin käännättämisen perusteeksi (537/1999). Perusteen lisäämistä perusteltiin asiaa koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 50/1998 vp, s. 11) seksuaalipalvelujen myymisen aiheuttamalla yleisellä häiriöllä, yleisellä mielipiteellä, seksuaalipalvelujen myymiseen liittyvällä paritustoiminnalla sekä ilmiöön liittyvällä oheisrikollisuudella.

Asiaa koskeneessa hallituksen esityksessä seksuaalipalveluilla tarkoitettiin ryhtymistä sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä ja joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. Seksuaalipalveluihin ryhtymisen edellytettiin esityksessä tapahtuvan maksua tai muuta korvausta vastaan. Muuksi korvaukseksi käsitettiin esimerkiksi esineen antaminen, palveluksen, kuten matkan, kustantaminen, jonkin toiselle kuuluvan menon suorittaminen taikka asunnon tarjoaminen seksuaalipalveluja vastaan. Esityksessä todettiin myös, että henkilön ei tarvitse elättää itseään seksuaalipalvelujen myymisellä, vaan yksittäistenkin tulojen hankkimista on pidettävä riittävänä käännättämisen perusteena. Seksuaalipalvelujen myynnistä on perustelujen mukaan oltava perusteltu epäily, eikä arviota käännättämisen perusteen olemassaolosta tulisi tehdä ulkomaalaisen ulkoisen olemuksen perusteella vaan esimerkiksi aikaisempaan oleskeluun perustuvien tietojen perusteella.

Ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisia käännättämispäätöksiä tehtiin toukokuun alusta 1999 elokuun alkuun 2001 runsaat 700, 20—30 kuukaudessa. Läheskään kaikissa näissä päätöksissä käännättäminen ei perustunut perusteltuun epäilyyn seksuaalipalvelujen myymisestä, koska lainkohdassa sen ohella käännättämisperusteena mainitaan myös perusteltu epäily tulojen hankkimisesta epärehellisin keinoin. (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 186, 2002.) Rajavartiolaitoksesta saatujen tietojen mukaan Helsingin rajatarkastusosaston toimesta vuonna 2001 varmasti epäillyn seksuaalipalvelujen myynnin perusteella käännytettiin 60 henkilöä; vastaavasti 190 henkilön käännättäminen perustui vahvaan epäilyyn seksuaalipalvelujen myymisestä. Vuonna 2002 vastaavat luvut olivat 110 ja 130.

Hallituksen esityksessä ulkomaalaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 28/2003 vp) epäilystä seksuaalipalvelujen myymisestä käännättämisperusteena säädettäisiin ulkomaalais-

lain 148 §:n 1 momentin 6 kohdassa. Kohdan mukaan ulkomaalainen voitaisiin käännäyttää, jos hänen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja.

Oikeuskäytäntö

Suomalaisessa oikeuskäytännössä ei ole muodostunut vakiintunutta prostituutiota koskevaa linjaa. Lisäksi oikeuskäytäntöä on verraten vähän.

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsitellyssä tapauksessa (KHO 1984-B-II-560) A oli myöntänyt saaneensa vuonna 1976 ilmoittamansa tulon lisäksi tuloa myös satunnaisten sukupuolisuhteiden tarjoamisesta maksua vastaan. Hän ei ollut pitänyt kirjaa sanotuista tuloistaan ja niihin kohdistuvista menoistaan, minkä vuoksi salatun tulon määrä oli vahvistettava arvioiden. Uudenmaan lääninoikeus totesi, että mainitusta toiminnasta, joka tosin saattoi aiheuttaa irtolaislain 1 luvun 1 §:n 4 kohdan perusteella irtolaislaissa säädettyjä seurauksia, ei ollut säädetty laissa rangaistusta, eikä A:n toiminnasta saamaa taloudellista hyötyä voitu siten tuomita rikoksen tuottamana hyötynä valtiolle menetetyksi. Tuosta toiminnasta saatua tuloa ei ollut myöskään erikseen säädetty verosta vapaaksi tuloksi. A:n saama tulo oli tuloverolain 19 §:n 1 momentin mukaan veronalaista. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut lääninoikeuden päätöstä.

Lokakuussa 2002 annetussa alioikeusratkaisussa on todettu, että syyttömänä vangitun vaatimus saada Suomen valtiolta korvausta sukupuoliyhdyntäpalkkioiden menetykseen perustuvasta ansionmenetyksestä oli selvästi perusteeton, koska palkkion lupaaminen sukupuoliyhteydestä oli käräjäoikeuden mukaan Suomen oikeusjärjestyksen vastaista. Käräjäoikeus katsoi, että asiassa ei ollut esitetty laillisia perusteita sille, minkä vuoksi valtio olisi ollut velvollinen korvaamaan Suomen oikeusjärjestyksen mukaan hyvän tavan vastaisiin, pätemättömiin oikeustoimiin perustuvien sukupuoliyhdyntäpalkkioiden menetykseen perustuvan ansionmenetyksen. Kantaansa käräjäoikeus perusteli viittaamalla sopimusoikeudelliseen oikeuskirjallisuuteen, jossa palkkion lupaaminen sukupuoliyhteydestä on todettu hyvän tavan vastaiseksi. Käräjäoikeuden mukaan sanotut oikeustoimet olivat näin hyvän tavan vastaisia ja pätemättömiä. Kanne hylättiin ansionmenetystä koskevan vaatimuksen osalta selvästi perusteettomana.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on käsitellyt seksuaalipalveluja viimeksi tapauksessa C-268/99 *Jany*. Tapauksessa oli kysymys siitä, voitiinko itsenäisesti harjoitettua prostituutiota pitää palveluna ja EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvana taloudellisena toimintana ja soveltuisivatko siihen tällöin yhteisöjen sijoittautumisoikeutta koskevat säännökset. Tapauksessa arvioitiin myös jäsenvaltion kansallisen lainsäädäntövallan mahdollisuutta suojata yleiseen etuun liittyviä intressejä suhteessa perustamissopimuksen 43 artiklassa tarkoitettuun sijoittautumisoikeuteen.

Tapauksessa EY-tuomioistuin totesi, että selkeästi itsenäisenä prostituoituna toimiminen on EY:n perustamissopimuksen tarkoittamaa taloudellista toimintaa. Ratkaisussa ei sinänsä oteta kantaa jäsenvaltioiden mahdollisuuteen säätää prostituutiota koskevaa rikoslainsäädäntöä. Työryhmän asiasta saaman asiantuntijaselvityksen mukaan ratkaisu huomioon ottaen jäsenvaltiolle näyttää jäävän melko laaja harkintavaltia sen suhteen, katsooko se aiheelliseksi säätää kansallista prostituutioon liittyvää rajoittavaa lainsäädäntöä. Myös ennakkovalvonta ja muu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden perusteella aiheellinen toimintaa rajoittava sääntely näyttää työryhmän saaman selvityksen mukaan mahdolliselta, kunhan sääntelyllä ei syrjitä toisen jäsenvaltion tai assosiaatiosopimuksen piiriin kuuluvan valtion kansalaista ja kunhan sääntely täyttää suhteellisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

5.2. Kansainväliset sopimukset ja suositukset

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta

Ihmiskauppaa koskevan Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan 3 artiklan a-kohdassa määritellään, mitä pöytäkirjassa tarkoitetaan ihmiskaupalla. Ihmiskauppa edellyttää kohdan mukaan hyväksikäyttötarkoitusta, ja hyväksikäytöksi kohdan mukaan katsotaan vähintään muun muassa toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot. Lisäpöytäkirjan tulkintaohjeiden (interpretative notes, kohta 64) mukaan pöytäkirja koskee hyväksikäyttöä prostituutiotarkoituksessa ja muuta seksuaalista hyväksikäyttöä vain ihmiskaupan yhteydessä. Hyväksikäyttöä prostituutiotarkoituksessa tai muuta seksuaalista hyväksikäyttöä ei määritellä pöytäkirjassa, joten virallisten tulkintaohjeiden mukaan pöytäkirja ei vaikuta siihen, miten sopimusvaltiot sääntelevät prostituutiota kansallisissa lainsäädännössään.

Lisäpöytäkirjan 9 artikla koskee ihmiskaupan ehkäisyä. Artiklan 5 kappaleen mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin, kuten koulutuksellisiin, sosiaalisiin tai kulttuurillisiin toimenpiteisiin, tai vahvistavat näitä toimenpiteitä, vähentääkseen kaikenlaista ihmisten ja erityisesti naisten ja lasten hyväksikäyttöä edistävää kysyntää, joka aiheuttaa ihmiskauppaa.

Kappaletta ei ole kirjoitettu rikosoikeudellisesti velvoittavaksi. Kappale ei näin velvoita prostituution asiakkuuden kriminalisointiin, koska siihen ei viitata kriminalisointivelvoitetta koskevassa 5 artiklassa ja koska kappaletta tulee tulkita yhteydessä 3 artiklaan, jossa toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa on jätetty määrittelemättä ja prostituution sääntely on jätetty kansallisesti päätettäväksi. Lisäpöytäkirja on kuitenkin ensimmäinen kansainvälinen asiakirja, jossa ihmiskauppaa aiheuttavan ja naisten ja lasten hyväksikäyttöä edistävän kysynnän vähentämiseen kiinnitetään huomiota ja jossa lainsäädännölliset toimenpiteet mainitaan tämän kysynnän vähentämisen keinona.

Kansainvälisiä suosituksia

Pekingin julistus ja toimintaohjelma on hyväksytty YK:n neljännessä maailmankonferenssissa (1995) naisten aseman edistämiseksi. Toimintaohjelman D-osa koskee naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Naisiin kohdistuvan väkivallan on määritelty (kohta 113) kattavan muun muassa seuraavat teot, mutta ei rajoittuvan niihin: ”a) perheessä tapahtuva fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, – – ; b) kodin ulkopuolella tapahtuva fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, mukaan lukien raiskaaminen, seksuaalinen riisto, seksuaalinen häirintä/ahdistelu ja uhkailu työpaikalla, oppilaitoksissa tai muualla, naisilla käytävä kauppa sekä prostituutioon pakottaminen; c) fyysinen, seksuaalinen ja henkinen väkivalta, johon valtio syyllistyy tai jonka se sallii, missä tahansa sitä esiintyykin.”

Kohdan 122 mukaan naisilla ja tytöillä käytävän seksikaupan saaminen kuriin on vakava kansainvälinen huolenaihe. Vuoden 1949 yleissopimuksen ja muiden asiaan liittyvien asiakirjojen toimeenpanoa on tarkistettava ja tehostettava. Kohdassa viitataan YK:n ihmisoikeustoimikunnan nimittämän, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tutkivan erityisraportoijan toimintaan: häntä on kehoitettu oman mandaattinsa puitteissa puuttumaan kiireellisesti naisten ja tyttöjen kaup-

paamiseen kansainvälisessä seksikaupassa sekä prostituutioon pakottamiseen, raiskauksiin, seksuaaliseen riistoon ja seksiturismin.

Toimenpidesuosituksen 130 mukaan hallitusten on muun muassa harkittava ihmiskaupan kieltävien kansainvälisten yleissopimusten ratifiointia ja toimeenpanemista sekä ”puututtava asianmukaisin toimin niihin perimmäisiin tekijöihin, myös ulkoisiin, jotka rohkaisevat naisten ja tyttöjen kauppaamista prostituutioon ja muuhun seksikauppaan, pakkoavioliittoihin ja pakkotyöhön, jotta naisilla käytävä kauppa saadaan lopetetuksi”; edelleen on harkittava sellaisten lakien säätämistä, jotka tähtäävät seksiturismin ja ihmiskaupan estämiseen.

YK:n ihmisoikeusvaltuutettu on antanut vuonna 2002 suosituksen periaatteista ja suuntaviivoista, jotka liittyvät ihmisoikeuksiin ja ihmiskauppaan. Suositeltujen periaatteiden 4. kohdan mukaan ihmiskaupan torjuntastrategioiden on kohdistuttava kysyntään, joka on ihmiskaupan perussy. Ennaltaehkäisyä koskevan 7. suuntaviivan 1. kohdan mukaan olisi analysoitava tekijöitä, jotka aiheuttavat kaupallisten seksuaalipalvelujen kysyntää ja työvoiman hyväksikäyttöä ja ryhdyttävä näitä tekijöitä koskeviin voimakkaisiin lainsäädännöllisiin, poliittisiin (policy) ja muihin toimiin.

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi toukokuussa 2000 suosituksen R(2000)11, joka koskee ihmiskauppaa seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa. Suosituksen 4. kohdan mukaan olisi ryhdyttävä toimiin kaikkien ihmiskaupasta vastuullisten kiinni ottamiseksi, syyttämiseksi ja rankaisemiseksi sekä seksiturismin ja kaikkien ihmiskauppaan mahdollisesti johtavien toimintojen estämiseksi. 8. kohdan mukaan on rohkaistava kansallista ja kansainvälistä tutkimusta, joka koskee erityisesti muun muassa seksikaupan asiakkaita: kysynnän vaihteluita ja niiden merkitystä seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävälle ihmiskaupalle. Ehkäisyä koskevassa jaksossa seksuaalipalvelujen ostamista sivuaa lähinnä kohta 12., jossa kehoitetaan järjestämään tiedotuskampanjoita, joiden tarkoitus on arvostella seksiturismia ja saada mahdolliset osallistujat luopumaan sellaisista toiminnoista.

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) järjesti syyskuussa 2002 yhteistyössä Euroopan parlamentin ja komission kanssa laajan ihmiskaupan estämistä koskevan kokouksen. Kokoukseen liittyvän Brysselin julistuksen ennaltaehkäisyä koskevassa 7. jaksossa lähimmin seksuaalipalvelujen ostamiseen liittyy suositus, jonka mukaan ihmiskaupan vastaisessa taistelussa pitäisi olla olennainen ja yhteinen tavoite vähentää seksuaalipalvelujen ja halvan työvoiman kysyntää. Tämä sisältää kasvattamisen tasa-arvoisiin ja kunnioittaviin suhteisiin sukupuolten välillä ja tietoisuutta lisäävät kampanjat, jotka kohdistuvat erityisesti asiakkaisiin. Tutkimusta koskevan 8. jakson mukaan olennainen osa ihmiskaupan vastaisessa työssä on ihmiskaupan kysyntään liittyvä tutkimus ja analyysi ja sellaisten keinojen selvittäminen, joilla asiakkaista johtuvaa kysyntää voidaan tehokkaasti vähentää. Lainsäädäntöä koskevassa 16. jaksossa kehoitetaan säätämään riittäviä rangaistuksia ihmiskaupasta ja siihen liittyvistä rikoksista, mukaan lukien rikokset, jotka liittyvät elämiseen prostituutiosta saatavilla tuloilla.

Edellä mainituissa suosituksissa ei nimenomaisesti mainita seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia. Ensisijaisena keinona seksuaalipalvelujen kysynnän vähentämiseksi mainitaan seksuaalipalvelujen kysynnän syiden analysointi ja tutkimus sekä tiedotustoiminta.

5.3. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Ruotsi

Seksuaalipalvelujen ostaminen on vuoden 1999 alusta ollut Ruotsissa rangaistavaa. Ostamisen kieltämistä koskevan lain (lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster) mukaan rangaistaan sitä, joka korvausta vastaan hankkii itselleen tilapäisen seksuaalisen suhteen. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Teosta ei rangaista seksuaalipalvelujen ostamista koskevan lain mukaan, jos teko on rangaistava rikoslain (brottsbalken) mukaan. Myös seksuaalipalvelujen ostamisen yritys on rangaistava. Säännökseen on ehdotettu tehtäväksi eräitä muutoksia, ja se on ehdotettu siirrettäväksi rikoslakiin (SOU 2001:14).

Ruotsin rikoslain 6 luvun 10 §:ssä on säännös, jonka mukaan rangaistaan sitä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa 18 vuotta nuoremman henkilön ryhtymään tilapäiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Ostamisen kieltävän lain nojalla rekisteröitiin vuonna 1999 kaikkiaan 91 rikosilmoitusta, vuonna 2000 ilmoituksia tehtiin 92, vuonna 2001 niitä tehtiin 86 ja vuonna 2002 109. Vuonna 2000 rekisteröityjen 92 ilmoituksen perusteella 38 henkilöä epäiltiin seksuaalipalvelujen ostamisesta, kun taas vuonna 2001 rekisteröityjen 86 ilmoituksen perusteella epäiltiin 55 henkilöä samasta rikoksesta.

Tutkimuksissa ja seurantaraporteissa on esitetty viitteitä siitä, että seksuaalipalvelujen ostamisen kieltämistä koskevalla lailla on ollut jossain määrin vaikutusta prostituutioon. Vaikutus on ilmennyt ainakin katuprostituution vähenemisenä (SoS-rapport 2000:5). Lain vaikutusta muualla kuin kadulla havaittavaan prostituutioon on ollut vaikea tutkia, ja poliisi on todennut tällaiseen prostituutioon puuttumisen olevan vaikeaa (BRÅ-rapport 2000:4). Langettavan näytön hankkiminen sitoo myös paljon voimavaroja tuomittavan rangaistuksen ankaruuteen verrattuna (BRÅ-rapport 2000:4; Rapport. Lag (1998:48) om förbud mot köp av sexuella tjänster. Metodutveckling avseende åtgärder mot prostitution. Polismyndigheten i Skåne. 2001). Toisaalta on myös esitetty viitteitä siitä, että ainakin tietyillä alueilla poliisi ei suhtaudu lakiin ja siinä tarkoitetun rikoksen tutkintaan yhtä tehokkaasti kuin muiden rikosten tutkintaan. Samoin on esitetty, että tuomioistuimet ovat joissakin tapauksissa asettaneet seksuaalipalvelujen ostamisrikoksesta syytetyn erityisasemaan, esimerkiksi siten, että haaste on lähetetty työosoitteeseen kotiosoitteen sijasta. (Handel med kvinnor. Lägesrapport 5. Rapport 2003:1. Rikskriminalpolisens.)

Tilastotietojen mukaan laki näyttää vaikuttaneen lähinnä Ruotsin kolmen suurimman kaupungin katuprostituutioon, ei niinkään prostituution maantieteelliseen levinneisyyteen. Seuraavassa taulukossa esitetään virallislähteisiin perustuva arvio kadulla toimivien naispuolisten prostituoitujen määrästä Ruotsin kolmessa suurimmassa kaupungissa vuosina 1998, 1999 ja 2001:

Taulukko Arvioitu kadulla toimivien naispuolisten prostituoitujen määrä Göteborgissa, Malmössä ja Tukholmassa vuosina 1998, 1999 ja 2001 (lähteet: SoS-rapport 2000:5, s. 26 ja Ruotsin rikosentorjuntaneuvoston julkaisu Apropå 1/2002, s. 18)

<i>Kaupunki</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2001</i>
Göteborg	286	90	alle 100
Malmö	160	80	enintään 120
Tukholma	280	170	noin 200

On esitetty arvioita, että lain voimaantulon myötä seksuaalipalvelujen tarjonta siirtyi osaksi muualle, esimerkiksi Internetiin tai matkapuhelinten välityksellä tapahtuvaksi. Tosin jotkut arviot ovat esittäneet, että tämä ei johtunut lain voimaantulosta vaan siitä, että Internetin ja matkapuhelinten käyttö muuten yleistyi. (SoS-rapport 2000:5.)

Joitakin arvioita esiintyy myös siitä, että kadulla toimivien prostituoitujen asema olisi muuttunut lain voimaantulon jälkeen huonommaksi. Arvioita on myös esitetty siitä, että laki olisi jonkin verran lisännyt parittajien toimintaa. (SoS-rapport 2000:5.) Erikseen esitettyjen arvioiden mukaan tässä saattaa kuitenkin olla paikkakuntakohtaisia eroja.

Ruotsin keskusrikospoliisin (rikskriminalpolisens) esittämän arvion mukaan lailla on ollut myönteisiä vaikutuksia ihmiskaupan torjunnassa. Rikosten esitutkinnassa on tullut ilmi, että laki on vaikeuttanut parittajien ja ihmiskaupan harjoittajien toimintaa Ruotsissa. Toimintaa on muun muassa pakko harjoittaa entistä salaisemmin. Tämä on johtanut siihen, että prostituoituidut eivät ole voineet ottaa vastaan niin monta asiakasta kuin aikaisemmin, kun toimintaa voitiin harjoittaa kadulla tai bordelleissa. Parittajien tulot ovat näin vähentyneet. Kiinnijäämisriskin vähentämiseksi toimintaa varten on jouduttu hankkimaan useita asuntoja, mikä on niin ikään hankaloittanut parittajien toimintaa, koska toimintaa ei enää voida pitkään harjoittaa samassa paikassa. Ulkomaisia prostituoituja toimii Ruotsissa kuitenkin edelleen. (Handel med kvinnor. Lägesrapport 5. Rapport 2003:1. Rikskriminalpolisens.)

Lain vaikutuksista esitetyt ruotsalaiset arviot eivät ole täysin yhteneväisiä. Kokemukset näyttävät olevan osin positiivisia ja osin negatiivisia. Ruotsin viranomaisten esittämä yleisarvio laista näyttää kuitenkin olevan positiivinen. Myös yleinen mielipide näyttää olevan lakia kannattava. Selvältä näyttää myös, että laki on jossain määrin vaikuttanut seksuaalipalvelujen kysyntää vähentävästi.

Norja

Norjassa ei ole voimassa olevaa seksuaalipalveluiden ostamista tai tarjoamista koskevaa rikoslainsäädäntöä lukuun ottamatta seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta. Rikoslain 203 §:n mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta on rangaistavaa. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Norjassa on lokakuussa 2002 otettu käyttöön ohje, jolla valtion virkamiehiä kielletään ostamasta seksuaalipalveluja ollessaan virkamatkalla tai hoitamassa muuta valtion virkatehtävää Norjassa tai ulkomailla. Kielto koskee myös virkamiehen vapaa-aikaa hänen hoitaessaan edellä mainittuja tehtäviä. Ohjeen rikkominen saattaa johtaa kurinpitotoimiin virkamiestä vastaan. Aiemmin Norjan puolustusministeriö on antanut vastaavat ohjeet ulkomailla toimivalle sotilashenkilökunnalleen.

Norjan hallitus on asettamassa työryhmää, jonka tehtävänä on tutkia toisaalta Ruotsin ja toisaalta Alankomaiden asiaa koskevia vastakkaisia kokemuksia sekä selvittää vuonna 2000 rikoslain 203 §:ään tehdyn muutoksen vaikutuksia seksuaalipalvelujen ostoon alle 18-vuotiailta.

Norjan uutta rikoslakia valmisteleva toimikunta (straffelovkommisjonen) on ainakin toistaiseksi suhtautunut varauksellisesti seksuaalipalvelujen oston kriminalisoimiseen (NOU 2002:4).

Tanska

Tanskassa seksuaalipalvelujen tarjoaminen ei ole rangaistavaa. Seksuaalipalvelujen ostaminen ei myöskään ole rangaistavaa, lukuun ottamatta rikoslain 223 a §:n säännöstä, jossa kriminalisoidaan asiakkaan harjoittama sukupuoliyhteys alle 18-vuotiaan kanssa, joka kokonaan tai osittain elättää itsensä prostituutiolla.

Rikoslain 223 a §:ää on esitetty muutettavaksi (2002—03 — L 117) siten, että pykälästä poistettaisiin alle 18-vuotiaasta koskeva edellytys itsensä elättämisestä kokonaan tai osittain prostituutiolla. Näin pykälä koskisi kaikkia tilanteita, joissa henkilö on sukupuoliyhteydessä alle 18-vuotiaan kanssa korvausta vastaan.

Tammikuussa 2003 Tanskan kristillinen kansanpuolue (KRF, Kristeligt folkeparti) on tehnyt lakiehdotuksen (L 132) seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimiseksi. Ehdotuksessa rikoslain 223 a §:ää muutettaisiin siten, että se koskisi kaikkia tilanteita, joissa henkilö on sukupuoliyhteydessä toisen henkilön kanssa korvausta tai luvattua korvausta vastaan. Kansankäräjät on hylännyt lakiehdotuksen.

Islanti

Islannin rikoslain 206 §:n mukaan seksuaalipalvelujen ammattimainen myyminen on rangaistavaa. Seksuaalipalvelujen ostaminen sen sijaan ei ole kiellettyä. Seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta on rangaistavaa hiljattain rikoslakiin tehdyn lisäyksen mukaan. Rikoslain 206 §:ssä kriminalisoidaan paritus, pakottaminen tai rohkaiseminen seksuaalipalveluihin tai tilojen vuokraaminen seksuaalipalveluita varten.

Islannin oikeusministeriö on asettanut komitean, joka on ehdottanut muun muassa seksuaalipalvelujen myymisen rangaistavuuden poistamista, koska komitean näkemyksen mukaan prostituoidut ovat uhreja eikä heitä tulisi rangaista. Komitea on kuitenkin katsonut välttämättömäksi, että seksuaalipalvelujen tarjoamisesta yleisellä paikalla rangaistaisiin. Komitean näkemyksen mukaan seksuaalipalvelujen ostamista ei toistaiseksi ole ollut tarpeen Islannissa kriminalisoida. Se on kuitenkin katsonut tarpeelliseksi seurata Ruotsin asiaa koskevaa lainsäädäntöä. Toistaiseksi komitean ehdotukset eivät ole johtaneet lainsäädäntömuutoksiin.

Saksa

Saksassa tuli vuoden 2002 alussa voimaan uusi prostituutiota koskeva laki. Laissa on sekä siviilioikeudellisia, sosiaali oikeudellisia että rikosoikeudellisia säännöksiä.

Lain 1 artiklan 1 §:ssä vahvistetaan prostituoidun laillinen oikeus saatavaan tai korvaukseen, jos seksuaalipalveluita on suoritettu etukäteen sovittua korvausta vastaan. Lisäksi prostituoidulla on erityisesti ammattitoiminnassa laillinen oikeus sovittuun korvaukseen tai vastikkeeseen.

seen, jos seksuaalipalveluita on sovittu suoritettavaksi korvausta vastaan etukäteen sovittuna ajanjaksona. Lain 1 artiklan 2 §:n mukaan artiklan 1 §:ssä tarkoitettua korvausta ei voi siirtää. Tästä tehdään kuitenkin bordellitoimintaa koskeva poikkeus. Lain 1 artiklan 3 §:n mukaan jonkun alaisena työskentelevää prostituoitua on pidettävä työntekijänä esimerkiksi sosiaalivaikutuksen suhteen. Lain 2 artiklassa tehdään tiettyjä muutoksia rikoslakiin. Muutoksia tehtiin prostituoitujen hyväksikäyttöä ja paritusta koskeviin pykäliin.

Seksuaalipalvelujen ostaminen ei Saksassa ole rangaistavaa. Rikoslain 182 §:ssä sen sijaan on nuorten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva säännös. Pykälän 1 kappaleen 1 kohdassa kriminalisoidaan korvausta vastaan tapahtuvat seksuaaliset teot. Kappale koskee yli 18-vuotiaan taholta tapahtuvaa alle 16-vuotiaan seksuaalista hyväksikäyttöä. Rikoslain 180 a §:ssä taas kriminalisoidaan prostituoitujen hyväksikäyttö ja 181 a §:ssä paritus. Pykälää muutettiin prostituutiolain yhteydessä.

Saksan rikoslaissa ja yleistä järjestystä koskevassa laissa tehdään ero julkisella paikalla tapahtuvan tai häiriötä tuottavan ja muun seksuaalipalveluiden tarjonnan välille. Järjestyslain 120 §:n mukaan kiellettyä on muun muassa seksuaalipalveluiden tarjoaminen tiettyjen, esimerkiksi aikaa tai paikkaa koskevien, määräysten vastaisesti. Rikoslain 184 §:ssä on vastaavanlainen säännös, jonka soveltaminen edellyttää määräysten toistuvaa rikkomista.

Itävalta

Liittovaltion tasoista seksuaalipalvelujen ostamista tai myymistä koskevaa rikosoikeudellista lainsäädäntöä ei Itävallassa ole. Osavaltiot ovat sen sijaan puuttuneet prostituution rikosoikeudelliseen sääntelyyn järjestyssäännöin, poliisilaein sekä tarkempia kriminalisointeja sisältävin prostituutiolaein. Rajoitukset ja rangaistukset liittyvät pääasiassa yleisen järjestyksen säilyttämiseen ja alaikäisten suojelunäkökohtiin. Lähes kaikissa Itävallan osavaltioissa on prostituutiota koskevaa lainsäädäntöä, jossa erikseen kielletään tietyillä julkisilla paikoilla tapahtuva ja häiriötä aiheuttava prostituutio. Osavaltioiden erityissäännöksissä on myös kriminalisoitu seksuaalipalvelujen ostaminen alle 19-vuotiaalta sekä kielletty alaikäisten pääsy bordelleihin. Bordellit sinänsä ovat Itävallassa luvanvaraisia, ja yksityiskohtaista sääntelyä niiden toiminnasta on kahdeksassa osavaltiossa — osavaltioita on yhteensä yhdeksän.

Ranska

Ranskan rikoslain artiklassa 225-10-1 on kriminalisoitu julkisesti kaikin tavoin tapahtuva toisen henkilön houkuttelemineen maksulliseen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Artiklassa 225-10 säädetään rangaistavaksi bordellin ylläpitäminen, yleisölle avoimissa tiloissa harjoitetun prostituution salliminen sekä yleisöltä suljettujen tilojen myyminen tai vuokraaminen prostituution harjoittamiseen.

Ranskan kansalliskokous on hyväksynyt tammikuussa 2003 niin sanotun sisäisen turvallisuuden lain, joka on tullut voimaan maaliskuussa 2003. Rangaistavaksi tuli prostituution osalta teko, jossa henkilö asenteellaan julkisesti houkuttelee seksuaaliseen suhteeseen maksua vastaan.

Rikoslain artiklan 225-12-1 mukaan tuomitaan se, joka ostaa, hyväksyy tai vastaanottaa seksuaalipalvelun korvausta vastaan prostituutiota harjoittavalta alaikäiseltä. Myös alaikäistä ostajaa ja oikeushenkilöä voidaan rangaista seksuaalipalvelun ostamisesta alaikäiseltä. Rikos on Ranskassa säädetty myös niin sanotuksi kansainväliseksi rikokseksi. Artiklaan sisäisen

turvallisuuden lailla tehdyn lisäyksen mukaan rangaistavaa on myös seksuaalipalvelujen ostaminen henkilöltä, joka on erityisen haavoittuva sairauden, vammaisuuden tai raskauden vuoksi.

Alankomaat

Alankomaissa poistettiin rikoslaissa ollut yleinen bordelleja koskeva kielto lokakuussa 2000. Seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen ei ole rangaistavaa. Samassa yhteydessä tiukennettiin prostituoitujen hyväksikäyttöön liittyviä rangaistussäännöksiä. Alankomaiden rikoslain 250 a artiklan mukaan rangaistaan tiettyjä prostituoitujen hyväksikäyttöön liittyviä tekoja, kuten prostituutioon pakottaminen, ihmiskauppa tarkoituksena saattaa henkilö tarjoamaan maksullisia seksuaalipalveluja, alaikäisen houkutteleva tarjonta maksullisia seksuaalipalveluja, (taloudellinen) hyötyminen pakotetun prostituoidun toiminnasta ja (taloudellinen) hyötyminen alaikäisen prostituoidun toiminnasta. Rangaistukseksi voidaan 250 a artiklan mukaan tuomita enintään kahdeksan vuotta vankeutta.

Alaikäisen houkutteleva tarjonta maksullisia seksuaalipalveluja sekä (taloudellinen) hyötyminen alaikäisen prostituoidun toiminnasta on Alankomaiden rikoslain mukaan rangaistavaa. Rikoslain 250 a artiklan 2 kappaleen mukaan alaikäisen prostituoidun toiminnasta hyötymisestä voidaan tuomita enintään kahdeksaksi vuodeksi vankeuteen muun muassa silloin, jos teko kohdistuu 16 vuotta nuorempaan lapseen.

Prostituutio on Alankomaissa laillistettu, ja se rinnastetaan muihin palveluammatteihin. Esimerkiksi työsuojelua ja yrityssektoria koskevat lait yleisemminkin koskevat näin myös prostituutiota. Bordellien toimintaa sääntelevät kunnalliset järjestyssäännöt. Kunnat tai kaupungit voivat säännellä alueellaan tapahtuvasta tällaisesta toiminnasta, mutta prostituution täydellinen kieltäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Prostituoitujen työllistäminen on mahdollista, edellyttäen että prostituoidut ovat täysi-ikäisiä ja työnteko vapaaehtoista. Prostituoituilla on myös oma ammattijärjestö, ”De Rode Raad”.

Kreikka

Kreikan rikoslain 351 artiklan 3 kappaleen nojalla voidaan rangaista sitä, joka tietoisena siitä, että henkilö on pakotettu tai muuten joutunut ihmiskaupan kohteeksi seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa, ostaa tältä seksuaalipalveluja. Kappaleen mukaan rangaistaan yleisesti ”epäsiveellisten” tekojen suorittamisesta sellaisen henkilön kanssa, joka on pakotettu tai muuten joutunut ihmiskaupan kohteeksi seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa.

Säännös on tullut voimaan lokakuussa 2002, joten sen soveltamisesta ei ole vielä riittävästi kokemuksia. Esitetyn arvion mukaan tuomioistuimien joutuisi arvioidessaan ostajan tietoisuutta myyjän asemasta ottamaan huomioon olosuhteet, joissa seksuaalipalvelujen myymisestä on sovittu.

Rikoslain 351 a artiklan mukaan rangaistaan sitä, joka suorittaa vastikkeellisen ”epäsiveellisen” teon alaikäisen kanssa tai saattaa kaksi alaikäistä epäsiveelliseen tekoon keskenään hänen tai toisen aikuisen edessä. Rangaistus vaihtelee alaikäisten iän mukaan.

Prostituutio sinänsä on vuonna 1999 (laki 2734/1999) laillistettu. Laillisesti prostituutiota voi lain mukaan harjoittaa ammatinharjoitustodistuksen turvin, jonka saamiselle on asetettu tiettyjä muun muassa ikää, siviilisäätystä, terveyttä ja mahdollista aiempaa rikollisuutta koskevia

edellytyksiä. Laillisesti seksuaalipalveluita voi tarjota viranomaisten hyväksymässä ammatinharjoituspaikassa. Lain 2734/1999 mukaan voidaan rangaista sitä, joka julkisella paikalla aiheuttaa häiriötä muille provosoiden heitä ruumiilliseen yhteyteen ”säädyttömin” asennoin, lausein tai liikkein.

Muut Euroopan unionin jäsenvaltiot

Belgiassa rangaistavaa on asiakkaiden houkutteleva mainonnalla, joka voi johtaa prostituutioon, organisoituun prostituutioon, prostituoitujen hyväksikäyttöön tai paritukseen. Lisäksi julkisella paikalla tapahtuva prostituutioon yllyttävä käyttäytyminen on kielletty. Belgian rikoslain 380 artiklan 4 kappaleen mukaan alaikäisten prostituution järjestäminen tai hyväksikäyttö on kielletty, kuten myös alaikäisen altistaminen prostituutiolle ja materiaallisen tai taloudellisen hyödyn tarjoaminen alaikäiselle korvauksena seksuaalipalveluista. Belgiassa on liittovaltion senaatin tasolla perustettu työryhmä, jonka tehtävänä on keskittyä prostituutioon liittyvään lainsäädäntöön.

Britanniassa seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen eivät sinänsä ole rangaistavia tekoja, mutta prostituutiota ei saa harjoittaa julkisella paikalla. Lisäksi seksuaalipalvelujen ostaminen alle 16-vuotiailta tytöiltä on rangaistavaa. Prostituutiota koskevaa lainsäädäntöä ollaan uudistamassa.

Espanjassa seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen ei ole rangaistavaa lukuun ottamatta seksuaalipalvelujen ostamista alaikäiseltä tai muuten vajaavaltaiselta. Jos prostituutioon liittyy pakottamista, petos, väkivaltaa tai jokin muu rikos, tällainen toiminta on kuitenkin rangaistavaa.

Irlannissa seksuaalipalvelujen ostamiseen tai myymiseen liittyen rangaistavaa on seksuaalipalvelujen mainostaminen tai sitä koskevien ilmoitusten jakaminen. Rangaistavaa on lisäksi henkilön houkutteleva prostituutioon julkisella paikalla. Tämä koskee sekä seksuaalipalvelujen tarjoajaa, ostajaa sekä kolmansia osapuolia. Rangaistavaa on myös alle 17-vuotiaan houkutteleva prostituutioon.

Italiassa seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen eivät ole rangaistavia tekoja. Hallitus on antanut vuonna 2003 esityksen, jossa ehdotetaan sakkorangaistuksia prostituoidulle tai hänen asiakkaalleen, jos he syyllistyvät sukupuoliaktiin julkisella paikalla. Tavoitteena on kontrolloida julkisella paikalla tapahtuvaa seksuaalipalvelujen tarjontaa.

Luxemburgissa seksuaalipalvelujen ostaminen on rangaistavaa vain alle 18-vuotiaalta henkilöltä tapahtuvana. Seksuaalipalvelujen tarjoajaa voidaan rangaista, jos palveluja tarjotaan erittäin aktiivisesti tai provokatiivisesti. Kaupunkien järjestyssäännöissä voidaan rajoittaa julkisella paikalla tapahtuvaa seksuaalipalvelujen tarjontaa.

Portugalissa rikoslaissa ei ole säännöksiä seksuaalipalvelujen ostamisesta tai myymisestä. Rikoslaissa on sen sijaan säännöksiä, jotka koskevat muun muassa 14–16-vuotiaan prostituution edesauttamista tai edistämistä.

Baltian maat, Puola ja Venäjä

Virossa ei ole seksuaalipalvelujen ostamista tai myymistä koskevaa rikosoikeudellista lainsäädäntöä. Rikoslaisissa on sen sijaan säännökset alaikäisen pakottamisesta prostituutioon ja alaikäisten prostituutiotoinnin avustamisesta.

Latviassa seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen eivät ole rangaistavia tekoja. Seksuaalipalvelujen ostamista ja myymistä julkisilla paikoilla rajoitetaan kuitenkin hallinnollisin säännöksin. Lisäksi prostituutioon pakottaminen on rikoslain 164 §:n mukaan rangaistavaa.

Liettuassa seksuaalipalvelujen myyminen on dekriminisoitu toukokuun 2003 alusta lukien. Seksuaalipalvelujen ostaminen ei ole rangaistavaa.

Puolassa seksuaalipalvelujen ostaminen tai myyminen eivät ole rangaistavia tekoja.

Venäjän rikoslaisissa ei ole säännöksiä prostituutioon harjoittamisesta. Venäjän federaation hallintolaissa prostituutioon harjoittaminen ja tulon hankkiminen toisen henkilön prostituutiotoinnista on kielletty. Seksuaalipalvelujen ostamisesta ei ole säännöksiä kummassakaan laissa.

5.4. Nykytilan arviointi

Seksuaalipalvelujen ostaminen ei tällä hetkellä ole rangaistavaa lukuun ottamatta seksuaalipalvelujen ostamista alle 18-vuotiailta. Myöskään prostituutioon harjoittaminen ei ole rangaistavaa. Helmikuussa 2003 hyväksytyn järjestyslain myötä rangaistavaksi tulee seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla (EV 295/2002 vp). Järjestyslaki tulee voimaan lokakuun 2003 alussa.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnista on tehty vuonna 2001 hallitukselle kirjallinen kysymys (KK 482/2001 vp, Ulla-Maija Videroos /r ym.), johon oikeusministeriö on antanut vastauksen. Vuonna 2002 tehtiin seksipalvelujen ostamisen kriminalisointia koskeva toimenpideoikeus (TPA 178/2002 vp, Annika Lapintie /vas ym.). Järjestyslain eduskuntakäsittelyn yhteydessä lakivaliokunta totesi, että järjestyslain prostituutioon liittyvä säännös on riittämätön tiettyjen epäkohtien, kuten esimerkiksi ihmiskaupan ja seksuaalipalvelujen markkinoinnin lehdissä ja Internetissä, torjumiseksi ja Suomea koskevien kansainvälisten ihmiskauppaa koskevien velvoitteiden täyttämiseksi. Tämän vuoksi lakivaliokunta totesi, että olisi tarkoituksenmukaista arvioida lainsäädännön uudistustarpeet kokonaisuutena (LaVL 22/2002 vp).

Kuten edellä on todettu, rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä seksuaalirikoksia uudistettaessa pohdittiin mahdollista prostituutioon liittyvää rikoslainsäädäntöä. Asiaa koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 6/1997 vp, s. 168—169) ja sitä koskeneessa lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 3/1998 vp) esitettyjä kannanottoja voidaan edelleen pitää jossain määrin ajankohtaisina. Tilanne on tuolloin esitetystä kuitenkin muuttunut. Prostituutio ja paritus ovat lisääntyneet ja toiminta on muuttunut entistä järjestäytyneemmäksi ja suunnitelmallisemmaksi. Tilannetta on kuvattu yksityiskohtaisemmin luvussa 2.

Kansainvälisesti prostituutioon liittyvä rikosoikeudellinen lainsäädäntö kohdistuu usein vielä seksuaalipalvelujen tarjoajaan tai prostituutiosta hyötyvään tahoon, esimerkiksi parittajaan. Seksuaalipalvelujen ostajaan kohdistuva rikosoikeudellinen tai muu rajoittava lainsäädäntö

tavallisesti koskee vain julkisella paikalla tapahtuvaa seksuaalipalvelujen ostamista tai tilanteita, joissa myyjä on alaikäinen. Ruotsin lainsäädäntöä voidaan tässä suhteessa pitää poikkeuksena. Toisaalta Ruotsin seksuaalipalvelujen ostamisen kieltävää lainsäädäntöä voidaan pitää uudenlaisena, ongelmaan eri näkökulmasta puuttuvana ratkaisuna.

Kansainvälisistä velvoitteista tai suosituksista ei aiheudu nimenomaista velvoitetta seksuaalipalvelujen myymisen tai ostamisen kriminalisointiin. On kuitenkin huomionarvoista, että ihmiskauppaan johtavan seksuaalipalvelujen kysynnän vähentämiseen on viime aikoina enenevässä määrin kiinnitetty huomiota kansainvälisellä tasolla. Nimenomainen maininta siitä on otettu myös kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 9 artiklaan, jossa tosin ei velvoiteta rikosoikeudellisiin toimiin. Suositusluonteisissa asiakirjoissa ensisijaisina kysynnän vähentämisen keinoina mainitaan tutkimustoiminta sekä tiedottaminen. Kansainväliset velvoitteet ja suositukset eivät kuitenkaan sulje pois tällaista kysyntää vähentävän rikosoikeudellisen lainsäädännön mahdollisuutta.

Katuprostituutioon on kyetty melko tehokkaasti puuttumaan kunnallisilla järjestyssäännöillä esimerkiksi Helsingissä. Järjestyslaki tulee korvaamaan kunnalliset järjestyssäännöt. Tilannetta kokonaisuutena arvioiden järjestyslain prostituutiota koskeva rangaistussäännös vaikuttaa kuitenkin riittämättömältä. Järjestyslain seksuaalipalvelujen ostamisen ja maksullisen tarjoamisen julkisella paikalla kieltävä säännös suojaa lähinnä yleistä järjestystä. Lisäksi sen avulla puututtaisiin lähinnä katuprostituutioon ja kadulla tapahtuvaan seksuaalipalveluiden ostamiseen. Suomessa prostituutio ja seksuaalipalvelujen ostaminen tapahtuu pääosin muuten kuin kadulla. Prostituutioon liittyvät ongelmat eivät myöskään liity yksinomaan yleiseen järjestykseen tai katuprostituutioon, vaan ongelma on moniulotteisempi.

6. Esityksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

6.1. Ihmiskauppa

Varsinkin kansainväliset velvoitteet mutta myös kansalliset tarpeet edellyttävät erityistä ihmiskauppaa koskevaa sääntelyä. Se voitaisiin toteuttaa periaatteessa kahdella tavalla: joko muuttamalla ja täydentämällä nykyisiä rangaistussäännöksiä tai säätämällä erillinen ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös. Koska ihmiskauppaa koskeva sääntely Suomea velvoittavissa kansainvälisissä asiakirjoissa on hyvin yksityiskohtainen, lainmuutostarpeita on varsin paljon. Selkein ja havainnollisin vaihtoehto on säätää erillinen rangaistussäännös ihmiskau-pasta.

6.2. Paritus

Paritusta koskevaa rangaistussäännöstä tulee muuttaa sekä kansallisten että kansainvälisten muutostarpeiden vuoksi. Molemmat syyt edellyttävät erillistä rangaistussäännöstä törkeästä parituksesta. Samalla voidaan tehdä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepää-tösehdotuksen edellyttämät muutokset paritusta koskevaan rangaistussäännökseen.

Keskeisenä keinona parituksen edistämiseksi toimii prostituutiota koskeva markkinointi. Sellaisten ilmoitusten julkaisijat hyötyvät taloudellisesti prostituutiosta. Markkinointi on niin kiinteässä yhteydessä itse paritukseen ja prostituutioon, että markkinoinnin kriminalisointi vaikeuttaisi merkittävästi prostituution järjestämistä ja olisi tärkeä lisäkeino prostituutiosta hyötymiseen puuttumiseksi.

6.3. Seksuaalipalvelujen ostaminen

Kriminalisoinnin hyötyjen ja haittojen arviointia

Prostituutioon liittyviin kriminalisointeihin on usein katsottu liittyvän enemmän haittavaikutuksia kuin hyötyjä. Sekä seksuaalipalvelujen myynnin että ostamisen mahdollisen kriminalisoinnin mahdollisena haittavaikutuksena on pidetty, että kriminalisointi pakottaisi harjoittamaan prostituutiota salassa. Tämä taas saattaisi lisätä parittajien valtaa prostituoituihin nähden, vaikka pääasialliseksi tavoitteeksi usein asetetaan prostituoitujen aseman parantaminen ja paritusrikollisuuteen puuttuminen. Voidaan myös ajatella, että kriminalisoinnit ajaisivat prostituoituidut entistä huonompaan asemaan. Heidän tosiasiallinen vapautensa valita asiakkaansa saattaisi entisestään kaventua ja he voisivat ajautua tilanteeseen, jossa he joutuisivat hyväksymään sellaistenkin asiakkaiden ostotarjoukset, joita he eivät aiemmin olisi hyväksyneet. Näin prostituoituidut voisivat altistua entistä enemmän asiakkaiden taholta toteutetulle väkivallalle. Mahdolliset kriminalisoinnit saattaisivat myös vähentää prostituoitujen halukkuutta ilmoittaa asiakkaiden tai parittajien heihin kohdistamista rikoksista. Asiakkuuden kriminalisointi saattaisi myös vähentää ostajien halukkuutta toimia poliisin kanssa yhteistyössä paritusrikollisuutta selvitettäessä.

Voidaan kuitenkin ajatella, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointiin liittyisi tavoiteltavia ja hyväksyttäviä hyötyjä. Oston kriminalisoinnin voidaan ensinnäkin ajatella edistävän sekä yleistä sosiaalista tasa-arvoa että myös sukupuolten välistä tasa-arvoa. Yleistä sosiaalista tasa-arvoa oston kriminalisointi edistäisi lähinnä silloin, jos kriminalisointi vaikuttaisi yleispreventiivisesti. Sukupuolten välistä tasa-arvoa oston kriminalisointi edistäisi, koska käytännössä suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista on miehiä ja vastaavasti suurin osa prostituoituista on naisia. Oston kriminalisointi parantaisi näin naisten asemaa sekä pyrkisi estämään prostituutiosta ja seksuaalipalvelujen ostamisesta aiheutuvaa vääristynyttä kuvaa seksuaalisuudesta.

Seksuaalipalvelujen ostajiin kohdistuva kriminalisointi voitaisiin nähdä myös ihmiskauppaa koskeviin säännösehdoiksi liittyväksi rikosoikeudelliseksi toimenpiteeksi, jolla vahvistettaisiin ihmisen koskemattomuuden suojaa ja pyrittäisiin vähentämään ihmiskauppaa aiheuttavaa seksuaalipalvelujen kysyntää. Ruotsin kokemusten valossa seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi oletettavasti myös jossain määrin vähentäisi seksuaalipalvelujen kysyntää. Vähäistäkin kysynnän vähenemistä voidaan edellä esitetyn mukaisesti pitää kriminaalipoliittisesti hyväksyttävänä tavoitteena. Lisäksi seksuaalipalvelujen ostajiin kohdistuva kriminalisointi voidaan nähdä yhteydessä voimassa oleviin ja ehdotettaviin paritusta koskeviin säännöksiin. Kriminalisoinnilla pyrittäisiin myös puuttumaan paritusrikollisuuteen seksuaalipalvelujen kysyntää vähentämällä.

Oston kriminalisoinnilla olisi vaikutuksia myös vähemmän yleisellä tasolla. Jos prostituoitu toimii parittajan alaisuudessa tai jos hänet on pakotettu toimimaan prostituoituna, hänen tosiasiallinen seksuaalinen itsemääräämisoikeutensa on rajoitettu. Tällöin seksuaalipalvelujen ostamisen tekona voidaan nähdä loukkaavan prostituoituidun ruumiillista ja henkistä koskemattomuutta sekä hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Seksuaalipalvelujen ostamisen voidaan muissakin tilanteissa katsoa loukkaavan edellä esitetyn tavoin seksuaalista itsemääräämisoikeutta sekä koskemattomuutta, koska palveluihin ryhdytään maksua vastaan, eikä päätös prostituutiksi ryhtymisestä useinkaan synny täysin vapaaehtoisen ja tietoisin valinnan seurauksena. Pikemmin prostituoitujen yhteiskunnallista asemaa voidaan pitää heikkona.

Yhtenä osoituksena prostituoitujen tosiasiallisesti rajoitetusta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta voidaan pitää sitä, että prostituoiduilla on vain rajoitettu mahdollisuus valita asiakkaansa. Tämä koskee yleensä myös tilanteita, joissa paritusta ei voida osoittaa.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi saattaisi vaikuttaa siten, että prostituutiota harjoitettaisiin entistä enemmän salassa; toiminta ajautuisi ”maan alle”. Toisaalta Suomessa katuprostituutioon on jo puututtu kunnallisin järjestyssäännöin, ja myös hyväksytty järjestyslain säännös on kohdistettu julkisella paikalla tapahtuvaan seksuaalipalvelujen ostamiseen tai maksulliseen tarjoamiseen. Katuprostituutio näyttää Suomessa olevan ennestäänkin jo vähäistä. Toiminta on siirtynyt matkapuhelinten ja Internetin välityksellä tapahtuvaksi. Seksuaalipalvelujen ostamista koskeva yleinen kriminalisointi ei oletettavasti näin ratkaisevasti nykytilannetta enemmän siirtäisi prostituutiota harjoitettavaksi salassa eikä näin myöskään huonontaisi jo alalla toimivien prostituoitujen asemaa tässä suhteessa. Kriminalisointi ei näin myöskään entisestään kaventaisi prostituoitujen mahdollisuutta valita asiakkaitaan tai merkitsisi sitä, että prostituoidut joutuisivat hyväksymään sellaisetkin asiakkaat, joiden tarjouksia he eivät ennen olisi hyväksyneet. Tämänkaltaisen tilanne olisi mahdollinen lähinnä katuprostituutiossa.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin on usein katsottu voivan johtaa siihen, että parittajien valta prostituoituihin nähden lisääntyisi. Saatujen tietojen mukaan jo tällä hetkellä valtaosa Suomessa toimivista prostituoiduista toimii parittajan alaisuudessa. Jos kriminalisoinnilla kuitenkin saataisiin vähennettyä seksuaalipalvelujen kysyntää, parittajien toimintamahdollisuudet tosiasiallisesti kaventuvat. Lisäksi kriminalisointi vaikuttaisi kysynnän vähenemisen kautta siten, että Suomi ei olisi enää yhtä houkutteleva markkina-alue järjestäytyneille paritusorganisaatioille. Tällöin kriminalisointi vähentäisi myös paritusrikollisuutta ja mahdollisuudet parittajien vallan lisääntymiselle prostituoituihin nähden yleisesti kaventuisivat. Myöskään parittajien prostituoituihin kohdistama väkivalta ei tämän vuoksi oletettavasti lisääntyisi. Tähän vaikuttaisi myös tässä esityksessä ehdotettu parituksen törkeä tekemuoto sekä se, että telekuuntelu olisi mahdollista törkeän parituksen esitutkinnassa. Voidaan pikemmin ajatella, että Suomessa toimivien parittajien tulisi entistä enemmän huolehtia siitä, että toimintaan ei liity muita rikoksia, esimerkiksi prostituoitujen pahoinpitelyjä. Näiden rikosten selviäminen lisäisi kiinnijäämisriskiä myös parituksesta tai törkeästä parituksesta.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin vaikutus parittajien ja ostajien taholta prostituoituihin kohdistaman väkivallan lisääntymiseen ei ole yksiselitteinen. Jos kriminalisointi vähentäisi seksuaalipalvelujen kysyntää, prostituoitujen mahdollisuudet kohdata ostajien toteuttamaa väkivaltaa pienenisivät ostajien määrän vähentyessä. Edelleen ostajan toiminnan ollessa rangaistavaa hänen kiinnijäämisriskinsä seksuaalipalvelujen ostamisrikoksesta kasvaisi hänen toteuttaessaan myös jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön, esimerkiksi pahoinpitelyn. On jopa oletettavaa, että prostituoitujen pahoinpitelyt voisivat vähentyä, jos osto kriminalisoitaisiin, koska kriminalisoinnin jälkeen vielä mahdollisesti seksuaalipalveluja ostavat henkilöt toimisivat pikemmin entistä varovaisemmin. Tätäkin vaikeampi on arvioida, vaikuttaako uudistus siihen, uskaltavatko prostituoidut ilmoittaa poliisille heihin kohdistuneista pahoinpitelyistä.

Ostamisen kriminalisoinnin on arvioitu voivan johtaa esimerkiksi paritusrikollisuuden selviytymismahdollisuuksien vähenemiseen, koska seksuaalipalvelujen ostajat eivät olisi halukkaita paljastamaan tietojaan heidän toimintansa rangaistavuuden vuoksi. Tässä esityksessä ehdotetaan, että ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan ja törkeän parituksen esitutkinnassa voitaisiin käyttää telekuuntelua. Tämä lisäisi ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden selvittämismahdolli-

suuksia. Yleisperusteluissa on katsottu todennäköiseksi, että seksuaalipalvelujen ostamisen tutkiminen tapahtuisi lähinnä ihmiskauppa- tai paritusrikollisuuden yhteydessä. Telekuuntelua koskeva muutosehdotus johtaisi siihen, että ostajilta saaduilla tiedoilla ei enää olisi entistä merkitystä, koska ihmiskaupan ja törkeän parituksen esitutkinnassa voitaisiin käyttää telekuuntelua.

Suhde perus- ja ihmisoikeuksiin

Seksuaalipalvelujen ostamista koskevalla yleisellä kriminalisoinnilla voidaan ajatella olevan vaikutuksia perusoikeuksiin ja niiden käyttämiseen. Kriminalisointia voidaan tarkastella suhteessa yksityiselämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä elinkeinovapauteen. Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi vaikuttaisi lähinnä prostituoidun perusoikeuksien käyttämiseen. Sen vuoksi perus- ja ihmisoikeuksia koskeva tarkastelu koskee ensisijaisesti seksuaalipalvelujen myyjien asemaa. Kriminalisointeja on yleisesti perusteltua tarkastella siitä näkökulmasta, rajoittaako itse teon rangaistavaksi säättäminen henkilöiden perusoikeuksia. Näin ei liene perusteita sulkea seksuaalipalvelujen ostajia kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Perusoikeuksilla on perustuslakivaliokunnan kannan mukaan kahtalainen vaikutus kriminalisoinneista säädettäessä. Yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyviä kriminalisointeja on valiokunnan mukaan ensinnäkin arvioitava kuin perusoikeuksien rajoituksia ylipäänsä. Tällaisten rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityisedellytykset. Toisaalta perusoikeuksista voidaan johtaa rikoslainsäätäjään kohdistuva velvoite säätää ja ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta. (PeVL 23/1997 vp.) Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia on näin syytä tarkastella kummastakin lähtökohdasta käsin.

Perustuslain (731/1999) yksityiselämän suojaa koskevan 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityiselämän suojaa koskevat myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artikla ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 17 artikla. Yksityiselämän käsite on omaksuttu Suomen perustuslakiin lähinnä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklasta (right to respect for private life and family life). Kun perusoikeussäännöksen käyttämä käsite pohjautuu ihmisoikeussopimuksen käsitteistöön, myös perusoikeussäännöksen tulkinnassa on perusteltua tukeutua tavanomaista enemmän vastaavan ihmisoikeusmääräyksen soveltamiskäytäntöön. Tältä pohjalta oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että perustuslain 10 §:ssä tarkoitettu yksityiselämän suoja kattaa ainakin henkilökohtaisen identiteetin suojan, moraalisen ja fyysisen koskemattomuuden, vaatimuksen riittävän yksityisyyden turvaavasta tilasta, henkilötietojen suojan ja oikeuden henkilökohtaisiin suhteisiin muiden ihmisten kanssa. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut, että yksityiselämän suojan lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista. Tähän oikeuteen valiokunnan mukaan sisältyy muun muassa yksilön oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön (PeVL 54/2001 vp, PeVL 36/2002 vp).

Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuin on todennut seksuaalielämän kuuluvan yksityiselämään sen olennaisena osana (esim. B. v. Ranska, 25.3.1992, A 232-C, tuomion kohta 63 ja P.G. ja J.H. v. Yhdistynyt kuningaskunta, 25.9.2001, tuomion kohta 56 sekä siinä mainitut tapaukset). Seksuaalielämän on katsottu kuuluvan kaikkein intiimeimpään osaan yksityis-

elämää (esim. *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 22.10.1981, A 45, tuomion kohta 52). Toisaalta tuomioistuin on vahvistanut, että tietyt seksuaalielämään liittyvät toimet voivat olla sellaisia tai sillä tavalla toteutettuja, että valtiolla on oikeus puuttua toimintaan, esimerkiksi terveyden tai moraalien suojelemiseksi (*A.D.T. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 31.5.2000, tuomion kohta 37). Yleisesti yksityiselämän osalta ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että henkilön ammattiin ja liikkeenharjoittamiseen liittyviä oikeuksia ei ole syytä lähtökohtaisesti sulkea yksityiselämän suojan ulkopuolelle (*Niemitz v. Saksa*, 16.2.1992, A 251-B, tuomion kohta 29).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen mukaan viranomaiset saavat puuttua yksityiselämään, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojelemiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien tai vapauksien turvaamiseksi. Yleisenä lähtökohtana tuomioistuin on todennut, että kun yksityiselämään puuttuminen kohdistuu yksityiselämän intiimeimpään osaan, puuttumisen on perustuttava erityisen vakaviin syihin, jotta puuttuminen täyttäisi artiklan 2 kappaleen asettamat vaatimukset (*Lustig-Prean ja Beckett v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 27.9.1999, tuomion kohta 82; *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 22.10.1981, A 45, tuomion kohta 52).

Kun seksuaalielämän on todettu kuuluvan yksityiselämän intiimeimpään osaan, siihen puuttumiselle on näin lähtökohtaisesti oltava erityisen painavat syyt. Tällaisia syitä on katsottu olevan olemassa esimerkiksi terveyteen ja rikollisuuden estämiseen liittyen (*Laskey, Jaggard ja Brown v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 19.2.1997, Reports 1997-I, 120). Yleiseen moraaliiin ja nuorten henkilöiden suojeluun liittyviä painavia ja hyväksyttäviä syitä on katsottu löytyvän myös nuorten henkilöiden välisten homoseksuaalisten suhteiden kriminalisoinnin osalta — tältä osin merkitystä näyttää annetun myös arvioinnille kyseisen valtion historiallista taustaa ja muiden olosuhteiden antamaa taustaa vasten. Lisäksi kansanterveydellisiin syihin on viitattu joissakin edellä mainituissa tapauksissa. Vaikka tuomioistuimen käytännön valossa on selvää, että kansallisten viranomaisten harkintamarginaali seksuaalielämän rajoittamisen osalta on kapea, täysin yhtenäistä tulkintalinjaa rajoittamiselle ei näytä löytyvän.

Euroopan ihmisoikeustoimikunta, joka vuonna 1998 sulautettiin tuomioistuimeen, on käsitellyt nimenomaisesti prostituutiota suhteessa 8 artiklaan tapauksessa *F. v. Sveitsi* (No. 11680/85 (1988), 55 D.R. 77). Toisaalta tapaus koskee ainoastaan valituksen tutkittavaksi ottamista. Tapauksessa henkilö oli ammattimaisesti korvausta vastaan harjoittanut seksuaalipalveluita — tapaus koski siis seksuaalipalvelujen myymistä. Valittaja väitti, että puuttuminen hänen harjoittamaansa ammattimaiseen (homoseksuaaliseen) korvausta vastaan tapahtuvaan seksiin loukkasi hänen oikeuttaan yksityisyyteen. Toimikunta katsoi, että prostituutio ei kuulu 8 artiklassa suojatun yksityiselämän piiriin.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi saattaisi joissakin tilanteissa ainakin teoriassa merkitä tietynasteista puuttumista yksityiselämän suojaan, koska yksityiselämään on katsottu kuuluvaksi muun muassa oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Edellä esitetyn valossa tämä koskisi sekä perustuslain 10 §:ssä että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitettua yksityiselämän suojaa. Tästä näkökulmasta oston mahdollinen kriminalisointi saattaisi olla merkityksellinen myös perustuslain 7 §:ssä turvatuun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden kannalta, koska säännös suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapautaan ja itsemääräämisoikeuttaan (HE 309/1993 vp, s. 46). Kun Euroopan ihmisoikeustoimi-

kunta on kuitenkin todennut, että prostituutio ei kuulu 8 artiklassa suojatun yksityiselämän piiriin, saattaisi olla melko vaikea löytää perusteita sille, miksi seksuaalipalvelujen ostamisen tulisi kuulua yksityiselämän suojan piiriin. Toisaalta ihmisoikeustoimikunnan ratkaisun painoarvo ei liene kovinkaan merkittävä sen koskiessa ainoastaan tutkittavaksi ottamista ja sen ollessa suhteellisen vanha.

Käytännössä edellä esitetyn valossa tulisi kuitenkin edellyttää, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin olisi täytettävä eduskunnan perustuslakivaliokunnan muotoilemien perusoikeuksien rajoitusedellytysten (PeVM 25/1994 vp) asettamat vaatimukset tältä osin. Perusteltua olisi myös edellyttää, että kriminalisointi perustuisi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössään edellyttämin tavoin erityisen painaviin syihin.

Voitaneen ajatella, että seksuaalipalvelujen ostaminen aiheuttaa tekona vahinkoa prostituoidulle erityisesti niissä tilanteissa, joissa prostituoitu ei toimi omasta tahdostaan — toisin sanoen ainakin niissä tilanteissa, joissa prostituoitu on ihmiskaupan tai muun prostituutioon pakottamisen uhri taikka hän on parituksen kohteena alistetussa asemassa parittajaan nähden. Koska prostituoidun asemaa voidaan yleensä pitää heikkona ja alisteisena myös niissä tapauksissa, joissa ihmiskauppaa tai paritusta ei voida osoittaa, olisi perusteltua lähteä siitä, että mahdollisuus prostituoitujen kokemalle fyysiselle tai psyykkiselle vahingolle on kaikissa seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa periaatteessa olemassa. Tätä tukee myös se, että prostituoiduksi ryhtyminen vain äärimmäisen harvoissa tapauksissa on seurausta täysin vapaaehtoisesta valinnasta. Prostituutiot toimintaan pikemmin yleensä ajaudutaan jo valmiiksi heikon sosiaalisen aseman seurauksena. Tältä osin seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia voitaisiin perustella prostituoitujen suojelunäkökohdilla. Jo tämä seikka ja aiemmin esitetyt kriminalisoinnista aiheutuvat hyödyt lienevät kriminalisointia puoltavina syinä sillä tavoin erityisen painavia, että yksityiselämän suojasta ei aiheudu kriminalisoinnin estettä.

Edellä esitetyn perusteella näyttää selvältä, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi olisi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen mukaan mahdollinen. Kappaleen mukaan viranomaiset saavat puuttua yksityiselämään, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojelemiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien tai vapauksien turvaamiseksi. Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia voitaisiin perustella jo prostituoitujen oikeuksien ja vapauksien turvaamisella.

Perustuslain 7 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden voidaan ajatella liittyvän tilanteisiin, joissa seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnilla puututtaisiin seksuaalipalvelujen myyjän tahdonvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen. Tällainen puuttuminen on kuitenkin mahdollista ainoastaan, jos myyjä toimii täysin vapaaehtoisesti. Edellä on todettu, että tällainen tilanne on hyvin harvinainen, mutta kuitenkin mahdollinen. Toisaalta seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin voitaisiin ajatella tosiasiaa vahvistavan prostituoitujen henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta, erityisesti kun oikeuskirjallisuudessa on todettu, että perustuslain 7 § erityisesti henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta arvioituna toimii keskeisenä perusoikeussäännöksenä, joka tulisi suhteuttaa myös perustuslain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Tältä kannalta prostituoitujen yleensä tosiasiaa rajoitettu henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus vahvistuisi seksuaalipalvelujen oston kriminalisoinnin myötä.

Ostamisen kriminalisointi saattaisi olla merkityksellinen myös perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden kannalta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Pykälässä vahvistetaan myös yrittämisen vapaus, kun ammatti ja elinkeino mainitaan nimenomaisesti toimeentulon hankkimisen keinoina. Myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimus) 6 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltiot tunnustavat oikeuden työhön, joka käsittää jokaiselle kuuluvan oikeuden hankkia toimeentulonsa vapaasti valitsemallaan työllä. Sopimusvaltioiden on kappaleen mukaan ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tämän oikeuden turvaamiseksi.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin kannalta elinkeinovapauden suhteen olennaisiksi kysymyksiä näyttää nousevan, vaikuttaisiko kriminalisointi ja missä määrin oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla tai työllä. Voisiko seksuaalipalvelujen ostamisen mahdollinen kriminalisointi vaikuttaa elinkeinovapauteen siten, että tosiasiallinen mahdollisuus oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla — tässä tapauksessa myymällä seksuaalipalveluja — lakkaa tai ainakin huomattavasti vaikeutuu?

Edellä luvussa 5.1. on käsitelty seksuaalipalvelujen tarjoamiseen liittyviä korkeimman hallinto-oikeuden ja EY-tuomioistuimen tapauksia. Ensin mainitun mukaan verovelvollisen seksuaalipalvelujen myymisestä saama tulo oli tuloverolain mukaan veronalaista. EY-tuomioistuin taas totesi luvussa käsitellyssä tapauksessa, että selkeästi itsenäisenä prostituoituna toimiminen on EY:n perustamissopimuksen tarkoittamaa taloudellista toimintaa. Näiden tapausten perusteella näyttää siltä, että seksuaalipalvelujen myyminen voitaisiin periaatteessa rinnastaa elinkeinotoimintaan.

Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä sitä, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin vaikutus elinkeinovapauteen ei ole merkittävä. Elinkeinovapaudesta ei ole kysymys, jos seksuaalipalvelujen myymiseen liittyy ihmiskauppa- tai paritusrikollisuutta. Edellä esitetyn mukaisesti aidosti täysin vapaaehtoinen prostituutio lisäksi lienee äärimmäisen harvinaista. Elinkeinovapauteen kriminalisointi puuttuisi näin ollen vain erittäin harvoissa tapauksissa.

Johtopäätökset

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan säädettäväksi yleinen seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös. Säännöksellä pyritään vaikuttamaan ihmiskauppa- ja paritusrikollisuutta vähentävästi — sen ohella että säännöksellä pyritään vaikuttamaan seksuaalipalvelujen kysyntää vähentävästi. Edellä esitetyn mukaisesti on esitettävissä erityisen painavia syitä säännöksen tueksi. On myös nähtävissä, että aiemmassa lainvalmistelussa esitetyt haittavaikutukset, joiden on katsottu liittyvän myös seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavuuteen, eivät ole enää niin ilmeisiä, että kriminalisoinnista voisi aiheutua enemmän haittaa kuin hyötyä.

Seksuaalipalvelujen ostamista koskevalla yleisellä kriminalisoinnilla suojattaisiin useita oikeushyviä. Säännös suojaisi ihmisen sekä fyysistä että psyykkistä koskemattomuutta. Seksuaalipalvelujen ostaminen tekona voidaan käsittää tätä koskemattomuutta loukkaavaksi. Lähtökohteisesti ihmistä ei voida pitää kaupan kohteena. Tätä pyrkii suojaamaan varsinkin tässä esityksessä ehdotettu ihmiskauppaa koskeva sääntely. Säännös suojaisi myös seksuaalista itsemääräämisoikeutta prostituoitujen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ollessa tosiasiallisesti rajoitettu. Tätä ilmentää erityisesti prostituoitujen rajoitettu mahdollisuus valita asiakkaansa sekä se, että prostituutioon usein ajaudutaan esimerkiksi heikon taloudellisen tilanteen pakotamana. Tällöin valinta prostituoiduksi ryhtymisestä ei useinkaan liene täysin vapaaehtoinen.

Edelleen säännös suojaisi yleistä sosiaalista tasa-arvoa, koska prostituoitujen sosiaalinen asema on heikko (kysymystä on käsitelty yksityiskohtaisemmin luvussa 2.). Yleisemmällä tasolla säännös suojaisi sosiaalista tasa-arvoa siten, että sillä pyritään ehkäisemään henkilöiden ajautumista prostituutioon sitä koskevaa kysyntää vähentämällä. Säännös suojaisi myös sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska käytännössä suurin osa prostituoiduista on naisia ja vastaavasti suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista miehiä. Seksuaalipalvelujen ostamistilanteita voidaan osin pitää ihmisarvoa loukkaavina, erityisesti siinä suhteessa, että seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa ihminen voidaan käsittää kaupan kohteeksi, mikä voidaan katsoa ihmisarvoa ja koskemattomuutta loukkaavaksi. Aiemmin ihmisryöstöä koskevan säännöksen perusteluissa on todettu, että ihmisarvon käsitteelle ei ole tarkoitus antaa laajaa merkitystä, vaan sitä olisi tulkittava suppeasti (HE 94/1993 vp, s. 109). Tätä lähtökohtaa ei tässä esityksessä ole tarkoitus muuttaa.

Säännös olisi osittain päällekkäinen järjestyslain hyväksytyn seksuaalipalvelujen ostamista ja julkista tarjoamista koskevan 7 §:n 1 momentin kanssa seksuaalipalvelujen ostamista koskevin osin. Lain 16 §:n mukaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu seksuaalipalvelujen ostamisesta ja maksullisesta tarjoamisesta yleisellä paikalla voidaan tuomita sakkorangaistukseen, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Järjestyslaki olisi näin toissijainen suhteessa ehdotettavaan seksuaalipalvelujen ostamista koskevaan rangaistussäännökseen.

Tässä esityksessä ehdotettavaa seksuaalipalvelujen ostamista koskevaa rangaistussäännöstä ei ole perusteltua rajata siten, että se ei koskisi julkisella paikalla tapahtuvaa ostamistekoa. Ostamisteon moitittavuutta ei voida pitää eriasteisena sen mukaan, tapahtuuko seksuaalipalvelujen ostaminen julkisella paikalla vai esimerkiksi Internetin kautta. Olisi myös epä johdonmukaista, jos julkisesti tapahtuvasta seksuaalipalvelujen ostamisesta säädettäisiin eri laissa kuin muusta seksuaalipalvelujen ostamisesta.

Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi soveltamisalaltaan yleinen seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös, joka soveltuisi lähtökohtaisesti kaikkiin seksuaalipalvelujen ostamistilanteisiin, riippumatta siitä tapahtuuko teko julkisella paikalla vai yksityisesti. Tämä edellyttää, että myös järjestyslain 7 §:ää muutetaan siten, että se ei enää koskisi seksuaalipalvelujen ostamista. Näin ehdotettava säännös suojaisi myös yleistä järjestystä.

Edellä on käsitelty myös seksuaalipalvelujen ostamisen suhdetta Euroopan yhteisön oikeuteen ja perus- ja ihmisoikeuksiin. Perus- ja ihmisoikeuksien osalta todettiin, että kriminalisoinnilla periaatteessa on liittymäkohtia useisiin perusoikeuksiin. Kriminalisointi ei kuitenkaan olenaisesti rajoittaisi prostituoitujen perusoikeuksia. Useissa tapauksissa ei voitane väittää, että kysymys olisi esimerkiksi prostituoidun yksityiselämästä, jos hän toimii esimerkiksi parittajan alaisuudessa. Myöskään elinkeinovapaus ei useimmissa tapauksissa ajankohtaistu. Lisäksi kriminalisointi vahvistaisi useimmissa tapauksissa seksuaalipalvelujen myyjän henkilökoh- taista vapautta ja koskemattomuutta.

Kriminalisoinnille onkin olemassa erityisen painavia syitä. Tällaisia syitä ovat ainakin seksuaalipalvelujen kysynnän vähentäminen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen sekä heikommassa asemassa olevan, prostituoidun, suojelu.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tapauksessa C-268/99 *Jany* ei otettu kantaa jäsenvaltioiden mahdollisuuteen säätää prostituutiota koskevaa rikosoikeudellista lainsäädäntöä. Ratkaisun valossa itsenäisesti harjoitettua prostituutiota on pidettävä sellaisena palvelujen tarjoamisena maksua vastaan, joka kuuluu EY:n perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitetun talou-

dellisen toiminnan piiriin ja jota siten koskevat perustamissopimuksen määräykset. EY-oikeuden mukaan jäsenvaltion on kuitenkin mahdollista rajoittaa perustamissopimuksen takaamaa neljää vapautta muun muassa yleisen järjestyksen perusteella kansallisessa lainsäädännössä. Tämän perusteella jo järjestyksellään rangaistussäännös täyttäisi EY-oikeuden vaatimukset. Nyt ehdotettava yleinen seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös ei yksinomaan perustu yleisen järjestyksen suojaamiseen, vaan se suojaa myös muita suojelukohteita.

EY-oikeuteen sisältyvän suhteellisuusperiaatteen mukaan rajoittavalta sääntelyltä edellytetään, että valittu toimenpide ei saa olla suhteeton tavoitteeseen tai tavoiteltavaan lopputulokseen nähden, minkä lisäksi valitun toimenpiteen on oltava tarpeellinen. Valitun toimenpiteen on myös oltava sellainen, että tavoiteltuun lopputulokseen ei ole mahdollista päästä vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä.

Edellä esitetyn mukaisesti seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin tueksi on esitettävissä erityisen painavia syitä. Seksuaalipalvelujen kysynnän ja ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden vähentämiseksi seksuaalipalvelujen ostajaan kohdistuvaa kriminalisointia ei voida pitää suhteettomana. Kriminalisointi on lisäksi tarpeellinen osoittamaan yhteiskunnan taholta tapahtuvaa puuttumista seksuaalipalvelujen kysyntään tilanteessa, jossa ammattimainen paritusrikollisuus on viime aikoina merkittävästi lisääntynyt.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi pyrkii vaikuttamaan seksuaalipalvelujen kysyntään. Ihmiskauppaa ja paritusta koskevilla säännöksillä taas pyritään vaikuttamaan seksuaalipalvelujen tarjontaan. Lisäksi kummatkin keinot liittyvät prostituoitujen aseman parantamiseen. Koska seksuaalipalvelujen kysyntä osaltaan aiheuttaa ihmiskauppaa ja lisää paritusrikollisuutta, voidaan myös katsoa, että tämän kysynnän vähentäminen rikosoikeudellisin keinoin on tarpeellista. Sen vuoksi ehdotetut ihmiskauppaa ja paritusta koskevat säännösethdotukset eivät yksinään ole riittäviä. Ei ole myöskään nähtävissä, että kysyntää saataisiin vähennettyä riittävästi esimerkiksi tiedotuksellisin tai tutkimuksellisin toimenpitein.

Prostituoitujen suojelun tavoite edellyttää käytännössä kriminalisointien ohella muutakin puuttumista prostituution syihin sekä prostituoitujen monipuolista tukemista. Prostituution harjoittajalleen aiheuttamien terveydellisten, mielenterveydellisten ja sosiaalisten haittojen korjaamiseen tarvitaan sosiaali- ja terveyspalveluita sekä etsivää sosiaalityötä kriminalisoinneista riippumatta. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut selvityshenkilön selvittämään ihmiskaupan uhrien auttamisen ja prostituutiosta irtautumisen edellyttämiä toimenpiteitä.

6.4. Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen vuoksi seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan rangaistussäännöksen mukaista enimmäisrangaistusta on nostettava kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen. Muuta tarvetta muuttaa tätä vuoden 1999 alussa voimaan tullutta pykälää ei ole ilmennyt.

6.5. Seksuaalipalvelujen myyminen

Seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisointia voitaisiin lähtökohtaisesti perustella johdonmukaisuussyillä, jos seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoitaisiin. Tilannetta, jossa seksuaalipalvelujen myyminen on sallittua, mutta seksuaalipalvelujen ostaminen kiellettyä, voitaneen arvostella yksipuoliseksi sekä epäjohdonmukaiseksi. Myös prostituoitujen kannalta

tilanne saattaisi olla hankala heidän toimintansa ollessa sallittua, mutta tähän toimintaan olennaisesti liittyvän asiakkuuden ollessa rangaistavaa.

Kuitenkin tilanteissa, joissa prostituoitu tarjoaa seksuaalipalveluita nimenomaan sen seurauksena, että hän on joutunut ihmiskaupan kohteeksi seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa, seksuaalipalvelujen myymisen tai tarjoamisen rangaistavuus ei voisi olla hyväksyttävissä prostituoidun toisintoimimismahdollisuuden puuttumisen vuoksi. Niin sanotun rikosoikeudellisen konformiteettiperiaatteen mukaan on edellytettävä muun muassa, että rikoksentehtäjällä on ollut kyky ja tilaisuus toimia lain edellyttämällä tavalla. Näissä tilanteissa seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisointi saattaisi olla syyllisyysperiaatteen vastainen. Ongelma ilmenee myös tilanteissa, joissa prostituoitu toimii parittajan alaisuudessa, erityisesti jos hän on alisteisessa asemassa parittajaan nähden.

Vapaaehtoisesti tapahtuvan seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisointi ei olisi tältä kannalta rikosoikeudellisesti yhtä ongelmallinen. Tätä koskeva rikossäännös saattaisi kuitenkin olla hankalasti muotoiltavissa. Lisäksi käytännössä tulkintaongelmia oletettavasti syntyisi vapaaehtoisen ja ei-vapaaehtoisen prostituutitoiminnan määrittelyssä. Lisäksi on huomattava, että prostituoitujen seksuaalinen itsemääräämisoikeus on tosiasiallisesti rajoitettu, vaikka toimintaan ei liittyisikään paritusta (HE 6/1997 vp, s. 168). Tätä ilmentää esimerkiksi se, että vapaaehtoinen toimivalla prostituoidulla on yleensä tosiasiaa vain rajoitettu mahdollisuus valita asiakkaansa. Edellä on myös useaan otteeseen todettu, että prostituutioon äärimmäisen harvoin ryhdytään aidosti täysin vapaaehtoisen valinnan seurauksena.

Myymisen mahdollinen kriminalisointi vaikuttaisi myös voimassa olevaan seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevaan säännökseen. Mainitun säännöksen suojelukohteena on nuorten suojaaminen ja prostituutioon ajautumisen estäminen. Myymisen mahdollisen kriminalisoinnin tulisi olla yleinen, kattaen sekä täysi-ikäiset että alle 18-vuotiaat. Tällöin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan kriminalisoinnin lähtökohta ei voisi olla enää entinen. Säännöksen ei voisi enää katsoa suojaavan nuoria, jos heitä rangaistaisiin ajautumisesta prostituutioon. Sen sijaan vain täysi-ikäisiin kohdistuva myymisen kriminalisointi herättäisi liian helposti virheellisen oletaman siitä, että alaikäisten toimesta tapahtuva seksuaalipalvelujen myyminen on sallittua. Tältä osin myymisen mahdollinen kriminalisointi pakottaisi siten muuttamaan seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen peruslähtökohtia. Tähän ryhtyminen ei ole perusteltua.

Prostituutioon voidaan katsoa liittyvän ainakin paritusrikollisuutta, väkivaltarikollisuutta ja kiristysrikoksia. Seksuaalipalvelujen myymisen mahdollisen kriminalisoinnin tavoite voisi olla vähentää tätä oheisrikollisuutta. Oheisrikollisuudesta puhuminen prostituutitoiminnan suhteen ei kuitenkaan antane oikeaa kuvaa tilanteesta. Haitallista toimintaan liittyvää rikollisuutta esiintyy ennen kaikkea tilanteissa, joissa prostituutitoimintaa harjoitetaan ammattimaisesti, järjestäytyneiden paritustoimintaa harjoittavien rikollisorganisaatioiden puitteissa. Näissä tilanteissa prostituutioon liittyvän rikollisuuden syy ei kuitenkaan liene prostituoitujen toiminnassa. Näin ei ainakaan voi olla silloin, jos prostituoitu on joutunut ihmiskaupan kohteeksi seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa. Sen sijaan jos joku täysin vapaaehtoisesti ja itsenäisesti harjoittaa seksuaalipalvelujen myymistä, toimintaan ei useinkaan liittyne rikollisuutta.

Seksuaalipalvelujen myymisen mahdollinen kriminalisointi saattaisi myös vähentää prostituoitujen halukkuutta toimia todistajina esimerkiksi paritusta koskevissa oikeudenkäynneissä. Edelleen jos prostituoitu joutuisi esimerkiksi väkivaltarikoksen kohteeksi parittajan tai asiak-

kaan taholta, hänen halukkuutensa ilmoittaa kyseisestä rikoksesta poliisille saattaisi olla vähäisempi seksuaalipalvelujen myymisen ollessa rangaistavaa. Myös näytön saaminen prostituutiosta on vaikeaa ja edellyttäne useimmissa tapauksissa joko prostituoidun tai seksuaalipalvelun ostajan tunnustusta. Tämän näytön saaminen vaikeutuisi edelleen, jos myös seksuaalipalvelujen myyminen olisi seksuaalipalvelujen ostamisen ohella rangaistavaa.

Jos prostituutiota koskevat rikoslainsäädännölliset toimenpiteet kohdistuisivat sekä prostituoituihin että seksuaalipalvelujen ostajiin, vaarana voisi olla, että toimenpiteet kohdistuisivat useammin prostituoituihin kuin ostajiin. Seksuaalipalvelujen myyjien rankaiseminen ja rangaistavan teon toteen näyttäminen olisi oletettavasti useinkin helpompaa kuin seksuaalipalvelujen ostajan suhteen. Tätä ei voitaisi pitää suotavana, koska prostituoitujen yhteiskunnallinen asema on jo valmiiksi heikko. Heidän toimintansa rangaistavuus näin edelleen heikentäisi heidän asemaansa. Prostituoitun asema on heikompi myös seksuaalipalvelun myyjän ja ostajan välisessä suhteessa. Prostituoitun mahdollisuus valita asiakkaansa ja asiakkaan kanssa toteutettavien tekojen luonne on huomattavasti rajallisempi kuin ostajan mahdollisuus valita prostituoitu ja toteutettava toiminta.

Prostituution kriminalisointiin liittyvät ongelmat vaikuttavatkin edelleen varsin merkittävilä. On nähtävissä, että kriminalisointi edelleen heikentäisi prostituoitujen yhteiskunnallista asemaa. Järjestyslain 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun seksuaalipalvelujen maksullisen tarjoamisen rangaistavuutta voidaan pitää tällä hetkellä riittävänä toimenpiteenä sen suojatessa yleistä järjestystä. Seksuaalipalvelujen myymistä ei ehdoteta säädettäväksi yleisesti rangaistavaksi.

6.6. Pakkokeinot

Rikosten selvittämiseksi on oltava riittävät pakkokeinot. Ihmiskauppa ja paritus ovat rikoksina varsin vaikeita tutkittavia. Seksuaalipalvelujen ostaja ja niiden myyjä ovat sellaisessa asemassa, etteivät he ole useinkaan halukkaita antamaan poliisille ihmiskaupan tai parituksen selvittämistä helpottavia tietoja. Ehdotuksen mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoitaisiin. Ostamisesta epäilty ei sen jälkeen luultavasti anna tietoja, jotka helpottaisivat — ostamiseen nähden vakavampina pidettävien — ihmiskaupan ja parituksen selvittämistä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 18 §:n mukaan rikosasiassa ei saa kuulustella todistajana sitä: 1) jota on syytetty samasta teosta tai teosta, jolla on välitön yhteys siihen tekoon, jota syyte koskee; 2) jolle on annettu rangaistusmääräys tai rikesakko 1 kohdassa tarkoitetusta teosta; eikä 3) jonka teko esitutkintalain 43 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla on päätetty jättää saattamatta syyttäjän harkittavaksi taikka jonka teosta syyttäjä on päättänyt jättää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n tai muun vastaavan lainkohdan nojalla syytteen nostamatta.

Esitys ei sisällä ehdotusta seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisoimisesta. Siitä huolimatta myös seksuaalipalvelujen myyjällä voi olla syynsä olla antamatta tietoja, jotka helpottaisivat ihmiskaupan tai parituksen taikka seksuaalipalvelujen ostamisen selvittämistä. Tärkeänä syynä tähän on ulkomaalaislain (378/1991) 37 §, joka tuli voimaan vuonna 1999. Pykälän mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää muun muassa, jos hänen voidaan perustellusti epäillä myyvän seksuaalipalveluja. Vastaava säännös sisältyy ehdotukseen uudeksi ulkomaalaislaiksi (HE 28/2003 vp). Osaksi seksuaalipalvelujen myyjän halukkuutta todistaa vähentää häneen rikollisjärjestön taholta mahdollisesti kohdistuva uhkailu.

Edellä esitetyistä syistä on tarpeen, että vakavimpien ihmiskauppa- ja paritusrikoksien selvittämiseksi poliisilla olisi mahdollisuus käyttää riittäviä telepakkokeinoja. Tämä edellyttää

lainmuutosta telekuuntelun mahdollistamiseksi. Televalvontaa tulisi voida soveltaa kaikkiin ihmiskauppa- ja paritusrikoksiin. Tältä osin lainmuutoksia ei tarvittaisi.

Mahdollisesti tutkinnassa tulisi kysymykseen myös pakkokeinolain 6 luvun 7 §:ssä ja poliisilain (493/1995) 28 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja 31 a §:ssä tarkoitettu peitetoiminta. Peite-toimintaan on oikeus, jos se on tarpeen telekuuntelua koskevassa pakkokeinolain säännöksessä tarkoitetun rikollisen toiminnan estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi ja tiedonhankinnan kohteena olevan käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltu aihe epäillä hänen syyllistyvän mainitussa säännöksessä tarkoitettuun rikokseen.

Seksuaalipalvelujen ostamisesta sovitaan pääasiassa muualla kuin julkisilla paikoilla. Myös seksuaalipalvelujen ostamisen tunnusmerkistön toteutumiseen liittyvä sukupuoliyhteys tai siihen rinnastettava seksuaalinen teko tapahtuu yleensä suljetussa tilassa, johon poliisilla ei ole valtuuksia kohdistaa valvontaa. Poliisilla on poliisilain 16 §:n mukaan oikeus päästä rakennukseen, muuhun kotirauhan suojaamaan paikkaan tai kulkuneuvoon, jos on perusteltua syytä epäillä, että henkeä, henkilökohtaista vapautta tai terveyttä vakavasti vaarantava taikka huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko on meneillään tai uhkaamassa. Lisäksi edellytyksenä on, että toimenpide on välttämätön vaaran estämiseksi tai vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuunottamiseksi. Pelkkä seksuaalipalvelujen ostaminen ei täytä näitä edellytyksiä. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n mukainen kotietsintä esineen löytämiseksi puolestaan edellyttää, että rikos on jo tapahtunut.

Edellä esitetyistä syistä on todennäköistä, että seksuaalipalvelujen ostamisen tutkiminen tapahtuu lähinnä muun, ihmiskauppa- tai paritusrikollisuuden tutkimuksen yhteydessä. Joissain tapauksissa näiden vakavampien rikosten tutkintaan liittyvässä telekuuntelussa ja teknisessä kuuntelussa saadaan ehkä tietoja, jotka olisivat avuksi myös seksuaalipalvelujen ostamisen selvittämisessä. Tällaisen ylimääräisen tiedon käyttöä on laajemmin tarkasteltu esitutkinta- ja pakkokeinolain viimeisimpään uudistukseen liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 52/2002 vp, s. 27—28). Sen mukaan ylimääräisen tiedon käyttö esitutkinnassa on lähtökohtaisesti sallittu, vaikka se koskisikin rikosta, jonka tutkintaan ei olisi voitu saada kuuntelulupaa. Ylimääräisen tiedon käyttö todisteena oikeudenkäynnissä ei ole kuitenkaan välttämättä aina sallittua. Lisäksi pakkokeinolain 5 a luvun 13 §:ssä on säädetty ylimääräisen tiedon hävittämisestä. Nyt tehtävällä esityksellä ole tarkoitus muuttaa suhtautumista ylimääräisen tiedon käyttöön.

7. Keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan rikoslakia muutettaisiin niin, että muutoksilla parannettaisiin mahdollisuuksia torjua ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota. Muutokset tehtäisiin toisaalta Suomen kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ja toisaalta kansallisten muutostarpeiden vuoksi.

Seksuaalirikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös, joka koskee seksuaalipalvelujen ostamista (8 §). Siitä rangaistaisiin sitä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Rangaistuksena olisi sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Myös yritys olisi rangaistava. Samassa luvussa olevaa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevaa rangaistussäännöstä muutettaisiin niin, että sen enimmäisrangaistus korotettaisiin kuudesta kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Säännös siirrettäisiin 20 luvun 8 a §:ksi.

Paritusta koskevassa rikoslain 20 luvun 9 §:ssä rinnastettaisiin korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön tekemät sukupuolisiveellisyttä loukkaavat teot. Lisäksi pykälää muutettaisiin niin, että parituksesta rangaistaisiin myös sitä, joka yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen ryhtymistä korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon taikka kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymistä muuhun seksuaaliseen tekoon.

Lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös törkeästä parituksesta. Siitä tuomittaisiin, jos parituksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai aiheutetaan esimerkiksi erityisen tuntuva kärsimystä taikka kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi. Lisäksi rikoksen olisi oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä parituksesta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun lisättäisiin uusi ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös (3 §). Ihmiskaupasta tuomittaisiin se, joka käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa, erehdyttämällä toista, maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Yritys olisi rangaistava. Ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Lukuun lisättäisiin myös uusi törkeää ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös (3 a §). Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin, jos ihmiskaupassa käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta, aiheutetaan toiselle esimerkiksi erityisen tuntuva kärsimystä, rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen taikka rikos on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Lisäksi rikoksen olisi oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä. Yritys olisi rangaistava. Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeutta vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan paritusta, törkeää paritusta, ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa.

Pakkokeinolakia muutettaisiin niin, että telekuuntelu olisi mahdollista, jos kysymyksessä on ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa taikka törkeä paritus, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai jossa rikoksen kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi taikka jossa toiselle aiheutetaan esimerkiksi erityisen tuntuva kärsimystä.

Järjestyslakia muutettaisiin niin, että sieltä poistettaisiin seksuaalipalvelujen ostamista yleisellä paikalla koskeva rangaistussäännös. Seksuaalipalvelujen ostaminen olisi kokonaisuutena rangaistava ehdotetun rikoslakiin otettavan säännöksen mukaan, joten erillinen rangaistussäännös ostamisesta yleisellä paikalla tulisi tarpeettomaksi.

8. Esityksen vaikutukset

Edellä jaksossa 6.6. esitetyistä syistä ei ole todennäköistä, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi yksinään aiheuttaisi merkittävää lisäystä poliisin tarpeeseen lisätä tutkintaan käytettävissä olevaa henkilömäärää. Sen sijaan uudet ihmiskauppasäännökset, paritussäännöksen muutos, törkeää paritusta koskeva rangaistussäännös sekä seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi yhdessä muodostavat aikaisempaa laajemman säännöskokonaisuuden, jonka valvonta vaatii lisäresursseja. Tämänlaisen rikollisuuden osalta tutkinta on selvästi tavallista työläämpää, mikä edellyttää poliisitoiminnalta lisäpanostusta.

Ehdotettujen uusien säännösten tehokas valvonta edellyttäisi arviolta 20 uuden poliisiviran perustamista ja täyttämistä. Nämä virat jakaantuisivat keskusrikospoliisiin ja eri puolille maata painottaen erityisesti niitä alueita, joilla paritusta ja prostituutiota on kokemuksen mukaan esiintynyt. Ehdotukset eivät aiheuttaisi sinänsä tarvetta lisätä syyttäjä- tai tuomioistuineläinlaitoksen virkoja, mutta uusi säännöskokonaisuus vaikuttaa molempien laitosten työmäärään.

Ehdotetut uudet säännökset edellyttävät myös sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä ja lisäämistä prostituoitujen auttamiseksi ja tukemiseksi pois prostituutiosta. Tätä asiaa käsitellään tarkemmin työryhmän jatkotyössä Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan toimeenpanon yhteydessä sekä sosiaali- ja terveysministeriön asettaman selvityshenkilön raportissa.

Esityksellä pyritään vaikuttamaan ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota vähentävästi niin, että sekä prostituution kysyntä että tarjonta vähenisivät. Siten ehdotukset suojaisivat yleistä sosiaalista tasa-arvoa, koska prostituoitujen ja ihmiskaupan uhrien sosiaalinen asema on heikko. Esitys suojaisi myös sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska käytännössä suurin osa prostituoiduista on naisia ja suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista miehiä.

9. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriön 28.11.2002 asettamassa työryhmässä, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus ihmiskauppaa koskeviksi rangaistussäännöksiksi sekä eräiksi muiksi rikoslain muutoksiksi. Työryhmä on kuullut kotimaisia ja ruotsalaisia asiantuntijoita.

10. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys sisältää vain osan toimenpiteistä, jotka liittyvät Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan sekä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan EU:n puitepäättösehdotuksen täytäntöönpanoon. Loput näiden asiakirjojen edellyttämistä toimenpiteistä on tarkoitus valmistella työryhmän toisessa työvaiheessa, jonka määräaika on 31.12.2003.

Työryhmän käsityksen mukaan erityisesti Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan EU:n puitepäättösehdotuksen johdonmukaisen ja kattavan kansallisen täytäntöönpanon takaamiseksi on tarpeellista, että työryhmän tekemien kahden ehdotuksen pohjalta valmistellaan yksi yhteinen hallituksen esitys. Esimerkiksi se, miten ihmiskauppa rikoslaissa määritellään, on välittömässä yhteydessä siihen, millaisia toimenpiteitä ihmiskaupan uhrien auttamiseksi ehdotetaan. Lisäksi hallituksen esityksen antamisen aikataulua harkittaessa olisi otettava huomioon Euroopan unionissa vireillä oleva elinkauppaa koskeva puitepäättösehdotus.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rikoslaki

1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §. *Kansainvälinen rikos.* Ehdotuksen mukaan niiden rikosten joukkoon, joihin sovelletaan Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta, lisättäisiin ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa.

Luvussa säädetään Suomen rikoslain soveltamisesta ensinnäkin Suomessa tehtyihin rikoksiin ja suomalaisiin aluksiin liittyviin rikoksiin (1 ja 2 §). Suomen ulkopuolella tehtyihin rikoksiin sovelletaan Suomen lakia, jos rikos on kohdistunut Suomeen (3 §), rikos on tietynlainen virka- tai sotilasrikos (4 §), on kohdistunut suomalaiseen (5 §), on suomalaisen tekemä (6 §) tai jos rikokseen sovelletaan niin sanottua sijaislainkäytön periaatetta (8 §). Jos rikos on tehty vieraan valtion alueella, Suomen lain soveltaminen voidaan 11 §:n mukaan perustaa 5, 6 tai 8 §:ään vain, jos rikos myös tekopaikan lain mukaan on rangaistava ja siitä olisi voitu tuomita rangaistus myös tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Pykälän 2 momentissa säädetään rikoslajikohtaisia poikkeuksia tästä niin sanotusta kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta. Poikkeukset koskevat muun muassa lapsiin kohdistuvia seksuaali- ja pornografiarikoksia.

Luvun 7 §:n 1 momentin mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jonka rankaiseminen tekopaikan laista riippumatta perustuu Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea kansainvälisesti velvoittavaan säädökseen tai määräykseen (kansainvälinen rikos) sovelletaan Suomen lakia. Rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetussa asetuksessa luetellaan tällaiset rikokset. Pykälän 2 ja 3 momentti koskevat rikoksia, joihin on sovellettava Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta, vaikka Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset tai määräykset eivät tätä edellytäkään. Jos Suomen lain soveltaminen Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen perustuu 7 §:ään, ei edellytetä teon kaksoisrangaistavuutta.

Palermmon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja ei sisällä määräyksiä tuomiovallasta. Lisäpöytäkirjan 1 artiklan 2 kappaleen mukaan yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan tarvittavin muutoksin pöytäkirjaan, jollei pöytäkirjassa toisin määrätä. Yleissopimuksen 15 artiklan määräyksiä tuomiovallasta sovelletaan siis ihmiskauppaankin. Artiklan 1 kappaleessa veloitetaan ulottamaan tuomiovalta rikoksiin, jotka on tehty kyseisen sopimusvaltion alueella, sekä rikoksiin, jotka on tehty aluksella, joka purjehtii asianomaisten valtion lipun alla, tai ilma-aluksessa, joka on rekisteröity kyseisen valtion lainsäädännön mukaisesti rikoksen tekohetkellä.

Suomen tuomiovalta ulottuu luvun 1 §:n perusteella aina Suomessa tehtyihin rikoksiin. Luvun 2 §:n mukaan suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia, jos rikos on tehty 1) aluksen ollessa aavalla merellä tai millekään valtiolle kuulumattomalla alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella taikka 2) aluksen ollessa vieraan valtion alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella ja rikoksen on tehnyt aluksen päällikkö tai sen miehistön jäsen taikka sen matkustaja tai matkalla muutoin mukana oleva henkilö. Suomen lakia sovelletaan myös suomalaisen aluksen tai ilma-aluksen päällikön tai sen miehistön jäsenen Suomen ulkopuolella tekemään

rikokseen, jos tekijä teollaan on rikkonut hänelle aluksen päällikkönä tai miehistön jäsenenä lain mukaan kuuluvaa erityistä velvollisuutta.

Suomen rikoslaki on siten soveltamisalaltaan hieman suppeampi kuin mitä Palermon yleissopimus edellyttää. Suomen rikoslakia ei voitaisi soveltaa suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa tehtyyn rikokseen, joka on tehty suomalaisen aluksen tai ilma-aluksen ollessa vieraan valtion alueella taikka ilma-aluksen ollessa vieraan valtion alueen yläpuolella, mutta rikoksen on tehnyt muu kuin pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilö. Poikkeusta Palermon yleissopimuksen velvoitteesta on kuitenkin tältä osin pidettävä hyvin pienenä. Henkilöryhmien ”aluksen päällikkö, miehistön jäsen, matkustaja tai matkalla muutoin mukana oleva henkilö” ulkopuolelle jäävät nimittäin voimassa olevaa pykälää koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1996 vp, s. 18) mukaan vain esimerkiksi satamassa olevalla aluksella vierailavat tai lentokentällä olevassa ilma-aluksessa työskentelevät miehistöön kuulumattomat henkilöt taikka liikkeellä olevassa aluksessa lyhytaikaisesti oleskelevat henkilöt, kuten luotsit.

Palermon yleissopimuksen 15 artiklan muissa kappaleissa on määräyksiä harkinnanvaraisesta mahdollisuudesta ulottaa tuomiovalta rikoksiin. Artiklan 4 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi ulottaa tuomiovaltansa yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin, jos rikoksesta epäilty on sen alueella, eikä se luovuta häntä. Tässä tapauksessa rikoksella ei siis olisi välttämättä muuta yhtymäkohtaa sopimusvaltioon. Yleissopimus ei kuitenkaan millään tavoin velvoita ulottamaan tuomiovaltaa näin laajaksi.

Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden on ulotettava lainkäyttövaltansa puitepäättöksessä tarkoitettuihin rikoksiin, jos a) rikos on tehty kokonaan tai osaksi sen alueella tai b) rikoksen tekijä on sen jäsenvaltion kansalainen tai c) rikos on tehty kyseisen jäsenvaltion alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön puolesta tai hyväksi. B- ja c-kohtien osalta puitepäättöksen mukainen tuomiovalta menee jonkin verran pidemmälle kuin Suomen rikoslain 1 luvun mukainen tuomiovalta, sillä b-kohdan mukaisissa tapauksissa rajoituksena on Suomen lain mukaan kaksoisrangaistavuuden vaatimus. Suomeen sijoittautuneen oikeushenkilön puolesta tai hyväksi tehtyyn rikokseen ei myöskään voida kaikissa tapauksissa soveltaa Suomen rikoslakia. Tätä kysymystä on käsitelty yksityiskohtaisesti terrorismirikoksia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 188/2002 vp, s. 20—21). Koska jäsenvaltio kuitenkin artiklan 2 kappaleen mukaan voi päättää, ettei se sovelleta lainkäyttövaltaa koskevia 1 kappaleen b- ja c-kohdan sääntöjä tai että se soveltaa niitä vain erityisissä olosuhteissa tai tilanteissa, puitepäättös ei tältä osin velvoita Suomea esimerkiksi muuttamaan 1 lukua tai säätämään ihmiskauppaa kansainväliseksi rikokseksi.

Puitepäättöksen 6 artiklan 3 kappaleen mukaan jäsenvaltion, joka ei lainsäädäntönsä mukaan luovuta omia kansalaisiaan, on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen tuomiovaltansa oman maansa kansalaisiin, jotka ovat syyllistyneet puitepäättöksessä tarkoitettuun rikokseen, ja nostaakseen tarvittaessa syytteet näissä tapauksissa. Kappaleessa tarkoitetaan ilmeisesti sellaista jäsenvaltiota, joka ei missään olosuhteissa luovuta omia kansalaisiaan. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) 2 §:n 2 momentin mukaan Suomen kansalainen voidaan kuitenkin luovuttaa Euroopan unionin jäsenvaltioon oikeudenkäyntiä varten. Yhtenä edellytyksenä on, että teko on sellainen rikos tai sitä olisi Suomessa vastaavissa olosuhteissa tehtynä pidettävä sellaisena rikoksena, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Suomen kansalainen voidaan luovuttaa myös toiseen pohjoismaahan. Tätä koskee rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden pohjoismaiden välillä annettu laki (279/1960). Senkin mukaan luovutuskelpoisia ovat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta

vankeutta. Ehdotuksen mukaan ihmiskaupasta tuomittava enimmäisrangaistus olisi kuusi vuotta, joten rikos olisi luovutuskelpoinen. Tämäkään puitepäättöksen kappale ei näin ollen edellytä rikoslain 1 luvun muutoksia tai esimerkiksi ihmiskaupan säätämistä kansainväliseksi rikokseksi.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan 4 artikla koskee sopimusvaltioiden rikosoikeudellista toimivaltaa. Artiklan 1 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin saattaakseen pöytäkirjassa tarkoitettut rikokset lainkäyttövaltaansa, kun rikokset tehdään sen alueella tai kyseisessä valtiossa rekisteröidyllä aluksella tai lentoaluksessa. Tämän osalta viitataan edellä Palermion yleissopimuksen yhteydessä esitettyyn. Artiklan 2 kappale koskee harkinnanvaraisia toimivallan perusteita. Sopimusvaltio voi ulottaa toimivaltansa tilanteisiin, joissa rikoksesta epäilty on kyseisen valtion kansalainen tai sen alueella vakituisesti asuva henkilö taikka rikoksen uhri on kyseisen valtion kansalainen.

Saman artiklan 3 kappaleen mukaan sopimusvaltioiden on ulotettava lainkäyttövaltansa niihin tapauksiin, joissa pöytäkirjan mukaisesta rikoksesta epäilty on sen alueella eikä se luovuta kyseistä henkilöä toiselle sopimusvaltiolle sillä perusteella, että rikoksentekijä on sen oma kansalainen. Verrattuna sellaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, joiden on katsottu edellyttävän niissä tarkoitettujen tekojen lukemista kansainväliseksi rikoksiksi, 3 kappaleessa on lisäys ”sillä perusteella, että rikoksentekijä on sen oma kansalainen”. Lisäyksestä vaikuttaa seuraavan se, että pöytäkirjan mukaisia rikoksia ei tarvitse lukea kansainväliseksi rikoksiksi. Hieman tulkinnanvaraisempaa on, edellyttääkö kappale kuitenkin kaksoisrangaistavuuden periaatteesta luopumista siinä tarkoitetuissa tapauksissa omien kansalaisten osalta. Tätä on tulkittava suhteessa 2 kappaleeseen, josta ilmenee, että lainkäyttövaltaa ei välttämättä edes tarvitse ulottaa oman valtion kansalaisiin. Euroopan unionissa tehdyssä niin sanotussa yhteisöpetossopimuksessa olevia suunnilleen vastaavia määräyksiä on tulkittu niin, että 3 kappaletta vastaavan sopimusartiklan ei katsottu edellyttävän kaksoisrangaistavuuden periaatteesta luopumista (HE 45/1998 vp, s. 16). Vastaava tulkinta voidaan omaksua pöytäkirjankin suhteen. Näin ollen artikla ei vaikuta edellyttävän rikoslain 1 luvun muutoksia tai lapsikaupan säätämistä kansainväliseksi rikokseksi.

Euroopan neuvosto on vuonna 2000 hyväksynyt seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvan ihmiskaupan torjuntaa koskevan suosituksen R(2000)11. Sen 48. kohdassa suositellaan ottamaan käyttöön ekstraterritoriaalinen toimivalta ihmiskaupasta epäiltyjen syyttämiseksi ja tuomitsemiseksi riippumatta siitä, missä rikos on tehty. Suositus ei ole sitova.

Ihmiskauppaa koskevat Suomen kansainväliset velvoitteet eivät näin ollen edellytä, että ihmiskauppa säädettäisiin kansainväliseksi rikokseksi. Suomalaisia aluksia ja ilma-aluksia koskeva poikkeama kansainvälisistä velvoitteista on niin vähäinen, ettei senkään voi katsoa tätä edellyttävän. Toinen asia on, tulisiko Suomen rikoslain soveltamisalaa siitä huolimatta laajentaa ihmiskaupan osalta. Tämä voisi periaatteessa tapahtua lisäämällä maininta ihmiskaupasta luvun 11 §:n 2 momenttiin, joka koskee rikoksia, joiden suhteen ei noudateta kaksoisrangaistavuuden vaatimusta, jos rikoksen on tehnyt Suomen kansalainen. Tällaiset rikokset ovat kuitenkin niitä, joiden suhteen tavoitteena on soveltaa Suomen rikoslakia suomalaisten ulkomailta tekemiin rikoksiin. Ihmiskaupan suhteen tavoitteen voi ajatella olevan pikemmin se, että Suomen rikoslakia voitaisiin soveltaa henkilöön, joka ulkomailla ihmiskauppaan syyllistyttyään jää Suomessa kiinni, vaikka rikoksella ei ole muuta toimivallan aiheuttavaa liittymäkohdtaa Suomeen ja vaikka rikos ei ole tekopaikan lain mukaan rangaistava. Kun otetaan huomioon ihmiskaupan kansainvälinen luonne, tällaisia tilanteita voidaan ajatella ilmenevän. Kovin

yleisinä niitä ei kuitenkaan voida pitää jo senkin vuoksi, että ihmiskauppaa koskeva Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirja on useiden valtioiden allekirjoittama. Toisaalta lisäpöytäkirjaa eivät ole allekirjoittaneet yhtä useat valtiot kuin itse yleissopimusta ja joka tapauksessa lisäpöytäkirjan ratifiointi ja kansallinen täytäntöönpano eri maissa vie aikaa. Sen vuoksi on periaatteessa mahdollista, että ainakin lähivuosina voi olla valtioita, joissa ihmiskauppa ei ole rangaistavaa ainakaan Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan mukaisessa laajuudessa. Tämä sekä rikoksen vakavuus ja kansainvälinen luonne puoltavat sitä vaihtoehtoa, että ihmis-kauppa säädettäisiin kansainväliseksi rikokseksi.

Koska mikään kansainvälinen sopimus ei velvoita säätämään ihmiskauppaa kansainväliseksi rikokseksi, sitä ei voida lisätä 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annettuun asetukseen. Tällaisia tapauksia varten pykälän 2 ja 3 momentissa on säädetty tietyistä rikoslajeista, joita on pidettävä kansainvälisinä rikoksina, vaikka kansainväliset sopimukset eivät sitä vaadikaan. Pykälän 3 momenttiin, joka koskee tällä hetkellä 34 a luvussa tarkoitettuja terrorismirikoksia, lisättäisiin maininta ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta. Ehdotuksen mukaan Suomen lakia sovellettaisiin tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmiskauppaan, törkeään ihmiskauppaan ja 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen.

11 §. *Kaksoisrangaistavuuden vaatimus.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos, koska esityksessä ehdotetaan 20 lukua muutettavaksi siten, että tuon luvun pykälänumerointi muuttuisi. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös luvun 8 §:ksi. Samalla ehdotetaan, että seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva säännös siirrettäisiin eräin muutoksin luvun 8 a §:ksi. Säännösten järjestyksellä korostettaisiin 8 a §:n luonnetta erityissäännöksenä suhteessa 8 §:ään. Lisäksi lukuun ehdotetaan liitettäväksi uusi törkeää paritusta koskeva 9 a §.

Voimassa olevan kaksoisrangaistavuuden vaatimusta koskevan pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan Suomen lakia sovelletaan 20 luvun 6—8 §:ssä tarkoitettuun tekoon, jos teon on tehnyt Suomen kansalainen tai 1 luvun 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö, vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa. Pykälän 2 momentin 6 kohdan mukaan Suomen lakia sovelletaan vastaavasti 20 luvun 9 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön. Rikoslain 20 luvun 6 §:ssä säädetään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, 7 §:ssä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, 8 §:ssä seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta ja 9 §:ssä parituksesta. Rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentin 5 kohdan samoin kuin sen 6 kohdan sisällyttäminen momenttiin johtui Euroopan unionin neuvoston ihmiskaupan ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön vastaisen yhteisen toiminnan (97/154/YOS, EYVL L 63, 4.3.1997, s. 2) kansallisesta voimaansaattamisesta (HE 117/1997 vp ja LaVM 3/1998 vp).

Kun seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva säännös nyt ehdotetaan siirrettäväksi 20 luvun 8 a §:ksi, tehtäisiin 1 luvun 11 §:n 2 momentin 5 kohtaan pykälän numeron muutoksesta aiheutuva tarkistus. Kohdassa viitattaisiin 20 luvun 6, 7 ja 8 a §:ään. Muutos olisi tekninen eikä vaikuttaisi sisällöllisesti Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan.

Lisäksi 2 momentin 6 kohtaan lisättäisiin viittaus uuteen törkeää paritusta koskevaan 9 a §:ään. Kun parituksen kohde on kahdeksaatoista vuotta nuorempi henkilö, useimmissa tapauksissa sovellettaisiin juuri törkeää paritusta koskevaa rangaistussäännöstä. Kun kuitenkin joissain tapauksissa nuoreen kohdistuvaa tekoa on arvioitava perustekomuodon mukaan, kohdassa säilytettäisiin viittaus myös 9 §:ään. Tämäkään muutos sinänsä ei vaikuta Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan. Soveltamisala kuitenkin jonkin verran laajenee sen vuoksi, että

kahdeksaatoista vuotta nuorempia henkilöitä koskeva parituksen käsite laajenee koskemaan myös paritusta pornografisia esityksiä varten tai niitä hyväksi käyttäen.

15 luku. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §. *Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.* Rikoksiin kohdistuvaa laajaa ilmoitusvelvollisuutta ei pidetty pykälää uudistettaessa Suomen oikeusjärjestykseen soveltuvana (HE 6/1997 vp, s. 41). Rangaistusuhkainen rikoksen ilmoitusvelvollisuus on sen vuoksi rajattu suppeaksi. Ilmiantovelvollisuutta pidettiin perusteltuna lähinnä silloin, kun rikos on erittäin vakava, luonteeltaan harkittu ja sisältää järjestelmällistä valmistelua, kohdistuu tärkeään oikeushyvään ja rikos tai sen jatkaminen on ilmiannon tapahduttua estettävissä. Ilmoitusvelvollisuuden ala katsottiin perustelluksi rajata siten, että se koskee vain vakavimpia valtiollisia rikoksia, tahallisia henkirikoksia ja eräitä muita väkivaltarikoksia, vakavimpia yleistä vaaraa aiheuttavia rikoksia, törkeää ympäristön turmelemista ja törkeää huumausainerikosta.

Mainitun hallituksen esityksen sisältämät perustelut soveltuvat edelleen. Ehdotuksen mukaan pykälästä poistettaisiin maininta ihmisryöstöstä, jota koskeva pykälä ehdotetaan jäljempänä korvattavaksi törkeää ihmiskauppaa koskevalla rangaistussäännöksellä. Ihmisryöstön sijasta ilmoitusvelvollisuus koskisi ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa. Perustekomuodonkin mainitsemista pykälässä voidaan perustella teon vakavuudella ja sillä, että teko yleensä sisältää järjestelmällistä valmistelua.

20 luku. Seksuaalirikoksista

8 §. *Seksuaalipalvelujen ostaminen.* Yleisperusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan säädettäväksi yleinen seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös. Säännös suojaisi useita oikeushyviä, kuten seksuaalista itsemääräämisoikeutta, sosiaalista tasa-arvoa, yleistä järjestystä sekä henkilön koskemattomuutta, 'integriteettiä', käsittäen sekä fyysisen että psyykkisen koskemattomuuden ulottuvuuden. Lisäksi säännöksellä pyritään edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska käytännössä suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista on miehiä ja vastaavasti suurin osa seksuaalipalvelujen tarjoajista naisia. Säännös on kuitenkin täysin sukupuolineutraali ja soveltuu kaikkiin seksuaalipalvelujen ostamistilanteisiin. Säännöksen suojaamalla kohteilla on yleisperusteluissa esitetyn tavoin liittymäkohta myös ihmisarvoon, koska tietyissä tapauksissa rikoslainsäädännön suojaamia kohteita on perusteltua tulkita perustuslain 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun ihmisarvon loukkaamattomuuden valossa. Seksuaalipalvelujen ostamistilanteita voidaan myös osin pitää ihmisarvoa loukkaavina, erityisesti siinä suhteessa, että seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa ihminen voidaan käsittää kaupan kohteeksi, mikä voidaan katsoa ihmisarvoa ja koskemattomuutta loukkaavaksi.

Suojelukohhteensa perusteella seksuaalipalvelujen ostamista koskeva yleinen rangaistussäännös soveltuisi sijoitettavaksi myös muualle kuin seksuaalirikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun. Tasa-arvoa suojaavat säännökset voitaisiin ajatella sijoitettavaksi 11 lukuun, jossa on esimerkiksi syrjintää koskeva rangaistussäännös. Säännöksen sijoittamista 11 lukuun voitaisiin perustella myös sillä, että säännöksen suojaamia kohteita on tarkoitus jossain määrin tulkita perustuslain 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun ihmisarvon loukkaamattomuuden valossa. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä säännös korvaisi myös järjestyslain 7 §:n 1 momentin säännöksen seksuaalipalvelujen ostamista koskevin osin. Säännös suojaa näin myös yleistä järjestystä, mikä tekisi mahdolliseksi säännöksen sijoittamisen rikoksia yleistä järjestystä vastaan koskevan 17 lukuun.

Olisi kuitenkin epäjohdonmukaista sijoittaa säännös muualle kuin 20 lukuun, jossa jo nyt on säännös seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta, joka olisi erityissäännös suhteessa nyt ehdotettavaan säännökseen. Ehdotettava säännös on myös luonteeltaan lähinnä seksuaalirikos, vaikka säännöksen yksinomaisena suojelukohtena ei olekaan seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Säännös sijoitettaisiin luvun 8 §:ksi, minkä vuoksi seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva rangaistussäännös siirtyisi luvun 8 a §:ksi. Näin korostettaisiin viimeksi mainitun säännöksen luonnetta erityissäännöksenä suhteessa yleiseen seksuaalipalvelujen ostamista koskevaan rangaistussäännökseen.

1 momentti. Momentin mukaan rangaistaisiin sitä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Säännöksen sanamuoto olisi osittain seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen sanamuodon kaltainen.

Seksuaalipalvelujen ostamisrikoksessa tekijänä voi olla kuka tahansa, joka lupaa tai antaa korvauksen toiselle siitä, että tämä ryhtyy säännöksessä tarkoitettuun toimintaan. Korvauksen lupaamisen tai antamisen seurauksena toteutetut seksuaalipalvelut voivat kohdistua sekä korvauksen lupajaan tai antajaan taikka johonkin muuhun tahoon. Olennaista on, että seksuaalipalveluihin ryhdytään korvauksen lupaamisen tai antamisen seurauksena. Säännös soveltuisi näin myös tapauksiin, joissa henkilö antaa tai lupaa korvauksen toiselle, jotta tämä ryhtyisi sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon kolmannen henkilön tai kolmansien henkilöiden kanssa. Tällöin kyse voi olla myös parituksesta, edellyttäen että luvun 9 §:ssä tarkoitetun parituksen tunnusmerkistö täyttyy. Tällaisen kolmannen henkilön vastuu määräytyy rikosoikeudellista osallisuutta koskevien säännösten mukaan. Pääsääntöisesti hänen toimintaansa arvioitaisiin tekijäkumppanuutena, jos hän on ollut tietoinen, että sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon ryhtyminen on seurausta korvauksesta tai sitä koskevasta lupauksesta.

Säännös olisi soveltamisalaltaan yleinen ja soveltuisi kaikkiin seksuaalipalvelujen ostamisen tapoihin. Se soveltuisi esimerkiksi julkisella tai yksityisellä paikalla tapahtuvaan sekä matkapuhelinten välityksellä tai Internetin kautta toteutettuun seksuaalipalvelujen ostamiseen.

Säännöksessä tarkoitettujen seksuaalipalvelujen tulee tapahtua maksua tai muuta korvausta vastaan. Toisin sanoen korvauksen tulee olla seksuaalipalvelun suorittamiseen ryhtymisen edellytys. Ryhtymiseen voi liittyä muitakin edellytyksiä, mutta korvauksen tulee olla ainakin yksi ryhtymisen edellytys.

Ihmisten välisiin ystävyys- tai seurustelusuhteisiin saattaa liittyä erilaisten lahjojen antamista ja erinäisiä taloudellisia järjestelyjä. Ei olisi perusteltua ulottaa rangaistusuhkaa tällaisissa suhteissa tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettaviin seksuaalisiin tekoihin. Ystävyys- tai seurustelusuhteisiin liittyvät lahjat ja muut taloudelliset järjestelyt eivät siis tee tällaisissa suhteissa tapahtuvasta sukupuoliyhteydestä tai siihen rinnastettavista seksuaalisista teoista rangaistavia. Lähtökohta olisi näin sama kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevassa säännöksessä (HE 6/1997 vp, s. 185). Tarkoituksena on ensisijaisesti rajata säännöksen soveltamisala tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluja ostetaan prostituoidulta. Käsitettä prostituutio ei kuitenkaan ehdotettavassa säännöksessä käytettäisi, koska prostituutiolle voidaan katsoa olevan ominaista tilapäisten suhteiden toistuvuus. Tätä ei pykälässä nimenomaisesti edellytettäisi. Puhtaasti sanamuotonsa mukaan säännös soveltuukin myös tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluja ostetaan henkilöltä, joka ei toimi prostituoituna, mutta sukupuoliyhteys tai siihen rinnastettava seksuaalinen teko, johon on ryhdytty, on seurausta korvauksesta

tai korvauksen lupaamisesta. Tällaisten tilanteiden voitaneen kuitenkin katsoa olevan prostituutitoiminnan kaltaisia. Myöskään aiempaa vastaavankaltaista toimintaa ei ostajan eikä myyjän tai tarjoajankaan taholta edellytettäisi rangaistavuuden perusteena.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä oleva korvaus tai sitä koskeva lupaus ilmentää usein sen seurauksena tapahtuvan sukupuoliyhteyden tai siihen rinnastettavan seksuaalisen teon tilapäisyyttä tai yksittäisyyttä, jotka ovat ominaisia prostituutitoiminnassa. Säännökseen ei kuitenkaan sisällytettäisi tilapäisyyttä koskevaa nimenomaista edellytystä, koska jo tunnusmerkistössä mainittu korvausta tai sitä koskevaa lupaa koskeva edellytys viittaa osittain sukupuoliyhteyden tai siihen rinnastettavan seksuaalisen teon tilapäisyyteen. Säännös kattaisi näin ensinnäkin tilanteet, jossa seksuaalipalvelun ostajan maksaman tai lupaaman korvauksen seurauksena ryhdytään hetkellisesti esimerkiksi sukupuoliyhteyteen. Säännös kattaisi myös tilanteet, joissa seksuaalipalveluja ostetaan kerralla pidemmäksi ajaksi, esimerkiksi tilanteen, jossa maksettu tai luvattu korvaus kattaa esimerkiksi viikon mittaisen yhdessä oleskelun ja kaikki tuon oleskelun aikana toteutetut seksuaalipalvelut. Säännös soveltuisi näin myös mahdollisiin prostituoitujen kanta-asiakkaisiin.

Prostituutiolle on tyypillistä, että korvaus sukupuoliyhteydestä tai siihen rinnastettavasta seksuaalisesta teosta maksetaan rahallisena. Ehdotetun säännöksen mukaan myös muu kuin rahallinen korvaus on mahdollinen. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen perusteluissa esimerkkeinä muista korvauksista mainitaan muun muassa esineen antaminen, palveluksen, kuten matkan kustantaminen, jonkin toiselle kuuluvan menon suorittaminen ja asunnon tarjoaminen. Nämä muut korvauksen tavat ovat mahdollisia myös yleisen seksuaalipalvelujen ostamista koskevan säännöksen soveltamisen yhteydessä. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevasta säännöksestä poiketen nyt ehdotettavan säännöksen yhteydessä voitaneen useimmissa tapauksissa edellyttää, että korvauksella tulisi olla välitöntä taloudellista arvoa. Tässä suhteessa seksuaalipalvelujen ostamisen yleisen kriminalisoinnin edellytykset voidaan asettaa tiukemmiksi kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen osalta. Näin ehdotettavassa pykälässä tarkoitetuksi korvaukseksi ei kovinkaan hyvin soveltuisi esimerkiksi opintosuorituksen hyväksyminen, jota käytetään esimerkkinä seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen perusteluissa. Tällainen tilanne voisi täyttää kuitenkin esimerkiksi luvun 5 §:ssä tarkoitettua seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä oleva korvaus voidaan luvata tai antaa. Samoin kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen perusteluissa todetaan, korvaus tulee ainakin luvata ennen tekoa, koska korvaus on säännöksessä tarkoitettua sukupuoliyhteyden tai siihen rinnastettavan seksuaalisen teon edellytys. Korvaus voidaan antaa myöhemmin. Säännöksessä ei myöskään edellytettäisi, että korvaus nimenomaisesti luvataan tai annetaan säännöksen tarkoittamista seksuaalipalveluista. Riittää, jos korvauksen tosiasiallisesta suorittamisesta tai esimerkiksi korvauksesta annetusta hiljaisesta lupauksesta ilmenee selvästi sen yhteys seksuaalipalveluihin ryhtymiseen korvauksen tai lupauksen vastikkeena.

Säännöksen soveltaminen edellyttää, että toinen henkilö saadaan ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Tunnuksmerkistön täytyminen edellyttää siis sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon ryhtymistä korvausta tai luvattua korvausta vastaan. Näin korvauksen suorittaminen tai lupaaminen ei vielä olisi täytetty teko, vaan kysymykseen tulisi lähinnä 2 momentissa tarkoitettu seksuaalipalvelujen ostamisen yritys, edellyttäen että rangaistavan yrityksen yleiset edellytykset täyttyvät.

Säännöksessä ei sen rikosnimikettä lukuun ottamatta käytettäisi ilmaisua seksuaalipalvelu, koska ilmaisu ei ole täsmällinen eikä se anna täysin oikeaa kuvaa säännöksen kattamista tilanteista. Ilmaisuna seksuaalipalvelu on laaja ja sen voi käsittää kattavan esimerkiksi seksuaaliterapian. Tämän vuoksi säännöksessä tarkoitetut seksuaalipalvelut on tarkoituksenmukaista määritellä tarkemmin. Tällöin säännöksen soveltaminen ja samalla rangaistavan käyttäytymisen ala rajautuisi myös nimenomaan moitittaviin seksuaalipalvelujen ostamistilanteisiin. Asiallisesti säännöksen kattamilla seksuaalipalveluilla tarkoitetaan juuri sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Säännöksen sanamuoto vastaisi näin myös paremmin rikoslaissa omaksuttua käsitteistöä.

Säännöksen soveltaminen edellyttää, että korvauksen antamisen tai lupaamisen seurauksena ryhdytään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä. Momentin mukaan sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan sukupuolielimellä tapahtuvaa tai sukupuolielimeen kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon. Määritelmän tarkemman tulkinnan osalta voidaan viitata sitä koskeviin perusteluihin (HE 6/1997 vp, s. 188).

Sukupuoliyhteyteen rinnastettavalla seksuaalisella teolla tarkoitetaan ainakin toisen henkilön sukupuolielinten intensiivistä koskettelua (HE 6/1997 vp, s. 186). Ehdotettavassa säännöksessä tällä tarkoitettaisiin myyjän taholta tapahtuvaa ostajaan kohdistuvaa koskettelua. Seksuaalipalvelujen ostamista koskevan säännöksen seksuaalipalveluiden määritelmä on perusteltua rajata suppeammaksi kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevassa säännöksessä, jossa käytetään ilmaisua ”sukupuoliyhteys tai muu seksuaalinen teko”. Luvun 10 §:n 2 momenttiin sisältyvä seksuaalisen teon määritelmä on hyvin laaja, ja se kattaa muun muassa striptease-esitykset. Ei olisi tarkoituksenmukaista kriminalisoida seksuaalipalvelujen ostamistilanteita niin laajasti, että seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi kattaisi kaikki rikoslaissa tarkoitetut seksuaaliset teot, esimerkiksi toiselle henkilölle alastomana poseeraamisen.

Ilmaisu vastaisi rikoslaissa käytettyä käsitteistöä. Esimerkiksi paritusta koskevan luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa käytetään ilmaisua sukupuoliyhteyteen rinnastettava seksuaalinen teko. Myös järjestyslain 7 §:n 1 momentin seksuaalipalvelujen määritelmä kattaa sukupuoliyhteyden sekä siihen rinnastettavat seksuaaliset teot. Ilmaisun käyttäminen myös nyt ehdotettavassa säännöksessä korostaisi osaltaan myös säännöksen soveltamisen liittyvän lähinnä tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluja ostetaan prostituoidulta.

Ehdotettava säännös ei ole rikosoikeudellisesti täysin ongelmaton. Ensimmäinen rikosoikeudellinen kysymys liittyy suostumuksen merkitykseen. Rikosoikeudellisesti suostumuksella tarkoitetaan sitä, että rikoksen kohde suostuu rikostunnusmerkistössä tarkoitettuun, hänen oikeuspiiriinsä kohdistuvaan tekoon. Suostumus voidaan katsoa teon oikeudenvastaisuuden poistavaksi perusteeksi. Jos rikostunnusmerkistöä ei ole sanamuotonsa mukaan kirjoitettu siten, että se edellyttää toimimista vastoin kohteena olevan henkilön tahtoa, suostumuksen tulee poistaakseen teon oikeudenvastaisuuden olla vapaaehtoisesti etukäteen annettu, minkä lisäksi teon tulee olennaisesti vastata sitä, mihin kohde on käsittänyt antavansa suostumuksensa. Kaikkiin rikoksiin suostumusta ei kuitenkaan voi antaa. On katsottu, että suostumus voidaan antaa ainoastaan, jos teko kohdistuu yksityisiin intresseihin. Yleisten intressien loukkaamisen yhteydessä yksityisen antamalle suostumukselle ei lähtökohtaisesti voida antaa oikeudenvastaisuuden poistavaa merkitystä. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä päädyttiin siihen, että rikoslakiin ei lisätä suostumusta koskevaa erillistä vastuuvapausperustetta (HE 44/2002 vp, s. 111).

Seksuaalipalvelujen ostamisen mahdollinen kriminalisointi on tietyissä suhteissa ongelmallinen rikosoikeudellisesti merkityksellisen suostumuksen suhteen. Esimerkiksi jos kriminalisoinnin suojeluobjektina olisi ainoastaan seksuaalinen itsemääräämisoikeus, seksuaalipalvelujen tarjoajan tai myyjän tekoon antamalle suostumukselle ei annettaisi merkitystä, jos ostajaa rangaistaisiin sinänsä pätevistä suostumuksesta huolimatta. Tällöin seksuaalipalvelujen tarjoajia tai myyjiä kohdeltaisiin rikoslainsäädännöllisesti eriarvoisina kuin muita täysivaltaisia henkilöitä. Tällainen kriminalisointi ei olisi hyväksyttävissä. Seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rikossäännös suojaa kuitenkin myös yleisempiä intressejä, joten on perusteltua lähteä siitä, että prostituoidun antama suostumus ei poista ostamistalon rangaistavuutta, koska kriminalisoinnilla suojellaan intressejä, joiden loukkaamiseen seksuaalipalvelujen tarjoaja tai myyjä ei voi pätevästi suostua. Erityisesti tällainen yleisempi intressi, jota säännöksellä suojattaisiin ja jonka loukkaamiseen ei voida pätevästi suostua, on yleinen sosiaalinen tasa-arvo.

Toiseksi voidaan ajatella, että seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa palvelujen tarjoava ja myyvä henkilö saattaa toimia osallisena rikokseen, jolla palvelu ostetaan. Varsinkin jos seksuaalipalveluja tarjoava henkilö tarjoaa palveluksiaan erittäin aktiivisesti, hänen tekoaan voitaisiin arvioida yllytyksenä rikokseen. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen yhteydessä ongelma ratkaistiin niin sanotun välttämättömän osallisuuden avulla. Rikosoikeudellisesti välttämättömässä osallisuudessa on kyse siitä, että henkilön toiminta olisi osallisuutta rikokseen koskevien säännösten mukaan lähtökohtaisesti rangaistavaa, mutta henkilö jää rankaisematta rikossäännöksen suojatessa häntä. Tällaisen osallisen teko jää rankaisematta, vaikka teko olisi tehty hänen aloitteestaan. Kun mainittu säännös on laadittu nimienomaan nuorten suojaksi, säännöksen perustelujen mukaan rikosoikeudessa yleisesti hyväksyttynä periaatteena voidaan pitää sitä, että hänen tekonsa on rankaisematon (HE 6/1997 vp, s. 185).

Nyt ehdotettavan säännöksen yhteydessä asiaa ei voida ratkaista yhtä helposti. Seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi ei suoranaisesti suojaa ainoastaan seksuaalipalvelujen tarjoajaa tai myyjää. Ongelmalliseksi saattaa tällöin kuitenkin muodostua se, että edellä suostumuksesta esitetyn mukaisesti mahdollinen kriminalisointi ei ensi sijassa voisi suojata seksuaalipalvelun tarjoajaa tai myyjää vaan myös yleisempiä intressejä. Näyttäisi näin siltä, että myöskään välttämättömän osallisuuden konstruktiota ei voitaisi perustaa ainoastaan suojanäkökohtaan, kuten seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen yhteydessä voitiin tehdä. Koska säännöksellä kuitenkin suojataan myös seksuaalipalvelujen tarjoajien tai myyjien tosiasiallista seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja heidän koskemattomuuttaan, heidän mahdollisen osallisuustekonsa rankaisemattomuus voidaan perustaa välttämättömään osallisuuteen, tosin heikommin perustein kuin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevassa säännöksessä.

Rangaistusasteikko ja toissijaisuuslauseke. Seksuaalipalvelujen ostamisesta voitaisiin tuomita sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Rangaistusasteikko olisi johdonmukaisessa suhteessa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen rangaistusasteikkoon, jota tässä esityksessä ehdotetaan korotettavaksi siten, että teosta voitaisiin tuomita enintään vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Tällä hetkellä seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen mukaan rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Rangaistusasteikko mahdollistaisi rangaistuspäättämismenettelyn soveltumisen. Rangaistuspäättämismenettelystä annetun lain (692/1993) 1 §:n mukaan sakkorangaistus voidaan määrätä

rangaistusmääräysmenettelyssä muun muassa rikkomuksesta, josta tapaukseen soveltuvassa rangaistussäännöksessä ei ole esillä olevien asianhaaran varalta säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Säännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke, jonka mukaan säännöstä ei sovellettaisi, jos teko olisi rangaistava luvun 8 a §:ssä tarkoitettuna rikoksena. Luvun 8 a §:ssä säädettäisiin seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta, jota koskeva säännös on tällä hetkellä luvun 8 §:ssä. Tässä esityksessä ehdotetaan säännöksen siirtämistä luvun 8 a §:ksi. Säännöksen mukaan tuomitaan se, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. Tässä esityksessä viimeksi mainitun säännöksen rangaistusasteikkoa ehdotetaan korotettavaksi siten, että siitä voitaisiin tuomita enintään vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta voidaankin pitää moitittavampana tekona kuin seksuaalipalvelujen ostamista täysikäiseltä.

Seksuaalipalvelujen ostamisen yhteydessä ostaja saattaa syyllistyä muihinkin rikoksiin. Jos seksuaalipalvelujen ostotilanteen yhteydessä ostaja syyllistyisi esimerkiksi raiskaukseen tai pahoinpitelyyn, ostaja tuomittaisiin ensisijaisesti tekemistään muista ja vakavammista rikoksista mutta myös seksuaalipalvelujen ostamisesta.

2 momentti. Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys olisi rangaistava. Myös seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen mukaan teon yritys on rangaistava. Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen osalta yrityksen rangaistavuutta perusteltiin nuorten prostituution ehkäisemisen tavoitteella. Ostamisteon moitittavuutta korostettiin jo yrityksen asteella, jolloin toista taivutellaan tai houkutellaan esimerkiksi sukupuoliyhteyteen (HE 6/1997 vp, s. 186).

Samat perustelut soveltuvat myös yleisen seksuaalipalvelujen ostamisen yrityksen rangaistavuuteen. Yritysteon moitittavuutta voidaan perustellusti pitää lähes samanasteisena kuin itse seksuaalipalvelujen ostamisteon. Myös yleisessä seksuaalipalvelujen ostamistilanteessa täytetty teko kuitenkin osoittaa suurempaa moitittavuutta tekijältä kuin ostamisen yritys. Tämän mukaisesti on perusteltua käyttää tavanomaista yrityksen ja täytetyn teon suhdetta osoittavaa rakennetta eikä jo 1 momentissa rinnastaa yritystä ja täytettyä tekoa. Täytetty teko merkitseekin suurempaa koskemattomuuden loukkausta kuin teon yritys.

Teko on vuoden 2004 alussa voimaan tulevan 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen tekemisen aloittamisen vaatimuksella viitataan kunkin rikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettua toiminnan aloittamiseen. Tekijän on tullut ryhtyä konkreettisiin toimiin rikoksen tunnusmerkistön toteuttamiseksi.

Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on katsottu yrityksen rankaisemisessa tarvittavan konkreettisen vaaran edellyttävän, että rikoksen täytyminen oli tekotilanteessa paitsi tosiasiallisesti mahdollista myös käytännössä uskottava vaihtoehto (HE 44/2002 vp, s. 137). Seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa kummankin edellytyksen tulisi täytyä.

Nyt ehdotettavan seksuaalipalvelujen ostamista koskevan säännöksen tunnusmerkistö täyttyy, kun henkilö korvausta vastaan alkaa suorittaa säännöksessä tarkoitettuja seksuaalipalveluja, joiden edellytyksenä on korvaus tai lupaus korvauksesta. Rikos ei siis lähtökohtaisesti täyty

vielä korvaus annettaessa tai luvattaessa. Yrityskynnys sen sijaan ylittyy jo tässä vaiheessa edellyttäen, että käsillä on myös vaara rikoksen täyttymisestä. Asiaa on käsitelty ruotsalaisessa hovioikeustason ratkaisussa vuodelta 2002. Tapauksessa syytetty oli syyttäjän mukaan yrittänyt korvausta vastaan hankkia seksuaalipalvelun, kun hän oli sopinut prostituoidun kanssa sukupuoliyhdynnästä 500 kruunun korvausta vastaan. Tämän jälkeen prostituoitu oli siirtynyt syytetyn autoon, minkä jälkeen he olivat ajaneet prostituoidun asunnolle. Poliisi oli pysäyttänyt heidät, kun he olivat nousseet autosta siirtymään prostituoidun asuntoon. Käräjäoikeus katsoi, että yrityskynnys ei ollut ylittynyt, koska autosta siirtyminen prostituoidun asunnolle oli liian kaukana itse teosta. Hovioikeus taas katsoi, että yrityskynnys oli ylittynyt, koska vaara rikoksen täyttymisestä oli ollut käsillä.

Yrityskynnyksen täytyminen ei yleensä olisi riippuvainen siitä tavasta, miten seksuaalipalveluja ostetaan tai yritetään ostaa. Joitakin eroja siitä saattaa kuitenkin aiheutua.

Tietyissä tapauksissa yrityskynnyksen täyttymisen vähimmäisedellytys olisi seksuaalipalvelujen ostajan ja myyjän fyysinen kohtaaminen. Ilman sitä ryhtyminen sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon ei ole tosiasiallisesti mahdollista esimerkiksi silloin, jos henkilö yrittää ostaa seksuaalipalveluja julkisella paikalla. Tällöin tulisi lisäksi edellyttää, että ehdotettavan säännöksen tunnusmerkistössä tarkoitettu toiminta on aloitettu, esimerkiksi korvausta vastaan toteutettavasta sukupuoliyhteydestä tai siihen rinnastettavasta seksuaalisesta teosta sopimalla.

Rangaistavaa ei lähtökohtaisesti olisi esimerkiksi puhelinkeskustelu prostituoidun kanssa tai vierailu sellaisella Internet-sivulla, jonka kautta olisi mahdollista ostaa seksuaalipalveluja. Jos tällainen puhelinkeskustelu tai Internet-sivulla vierailu kuitenkin sisältää korvauksesta ja sen seurauksena toteutettavasta sukupuoliyhteydestä tai siihen rinnastettavasta seksuaalisesta teosta sopimisen, kaikkien sellaisten toimien, joiden perusteella esimerkiksi sukupuoliyhteyteen ryhtyminen on tosiasiallisesti mahdollista, voidaan katsoa tapahtuneen. Tällöin yrityskynnyksen voidaan katsoa tältä osin ylittyneen ilman seksuaalipalvelun ostajan ja prostituoidun kohtaamista. Sen sijaan se, milloin seksuaalipalvelujen ostamisrikoksen täytyminen olisi käytännössä uskottavaa, tulisi ratkaista erikseen kussakin yksittäistapauksessa.

8 a §. *Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta.* Voimassa olevan lain mukaan seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Enimmäisrangaistus ehdotetaan nostettavaksi yhteen vuoteen. Ehdotetun muutoksen taustalla on lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumista koskeva Euroopan unionin puitepäättösehdotus.

Puitepäättösehdotuksen 2 artiklan c-kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että seksuaalisen toiminnan harjoittaminen alle 18-vuotiaan kanssa antamalla tälle rahaa tai muu korvaus tai hyvitys maksuna sellaisen palvelun saamiseksi tältä on rangaistava teko. Tämä velvoite sinänsä ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Puitepäättösehdotuksen 5 artiklan 1 kappaleen mukaan tällaisesta rikoksesta on voitava langettaa vankeusrangaistuksia, joiden pituus on vähintään yhden ja kolmen vuoden välillä. Tämä edellyttää seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomittavan enimmäisrangaistuksen korottamista.

Saman puitepäättösehdotuksen 5 artiklan 1 kappaleen mukaan yllyttämisestä, avunannosta ja rikoksen yrityksestä on myös voitava langettaa yhden ja kolmen vuoden välillä olevia enimmäisrangaistuksia. Määräystä ei kuitenkaan ole tulkittava niin, että seksuaalipalvelujen ostamiseen nuorelta liittyvästä avunannosta ja yrityksestäkin pitäisi voida tuomita aina vähintään

yhden vuoden rangaistus. Tällainen tulkinta merkitsisi sitä, avunantoon ja yritykseen Suomen rikoslain mukaan liittyvä asteikon muuntaminen huomioon ottaen, että pääteosta tulisikin voida tuomita ainakin 1 vuoden 4 kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Jotta kansalliset erityispiirteet yrityksen ja avunannon rangaistusasteikkojen suhteen voidaan ottaa huomioon, eräät valtiot — muun muassa Suomi — ovat liittäneet puitepäättösehdotuksen 5 artiklan 1 kappaleeseen lausuman, jonka mukaan ne ”olettavat, että 5 artiklan 1 kohdassa esitetty sääntö ei tarkoita, että avunanto ja erityisesti yritys on rinnastettava pääasiallisen rikoksentekijän tekemään rikokseen”.

Seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva rangaistussäännös siirtyisi luvun 8 a §:ksi, sillä sitä on pidettävä erityissäännöksenä suhteessa yleiseen seksuaalipalvelujen ostamista koskevaan rangaistussäännökseen, joka sijoitettaisiin 8 §:ksi.

9 §. *Paritus*. Pykälän 1 momentin 1 kohtaan tehtäisiin lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen mukainen muutos, jolla prostituutioon rinnastettaisiin alle 18-vuotiaiden osallistuminen pornografisiin esityksiin. Lisäksi pykälän uudessa 2 kohdassa todettaisiin nimenomaisesti, että prostituution markkinointia prostituoitujen yhteystietoja välittämällä tai muulla tavalla on pidettävä parituksena.

1 momentti. 1 kohta. Kohdan voimassa olevan sanamuodon mukaan parituksesta tuomitaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten. Seksuaalinen teko on määritelty 10 §:n 2 momentissa. Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä luvussa sellaista tekoa, jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä ja joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. Seksuaalisista teoista nykyinen kohta koskee kuitenkin vain osaa: niitä, jotka on rinnastettava sukupuoliyhteyteen. Tällaisena voidaan pykälää koskevan hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp, s. 186) mukaan pitää ”ainakin toisen sukupuolielimen intensiivistä koskettelua”. Rinnastuksen tarkoituksena oli ensisijaisesti puuttua käsin tapahtuvaan asiakkaan tyydyttämiseen.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen 2 artiklan a-kohdan mukaan on kriminalisoitava muun muassa taloudellisen hyödyn saaminen lapsen harjoittamasta prostituutiosta tai lapsen osallistumisesta pornografisiin esityksiin sekä lapsen muu hyväksikäyttö näitä tarkoituksia varten. Nykyinen paritussäännös kattaa nämä tekotavat sikäli kuin kysymys on prostituutiosta. Pykälän 2 kohdassa on jo nyt kriminalisoitu se, että joku hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä 1 kohdan mukaiseen tekoon. Sen sijaan pykälä ei koske hyötymistä siitä, että alle 18-vuotias osallistuu pornografisiin esityksiin. Niitä ei nimittäin voida pitää nykyisessä 1 kohdassa tarkoitettuina sukupuoliyhteyteen rinnastettavina seksuaalisina tekoina. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kohdassa sukupuoliyhteyteen ja siihen rinnastettaviin seksuaalisiin tekoihin rinnastettaisiin alle 18-vuotiaiden tekemät sukupuolisiveellisyyttä loukkaavat teot.

Kohdassa tarkoitettut alle 18-vuotiaiden tekemät sukupuolisiveellisyyttä loukkaavat teot olisivat korvausta vastaan tapahtuvaa osallistumista pornografisiin elokuviin tai esityksiin taikka toimimista mallina pornografisia kuvia valmistettaessa. Lapsipornografian hallussapitoa koskevan 17 luvun 19 §:n mukaan sukupuolisiveellisyyttä loukkaavana lasta esittävänä kuvana pidetään kuvatallennetta, jossa esitetään lasta sukupuoliyhteydessä tai siihen rinnastettavassa seksuaalisessa kanssakäymisessä taikka muulla sukupuolisiveellisyyttä ilmeisen loukkaavalla tavalla. Ehdotetussa kohdassa tarkoitettuja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavia tekoja tulisi

tulkita samalla tavalla. Tämä on perusteltua myös sen vuoksi, että myöhemmässä valmistelussa on tarkoitus ehdottaa lapsipornografian suojaikärajan nostamista kahdeksaantoista vuoteen. Silloin on tarkoitus myös valmistella lapsipornografian valmistamista ja levittämistä koskevan rangaistussäännöksen törkeä tekemuoto, minkä jälkeen parituksena pidettävän lapsipornografiasta hyötymisen ja toisaalta lapsipornografian levittämisen uudistetut rangaistusasteikot olisivat keskenään johdonmukaiset.

Myös 20 luvun lähtökohtien mukaan on perusteltua rinnastaa nuorten pornografiset esitykset seksuaalisiin tekoihin. Hallituksen esityksen mukaan muun muassa poseeraamista mallina sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa kuvaa valmistettaessa voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna seksuaalisena tekona (HE 6/1997 vp, s. 189). Esityksestä käy ilmi myös, että henkilön iällä on vaikutusta siihen, millaista tekoa voidaan pitää seksuaalisena.

2 kohta. Kohdan uusi sanamuoto koskisi sitä, että joku hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen 1 kohdassa tarkoitettuun tekoon ryhtymistä. Voimassa oleva 2 kohta koskee sitä, että joku muuten käyttää hyväkseen toisen ryhtymistä sellaiseen tekoon. Vastaava säännös siirtyisi 3 kohdaksi.

Nykyistä 2 kohtaa koskevan hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp, s. 187) mukaan rangaistavaa hyväksikäyttöä voisi olla esimerkiksi korvauksen periminen prostituoidulta asiakkaiden välittämistä. Samoin sitä voisi olla prostituoidun yhteystietojen välittäminen asiakkaalta saatavaa korvausta vastaan. Tuon esityksen mukaan on mahdollista hankkia hyötyä prostituoituja hyväksikäyttämällä välittämällä heidän puhelinnumeroitaan tai osoitteitaan maksullisilla puhelinlinjoilla. Toisaalta esityksessä todettiin, että prostituutiosta hyötymisen kriminalisointiin on liitettävä edellytys prostituoidun hyväksikäytöstä.

Oikeuskirjallisuudessa on tarkasteltu kysymystä siitä, miten on suhtauduttava prostituoitujen yhteystietojen välittämiseen tavanomaisia lehti-ilmoituksia käyttämällä. Ennen vuotta 1999 voimaan tullutta paritussäännöksen uudistusta parituksesta rangaistiin myös sitä, joka hankkiakseen hyötyä ”edisti tai käytti hyväkseen yleisesti haureuden välikappaleeksi antautuvan henkilön epäsiiveellistä elämäntapaa”. Tuolloin esitettiin näkemys, ettei ilmoituksen julkaisijan rankaisemiselle ole silloisen sanamuodon mukaan estettä, jos toiminta täyttää parituksen tunnusmerkistön. Käytännössä tällaisia rangaistuksia ei kuitenkaan annettu. Pykälän nykyisen sanamuodon mukaan prostituution pelkkä edistäminen ei enää ole rangaistava teko. Muutosta on kirjallisuudessa pidetty merkittävänä prostituutioilmoitusten julkaisemisen rangaistavuutta harkittaessa, sillä on arvioitu, että ilmoitusten julkaisemista on pidettävä pikemmin toisen prostituution edistämisenä kuin hyväksikäyttämisenä.

Oikeuskirjallisuudessa esitetyn näkemyksen mukaan yhteystietojen välittäminen tavanomaisia lehti-ilmoituksia käyttämällä on välillistä prostituutiosta hyötymistä. Mainituksessa hallituksen esityksessä ja kirjallisuudessa on katsottu, että välillisen hyötymisen laaja kriminalisointi johtaisi vaikeisiin tulkintakysymyksiin. Välillistä hyötyä tuottavat palvelut kun ovat yleensä sellaisia, joita prostituoitu saattaisi käyttää muutenkin kuin toimintansa harjoittamiseen. Välillisen hyötymisen laaja kriminalisointi johtaisi prostituoidun elämän vaikeutumiseen muissakin kuin prostituutioon liittyvissä tilanteissa. Sen vuoksi on esitetty, että rangaistavuus edellyttää prostituoidun hyväksikäyttämistä, mikä kuvaa tekijän erityistä hyötymistä toisen harjoittamasta prostituutiosta.

Nykyisen sanamuodon rajoissa onkin tulkinnanvaraista, voisiko ilmoitusten julkaisemista missään tilanteessa pitää parituksena. Pykälän sanamuodon rajoissa tämä ei vaikuta mahdot-

tomalta, mutta hallituksen esityksen valossa ja oikeuskirjallisuudessa esitettyjen käsitysten mukaan ilmoituksen julkaisijan tuomitseminen parituksesta ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä. Kotimaista oikeuskäytäntöä asiasta ei tiettävästi ole.

Edellä kuvattu varauksellinen suhtautuminen pitkälle menevään välilliseen prostituutiosta hyötymisen tulkitsemiseen paritukseksi on edelleen sinänsä oikea. Yhteystietojen välittämiseen kohdistuva nimenomainen kriminalisointi ei kuitenkaan vaikeuttaisi prostituoitujen elämää muissa kuin prostituutioon liittyvissä tilanteissa, joten tässä suhteessa erityistä estettä kriminalisoinnille ei olisi. Kriminalisoinnin taustalla olisi jo nykyisestä paritussäännöksestä ilmenevä näkemys, jonka mukaan taloudellinen hyötyminen toisen prostituutiosta on moitittavaa. Yhteystietojen välittämistä voitaisiin ehkä pitää avunantona tässä ehdotuksessa rangaistavaksi ehdotettavaan seksuaalipalvelujen ostamiseen, mutta pelkästään tällaisesta avunannosta rankaiseminen ei riittävästi ottaisi huomioon taloudellisen hyötymisen moitittavuutta. Senkin vuoksi tarvittaisiin erikseen yhteystietojen välittämistä koskeva kriminalisointi.

Useat Suomen sanomalehdet ovat viime aikoina luopuneet julkaisemasta prostituoitujen yhteystietoja sisältäviä niin sanottuja kontakti-ilmoituksia. Pelkkä lehtien ja muiden julkaisukanavien toteuttama itsesääntely ei kuitenkaan riitä estämään yhteystietojen julkaisemista, koska ilmoittelu on nyttemmin paljolti siirtynyt Internetiin.

Järjestyslakiehdotuksesta (HE 20/2002 vp) antamassaan lausunnossa eduskunnan lakivaliokunta kiinnitti huomiota prostituution ja parituksen lisääntymiseen ja järjestäytymiseen sekä totesi, että seksuaalipalveluiden markkinointia esimerkiksi lehdissä ja Internetissä on pidetty epäkohtana (LaVL 22/2002 vp).

Rangaistussäännös suojaisi osaltaan myös yksilön oikeutta välttää tavanomaisissa elämäntilanteissa kohtaamasta ilmoituksia, joilla markkinoidaan prostituutiota. Säännöksellä olisi siten osaksi samanlainen merkitys kuin 17 luvun 20 §:llä, joka koskee sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa markkinointia. Kuitenkin ehdotetussa säännöksessä olisi ensisijaisesti tarkoitus rajoittaa prostituutiota ja taloudellista hyötymistä siitä, joten rangaistussäännös sopii paritusta koskevan sääntelyn yhteyteen. Näiden erilaisten lähtökohtien vuoksi ehdotettua säännöstä ei voitaisi myöskään tulkita samalla tavalla kuin 17 luvun 20 §:ää sen suhteen, missä yhteydessä toteutettu markkinointi on rangaistavaa. 17 luvun 20 §:ää koskevan hallituksen esityksen mukaan pornografian mainostaminen esimerkiksi pornografiaan erikoistuneessa aikakauslehdessä ei ole rangaistavaa (HE 6/1997 vp, s. 154). Ehdotettua prostituution markkinointia koskevaa säännöstä ei olisi tulkittava samalla tavalla, vaan se olisi rangaistavaa riippumatta siitä, minkälaisessa yhteydessä ilmoitus on julkaistu.

Edellä esitetyillä perusteilla ehdotetaan pykälässä nimenomaisesti kiellettäväksi prostituution ja muiden 1 kohdan mukaisten tekojen markkinointi yhteystietoja välittämällä tai muulla tavalla.

Markkinoinnilla tarkoitetaan sellaisen ilmoituksen julkaisemista, jolla selvästi pyritään seksuaalipalvelujen myynnin edistämiseen, ja vastaavaa mainostamista. Kohdan soveltamisalan ulkopuolelle jäisi näin ollen esimerkiksi prostituoidun puhelinnumeron julkaiseminen tavanomaiseen tapaan puhelinluettelossa. Viestintämarkkinalain (393/2003) 57 §:n 1 momentin mukaan teleyrityksen on huolehdittava siitä, että sen kanssa kiinteän puhelinverkon tai matkaviestinverkon liittymän käytöstä sopimuksen tehneen käyttäjän nimeä, osoitetta ja puhelinnumeroa koskevat yhteystiedot kerätään ja julkaistaan yleisesti saatavilla olevassa kattavassa

ja kohtuuhintaisessa puhelinluettelossa, joka päivitetään vähintään kerran vuodessa. Puhelinluettelo voi olla painetussa tai sähköisessä muodossa.

Markkinoinnilla tarkoitettaisiin aktiivista toimintaa, joka on suunnattu yleisölle tai joka tapahtuu useammalle kuin yhdelle henkilölle. Jos sen sijaan kysymys on yhteystiedon kertomisesta yksittäiselle henkilölle, tätä ei voitaisi laajuudeltaan ja aktiivisuudeltaan pitää markkinointina. Tällaiseen toimintaan ei myöskään yleensä liittyne taloudellisen hyödyn tavoittelua.

Kohta koskisi myös sellaisen henkilön yhteystietojen välittämistä, jonka kautta voidaan päästä yhteyteen prostituoituihin. Lisäksi kohta koskisi myös muuten kuin yhteystietoja välittämällä tapahtuvaa markkinointia, kuten tilanteita, joissa mahdollisille asiakkaille esitellään myöhemmin tehtävää valintaa varten joukko prostituoitujen valokuvia heidän palvelujensa markkinoinniseksi.

Kohdan perusteella ei rangaista myöskään prostituoitua itseään, vaikka tämä markkinoisikin toimintaansa. Kohta koskee sitä, että joku markkinoi toisen prostituutiota. Tämä on johdonmukaista sen kanssa, että esityksessä ei ehdoteta seksuaalipalvelujen myymistä rangaistavaksi.

Ehdotettu rangaistussäännös koskisi periaatteessa kaikkia tapoja, joilla seksuaalipalveluja markkinoidaan yhteystietoja välittämällä: esimerkiksi lehti-ilmoituksia tai Internetissä julkaistavia ilmoituksia. Vastuun jakautumista sääntelisivät vuoden 2004 alussa voimaan tuleva laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (EV 288/2002 vp), laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002) ja rikoslain yleiset osallisuusvastuuta koskevat säännökset. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 13 §:n mukaan yleisön saataville toimitetun viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta vastaa se, jota rikoslain mukaan on pidettävä rikoksen tekijänä tai siihen osallisena. Tällaisessa asemassa on mainittua lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 54/2002 vp, s. 68—69) mukaan se, joka toimittaa julkaisun tai viestin yleisön saataville. Rikosten tekijävastuun on tuossa esityksessä todettu kohdentuvan henkilöön tai henkilöihin, jotka tosiasiaassa tekevät viestin sisältöä ja julkaisemista koskevia päätöksiä. Jos kysymyksessä on sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain mukainen aikakautinen julkaisu tai verkkojulkaisu, sille on lain 4 §:n mukaan asetettava vastaava toimittaja. Samoin ohjelmatoiminnan harjoittajan tulee määrätä ohjelmaa varten vastaava toimittaja. Jos kysymyksessä on tällainen julkaisu tai ohjelmatoiminta, on vastuukysymyksiä selvittäessä otettava huomioon rikoslain lisäksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annettu laki.

Sananvapauden käyttämistä joukkoviestinnässä koskevan lakiesityksen käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta oli sillä kannalla, että keskustelupalstat ja vastaavat eivät ole verkkojulkaisun osia, ellei julkaisija toimituksellisesti käsittele niillä julkaistavaa aineistoa (PeVM 14/2002 vp). Valiokunta käsitteli mietinnössään myös niin sanottuja verkkoportaaleja, jotka voivat sisältää esimerkiksi uutisia, keskustelupalstoja ja erilaisia verkkopalveluita tai linkin niihin. Mietinnössä todetaan, että portaalien tai keskustelupalstan ylläpitäjän rikosoikeudellinen vastuu julkaisujen viestien sisällöstä määräytyy rikosoikeuden yleisten vastuuperiaatteiden mukaan. Rikosvastuu voi valiokunnan mielestä tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun palstan ylläpitäjä sallii palstan muodostuvan rikollisten viestien julkaisukanavaksi.

Tiettyjen tiedonsiirrossa tarvittavien palvelujen tarjoajien vastuu viestin sisällöstä määräytyy tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain nojalla. Lähtökohtana on, että puhtaasti teknisten palvelujen tarjoajia ei voida pitää rikosoikeudellisessa vastuussa tiedosta, jota ne välittävät tai varastoivat. Mainitun lain 13 § koskee vastuuvapautta tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspal-

veluissa, 14 § vastuuvapautta tallennettaessa tietoja välimuistiin ja 15 § vastuuvapautta tietojen tallennuspalveluissa. Lain soveltamisalaan kuuluvat tietoyhteiskunnan palvelut, jotka toimitetaan etäpalveluna, sähköisesti, vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä tapahtuvana tiedonsiirtona ja tavallisesti vastiketta vastaan. Laki ei koske toimia, jotka tehdään verkkoympäristön ulkopuolella.

Ehdotettu kohta koskisi seksuaalipalvelujen markkinointia riippumatta siitä, perustuuko suunniteltu taloudellinen hyöty prostituoidulta tai hänen puolestaan toimivalta saataviin maksuihin (ilmoitusmaksut) vai asiakkailta saatuihin maksuihin (maksulliset puhelinpalvelut). Se koskisi kaikenlaisia yhteystietoja, joita ovat ainakin tiedot puhelinnumerosta, osoitteesta tai sähköpostiosoitteesta.

Rikosvastuu edellyttää, että se, jonka tietoja on välitetty, on todella ryhtynyt 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan eli korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen, siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon taikka 18 vuotta nuoremman henkilön tekemään muuhun seksuaaliseen tekoon. Käytännössä tämä merkitsee, että paritukseksi pidettävän yhteystietojen välittämisen tutkinta tulee kysymykseen lähinnä vain muiden paritukseen taikka ihmiskauppaan tai seksuaalipalvelujen ostamiseen liittyvien rikosten selvittämisen yhteydessä. Siitä huolimatta säännöksen tarkoitus on vaikuttaa ennalta ehkäisevästi.

Yhteystietojen välittäjän rikosoikeudellista vastuuta rajaa myös se, että hänen on toimittava tahallisesti. Hänellä on oltava sellainen tieto ilmoituksen tosiasiallisesta sisällöstä, että tahallisuusvaatimus rikosoikeuden yleisten oppien mukaisesti täyttyy. Tahallisuutta arvioitaessa on painoa pantava sille seikalle, onko ilmoituksessa käytetty suoraan prostituutioon liittyviä ilmauksia taikka sellaisia sanontoja, jotka yleisesti tunnustetaan ja ymmärretään prostituution peiteilmauksiksi.

3 kohta. Entinen 2 kohta siirtyisi 3 kohdaksi. Sen mukaan rangaistaisiin parituksesta sitä, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä muuten kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä 1 kohdan mukaiseen tekoon.

Kohdan soveltamisalaa ei ole tarkoitus laajentaa nykyisestä. Vaikka uusi 2 kohta koskee tekoa, jota voidaan pitää lähinnä välillisenä hyötymisenä prostituutiosta, ei ole tarkoitus, että 3 kohta laajenisi tällaiseen hyötymiseen. Uusi 2 kohta jäisi näin ollen poikkeukseksi siitä periaatteesta, että paritussäännös ei koske sitä välillistä hyötymistä prostituutiosta, jota esimerkiksi erilaisten palvelujen tarjoajat saavat.

4 kohta. Entinen 3 kohta siirtyisi 4 kohdaksi. Sen mukaan rangaistaan sitä, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä viettelee tai painostaa toisen 1 kohdan mukaiseen tekoon.

Kohdassa on kysymys tilanteista, joissa tekijän menettely ei täytä ihmiskaupan tunnusmerkistöä, koska hän ei käytä toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa hyväkseen, erehdytä tai osta tai myy toista taikka saata toista prostituutioon käyttämällä väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta. Tekijän ja tekoon vietellyn tai painostetun suhde on siis tasavertaisempi kuin ihmiskaupassa. Nykyistä säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (6/1997 vp, s. 188) on mainittu esimerkkinä viettelystä toisen houkuttelu prostituutioon tarjoamalla tälle taloudellisia etuja ja myös peiteltympi etujen tarjoaminen, jos siihen kytkeytyy esimerkiksi lupaus huolehtia asiakkaiden hankkimisesta. Painostaminen taas voisi saman esityksen mukaan tapahtua esimerkiksi vetoamalla siihen, että sukupuoliyhteyteen ryhtyminen olisi edullista jonkin tekijälle ja painostettavalle tärkeän edun, kuten kauppasopimuksen, alennuksen tai muun sellaisen saavuttamiseksi. Voidaan

arvioida, että useimmiten painostamisessa on kysymys vähintään toisen aseman hyväksikäyttämisestä, johon sovelletaan ihmiskauppaa koskevaa säännöstä, joten varsinkin painostamisen ilmetessä kohdan soveltamisala supistuisi nykyisestä selvästi.

9 a §. *Törkeä paritus*. Lukuun lisättäisiin uusi, törkeää paritusta koskeva rangaistussäännös. Parituksesta on voimassa olevan lain mukaan olemassa vain perustekomuotoa koskeva rangaistussäännös, jonka mukainen enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta. Tuo enimmäisrangaistus on osoittautunut kahdestakin syystä riittämättömäksi. Parituksen muututtua aikaisempaa järjestäytyneemmäksi ja suunnitelmallisemmaksi toiminnaksi on käytännössä ollut tarpeen nostaa joissakin tuomioissa rangaistustasoa jopa lähelle nykyistä enimmäisrangaistusta. Toisaalta lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva puitepäättösehdotus edellyttää, että suojaikärajaa nuoremman lapsen ollessa kysymyksessä parituksesta on voitava tuomita ainakin viiden vuoden enimmäisrangaistus. Tarpeeseen säätää törkeää paritusta koskeva rangaistussäännös on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan lakivaliokunta (LaVM 31/2002 vp).

1 momentti. Mainituista syistä ehdotetaan rangaistussäännöstä, jonka mukaan törkeästä parituksesta voidaan tuomita vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Törkeästä parituksesta tuomittaisiin, jos parituksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Törkeästä parituksesta voisi myös olla kysymys, jos parituksessa aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä taikka kohteena on kahdeksatoista vuotta nuorempi lapsi. Lisäksi teon olisi oltava myös kokonaisarvostelun perusteella törkeä, jotta tekijä voitaisiin tuomita törkeästä parituksesta.

1 kohta koskisi tavoiteltua huomattavaa taloudellista hyötyä. Tällaista hyötyä ei tarvitse olla välttämättä saatu, vaan riittäisi, että sellaista on tavoiteltu. Tarkkoja rahamääriä siitä, milloin kyseessä on huomattava hyöty, ei voida etukäteen määritellä, vaan rajausta täsmentyisi oikeuskäytännössä. Koska paritus jo sinänsä voi tuottaa varsin suurta hyötyä, kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa voi sanoa olevan kysymys tätä tavallista tasoa suuremman hyödyn tavoittelusta.

2 kohta koskisi rikoksen erityistä suunnitelmallisuutta. Parituksen voisi sanoa olevan erityisen suunnitelmallista yleensä ainakin silloin, kun sitä voi luonnehtia laajamittaiseksi ja ammattimaiseksi toiminnaksi. Erityinen suunnitelmallisuus voisi ilmetä esimerkiksi yhteistyökumppaneiden hankkimisena rikoksen onnistumiseksi, muuna rikoksen huolellisena valmisteluna ja sen ilmitulon välttämiseen tähtäävinä järjestelyinä. Monesti tällaisissa tapauksissa myös ensimmäinen raskauttamisperuste soveltuisi.

3 kohta. Kolmas raskauttamisperuste liittyisi parituksen kohteelle aiheutettuun vahinkoon. Voidaan arvioida, että tällaiset vahingot liittyvät tyypillisesti pikemmin ihmiskauppaan kuin paritukseen. Ihmiskauppasäännöksiin tällainen vastaava raskauttamisperuste on tarkoituskin sisällyttää jo kansainvälisten velvoitteiden vuoksi. Paritusta ja ihmiskauppaa koskevien säännösten yhdenmukaisuuden ja kattavuuden vuoksi kuitenkin ehdotetaan myös paritusta koskevaksi raskauttamisperusteeksi, että parituksen kohteelle aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä. Perustelujen osalta viitataan jäljempänä (25 luvun 3 a §) oleviin törkeää ihmiskauppaa koskeviin perusteluihin.

4 kohta. Neljäs raskauttamisperuste liittyisi parituksen kohteen nuoruuteen eli alle 18 vuoden ikään. Perusteen taustalla ovat tämän ikäisten erityinen suojelutarve sekä lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan Euroopan unionin puitepäättösehdotuksen velvoitteet.

Mainitun puitepäättösehdotuksen 5 artiklan 2 kappaleen b-kohdan mukaan on voitava tuomita vankeusrangaistuksia, joiden pituus enimmillään on vähintään viiden ja kymmenen vuoden välillä, kun kyseessä on taloudellisen hyödyn saaminen siitä, että alle 18-vuotias lapsi toimii prostituoituna tai lapsen muu hyväksikäyttö tätä tarkoitusta varten taikka lapsen värvääminen prostituutioon. Suomen lainsäädännössä kysymys olisi hyötymis- ja hyväksikäyttötapauksissa parituksesta ja värväämisen ollessa kysymyksessä ihmiskaupasta tai joissain tapauksissa parituksesta sitä koskevan pykälän 4 kohdan perusteella. Viiden ja kymmenen vuoden välillä oleva enimmäisrangaistus on tuomittava puitepäättösehdotuksen mukaan silloin, kun rikokseen liittyy vähintään yksi erikseen luetelluista raskauttavista seikoista, joiden soveltaminen jää siis jäsenvaltion valittavaksi. Niistä ensimmäinen on se, että uhri on lapsi, joka ei ole saavuttanut kansallisen lain mukaista seksuaalista itsemääräämisoikeutta koskevaa suojaikärajaa. Suomen rikoslain mukaan tuo suojaikäraja on 16 vuotta.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen 5 artiklan 2 kappaleen c-kohdan mukaan on voitava tuomita vankeusrangaistuksia, joiden pituus enimmillään on vähintään viiden ja kymmenen vuoden välillä, kun kyseessä on taloudellisen hyödyn saaminen siitä, että alle 18-vuotias osallistuu pornografisiin esityksiin tai lapsen muu hyväksikäyttö tätä tarkoitusta varten taikka lapsen värvääminen pornografisiin esityksiin. Tämän rangaistusasteikon soveltaminen edellyttää lisäksi, että kysymys on kansallisen lain mukaista suojaikärajaa nuoremasta lapsesta ja tekoon liittyy lisäksi jokin b-kohdan mukaisista kolmesta muusta valinnanvaraisesta raskauttamisperusteesta. Lainsäädännön selkeyden vuoksi esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta, että pornografisten esitysten ollessa kysymyksessä tekoon tulisi liittyä muita raskauttamisperusteita kuin nuori ikä. Tältä osin ehdotettu sääntely on siis tiukempi kuin se, joka sisältyy vähimmäistason määrittävään puitepäättösehdotukseen.

Selvää tiukennusta lasten hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen edellyttämään vähimmäistasoon merkitsisi myös parituksen pitäminen törkeänä sen perusteella, että teon kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi henkilö. Ratkaiseva ei siis olisi suojaikärajaa (Suomessa 16 vuotta) nuorempi ikä. Tätä voidaan perustella sillä, että monessa 20 luvun säännöksessä suojaikäraja ulottuu jo nyt 18 vuoteen (alisteisen aseman tai kypsyttämättömyyden hyväksikäyttö seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa, perhetilanteet lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 6 §:n 3 momentissa ja seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva rangaistussäännös 8 §:ssä). Lisäksi edellä jo käsitellyn 1 luvun 11 §:n 2 kohdan mukaan kaksoisrangaistavuuden vaatimusta ei sovelleta suomalaisen ulkomailla tekemään paritukseen silloin, kun teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön.

Tekoa olisi myös tässä tapauksessa pidettävä kokonaisuutena törkeänä, jotta kysymys olisi törkeästä parituksesta. Teko ei välttämättä ole kokonaisuutena arvostellen törkeä esimerkiksi silloin, kun parituksen kohde on jo yleistä kuudentoista vuoden suojaikärajaa vanhempi ja paritus liittyy korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaan tekoon eikä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon.

Törkeästä parituksesta tuomittaisiin vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Ehdotettu asteikko olisi sama kuin ihmiskaupassa. Se olisi myös oikeassa suhteessa parituksen perustekomuodon enimmäisrangaistukseen, joka on kolme vuotta vankeutta.

2 momentti. Törkeän parituksen yritys olisi rangaistava, kuten parituksenkin yritys.

13 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Lukuun lisättäisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva pykälä. Sen mukaan paritukseen ja törkeään paritukseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta sisältää määräyksiä oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Jollei kansallisessa lainsäädännössä toisin määrätä, kukin sopimusvaltio ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin säätääkseen määräykset oikeushenkilöiden vastuusta pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten osalta. Vastuu voi olla rikos-, siviili- tai hallinto-oikeudellista sopimusvaltion soveltamien oikeusperiaatteiden mukaisesti. Osaa pöytäkirjassa tarkoitetuista teoista olisi arvioitava lähinnä parituksena.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen puitepäättöksen mukaisesta rikoksesta, jonka on oikeushenkilön puolesta tai hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimieliimen jäsenenä henkilö, jolla on oikeushenkilössä johtava asema artiklassa tarkemmin määritellyin perustein. Artiklassa on myös muita oikeushenkilön vastuuta koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä. Puitepäättösehdotuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeushenkilölle voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muitakin seuraamuksia.

Puitepäättösehdotuksen sisältämät oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat määräykset ovat samanlaisia kuin terrorismia koskevassa puitepäättöksessä (2002/475/YOS, EYVL L 164, 22.6.2002, s. 3). Sen täytäntöönpanoon liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 188/2002 vp, s. 63—65) on tarkasteltu yksityiskohtaisesti puitepäättöksen määräyksiä suhteessa Suomen rikoslain sisältämiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeviin säännöksiin ja todettu, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat 9 luvun säännökset täyttävät puitepäättöksen asettamat vaatimukset. Sama johtopäätös voidaan toistaa myös tässä yhteydessä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee vain niitä rikoksia, joista niin on erikseen säädetty. Luvussa ei ole toistaiseksi lainkaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa säännöstä. Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva puitepäättösehdotus edellyttää, että oikeushenkilölle on voitava tuomita siinä tarkoitettusta rikoksesta rikosoikeudellisia tai muita sakkoja. Suomen järjestelmässä nämä merkitsisivät rikosoikeudellisia sakkoja. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja jättää enemmän harkintavaltaa oikeushenkilön rangaistusvastuun toteuttamisen ja oikeushenkilölle määrättävien seuraamusten suhteen.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa puitepäättösehdotuksessa ei ole eritelty, mitä rikoksia oikeushenkilön rangaistusvastuu koskisi. Puitepäättösehdotuksessa tarkoitettut rikokset ovat osaksi sellaisia, joita voidaan arvioida ihmiskauppana tai parituksena. Tämän tyyppiin rikoksiin oikeushenkilön rangaistusvastuu onkin aiheellista liittää. Sama koskee puitepäättösehdotuksen mukaisia lapsipornografiaan liittyviä rikoksia, joita tullaan käsittelemään työryhmän myöhemmässä mietinnössä. Näiden lisäksi puitepäättös koskee ”seksuaalisen toiminnan harjoittamista lapsen kanssa”. Suomen rikoslaissa näitä puitepäättösehdotuksen mukaisia tekoja olisi arvioitava esimerkiksi raiskauksena, seksuaalisena hyväksikäyttönä, lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä tai seksuaalipalvelujen ostamisena nuorelta. Puitepäättösehdotuksen sanamuodosta huolimatta ei ole mielekasta liittää oikeushenkilön rangaistusvastuuta tällaisiin tekoihin, joissa käytännössä vain luonnollinen henkilö voi olla tekijänä.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan paritusta ja törkeää paritusta.

25 luku. Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §. *Ihmiskauppa.* Edellä yleisperusteluissa mainituista syistä on tarpeen säätää uusi rangaistussäännös, joka koskee ihmiskauppaa. Pykälä perustuisi ensisijaisesti Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevaan lisäpöytäkirjaan sekä Euroopan unionin neuvoston puitepäätökseen ihmiskaupan torjunnasta. Osa kyseisissä asiakirjoissa luetelluista tekotavoista on sellaisia, että niitä arvioidaan voimassa olevan lain mukaan lähinnä ihmisryöstönä. Jäljempänä ehdotetaan, että ihmisryöstöä koskeva rangaistussäännös korvattaisiin törkeää ihmiskauppaa koskevalla rangaistussäännöksellä, josta rangaistaisiin saman asteikon mukaan kuin ihmisryöstöstä. Ei ole perusteltua sisällyttää näitä nykyisen ihmisryöstösäännöksen mukaisia tekotapoja lievemmän rangaistusasteikon sisältävään ihmiskauppapykälään. Sen vuoksi pykälä koskisi vain sellaisia mainittujen kansainvälisten asiakirjojen mukaista tekotapoja, joita nykyinen ihmisryöstösäännös ei kata.

Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäätöksen mukainen ihmiskaupan määritelmä sisältää kolme osaluuetta: eri tekotavat, teoissa käytetyt keinot ja teon tarkoituksen. Ehdotetun pykälän rakenne on vastaava.

Tekotapoina mainittaisiin 1 momentissa toisen ottaminen valtaan, värväminen, luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen. Käytettyjä keinoja olisivat toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan käyttäminen hyväksi tai toisen erehdyttäminen taikka korvauksen antaminen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai tällaisen korvauksen vastaanottaminen. Tätä voimakkaammista keinoista säädettäisiin 3 a §:ssä, joka koskisi törkeää ihmiskauppaa. Teon tarkoituksena olisi henkilön saattaminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, taikka elimien tai kudosten poistaminen taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Jos tavoitteena olisi henkilön saattaminen orjuuteen, tekoa arvioitaisiin 3 a §:n mukaisena törkeänä ihmiskauppana. Pykälän 2 momentista ilmenisi, että kun teon kohde on kahdeksaatoista vuotta nuorempi, rikosta pidetään ihmiskauppana, vaikka siinä ei olisi käytetty 1 momentissa tarkoitettuja keinoja. Riittävää siis tällöin olisi, että on käytetty 1 momentin mukaisia tekotapoja ja tarkoitus on ollut 1 momentin mukainen.

Pykälä koskisi sekä rajat ylittävää että valtionsisäistä ihmiskauppaa, joskin Suomen oloissa keskeistä olisi rajat ylittävä toiminta. Pykälä ei siis sisältäisi Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukaista soveltamisalan rajausta, jonka mukaan lisäpöytäkirjaa sovelletaan vain luonteeltaan kansainvälisiin rikoksiin. Myöskään sitä saman artiklan rajausta, jonka mukaan lisäpöytäkirjan soveltaminen edellyttää järjestäytyneen rikollisryhmän osallisuutta rikokseen, ei ehdoteta. Euroopan unionin ihmiskauppaa koskeva puitepäätös ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja eivät sisällä tällaisia rajauksia eikä niihin ole muutenkaan tarvetta.

1 momentti. Momentti sisältäisi ihmiskaupan määritelmän osina teossa käytetyt keinot, tekotavat ja teon tarkoituksen.

Jotta kysymys olisi momentissa tarkoitusta ihmiskaupasta, tunnusmerkistön kaikkien kolmen osatekijän — keinojen, tekotavan ja tarkoituksen — olisi täyttyttävä. Jos henkilö esimerkiksi

on kuljetettu prostituutioon, mutta teossa ei ole käytetty momentissa tarkoitettuja keinoja, kysymys ei ole tämän momentin mukaisesta ihmiskaupasta. Lisäksi vaaditaan, että osatekijöiden välillä on oltava yhteys. Juuri momentissa tarkoitettujen keinojen on täytynyt johtaa momentin mukaisten tekotapojen käyttämiseen, jotta kysymys olisi ihmiskaupasta.

Teko on rangaistava tahallisena. Tahallisuuden on ulotuttava kaikkiin osatekijöihin. Teon tarkoituksen kohdalla tahallisuusvaatimus on korkea: tekijän on täytynyt toimia nimenomaan toisen saattamiseksi momentin mukaisiin olosuhteisiin.

Teossa käytetyt keinot. Rangaistavana keinona mainittaisiin ensinnäkin toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttäminen. Tämä vastaisi Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa mainittua vallan väärinkäyttöä tai haavoittuvan aseman hyödyntämistä sekä Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevassa puitepäätyksessä mainittua määräys- tai vaikutusvallan väärinkäyttöä tai heikossa asemassa olevan hyväksikäyttöä. Momentissa ehdotetut sanamuodot vastaavat Suomen rikoslaissa jo esimerkiksi kiskontaa koskeissa säännöksissä (36 luvun 6 ja 7 §) käytettyjä sanontoja.

Ihmiskaupan kohteen riippuvainen asema voi johtua esimerkiksi perhe-, sukulaisuus-, työ-, vuokra- tai velkasuhteesta taikka oleskelusta jossain laitoksessa. Se voisi olla myös huumausaineen käyttäjän riippuvuutta huumausaineen toimittajasta. Riippuvaiseen asemaan henkilö voi joutua myös esimerkiksi silloin, jos uhataan paljastaa viranomaiselle hänen tekemänsä rikokset tai se, että hän oleskelee maassa luvottomasti. Samoin riippuvuus toisesta henkilöstä syntyy, jos ihmiskaupan kohde on joutunut luovuttamaan tälle passinsa tai muun tärkeän asiakirjan.

Rikoksentekijä voi olla tämän riippuvuussuhteen vahvempi osapuoli tai sitten kolmas henkilö, joka käyttää tätä riippuvuussuhdetta hyväksi. Riippuvuussuhteen hyväksikäyttämisestä on kysymys myös silloin, kun henkilö saatetaan ihmiskaupan kohteeksi hyödyntämällä hänen lähiomaisensa riippuvaista asemaa.

Turvattomassa tilassa henkilö voi olla esimerkiksi vaikean taloudellisen tilanteen, asunnottomuuden, vakavan sairauden, päihteiden käytön, nuoren iän tai pakolaisuuden vuoksi. Myös lähiomaisen vakava sairaus tai päihteiden käyttö voi johtaa henkilön turvattomaan tilaan. Turvaton tila voi liittyä myös henkilön aikaisemmasta prostituutiosta tai muusta syystä johtuvaan vaikeaan sosiaaliseen asemaan. Turvattomuutta voivat lisätä henkilön psyykkiseen tilaan vaikuttavat kokemukset esimerkiksi seksuaalisesta tai muusta väkivallasta. Nuoren henkilön ollessa kysymyksessä turvattomuuteen voi vaikuttaa lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö tai laiminlyödyksi tuleminen.

Kohdan perusteella voidaan ihmiskaupasta tekijänä eikä vain avunantajana tuomita myös henkilö, joka huolehtii ihmiskauppaan liittyvästä toisen kuljettamisesta, vastaanottamisesta tai majoittamisesta. Ihmiskaupan kohteen voidaan nimittäin katsoa olevan riippuvainen tällaisista henkilöistä tai olevan turvattomassa tilassa sen jälkeen, kun hänet on luovutettu kuljetettavaksi seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta pykälässä mainittua tarkoitusta varten.

Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan tulkintaohjeiden (interpretative notes) ja Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäätyksen mukaan haavoittuvuuden tai heikon aseman hyväksikäytöstä on kuitenkin kysymys vain silloin, kun henkilöllä ei ole muuta todellista ja hyväksyttävää vaihtoehtoa kuin alistua väärinkäyttöön. Myös ehdotetussa momentissa tarkoitetaan turvattoman tilan hyväksikäytöllä tällaista tilannetta. Siten se,

että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön lähtömaan elintaso on matalampi kuin kohdemaassa, ei ole yksinään osoitus turvattoman tilan hyväksikäytöstä. Henkilön asemaa on arvioitava kokonaisuutena, jolloin elintasoerokin voidaan ottaa yhtenä tekijänä huomioon.

Toisena käytettynä keinona mainittaisiin toisen erehdyttäminen. Erehdyttämisellä tarkoitettaisiin myös erehdyksen hyväksikäyttämistä, joka esimerkiksi petosta koskevassa 36 luvun 1 §:ssä on rinnastettu erehdyttämiseen. Erehdyttämisestä voisi olla kysymys silloinkin, kun henkilö sinänsä tietää olevansa esimerkiksi matkustamassa työhön pornografisissa esityksissä tai prostituoiduksi, mutta hänelle on annettu valheellisia tietoja työn tai toiminnan olosuhteista tai siitä saatavasta korvauksesta. Kuitenkin erehdyttämisen on liityttävä kokonaisuuden kannalta olennaisiin seikkoihin: esimerkiksi vähäinen poikkeama työstä luvatussa palkasta ei vielä merkitsisi sitä, että henkilöä olisi erehdytetty ja ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyisi.

Erehdyttäminen vastaisi ihmiskauppaa koskevissa Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjassa ja Euroopan unionin puitepääöksessä tarkoitettua harhaanjohtamista. Näiden kansainvälisten asiakirjojen mukaista ”petosta” taas keinona vastaisi jäljempänä törkeän ihmiskaupan yhteydessä käsiteltävä kavallus.

Kolmantena käytettynä keinona mainittaisiin korvauksen maksaminen toista vallassaan pitävälle henkilölle. Vaikka rikoksen nimike kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti onkin ihmiskauppa, välttämättä ei edellytetä, että henkilön hallinnan siirtämisestä maksettaisiin mitään korvausta. Korvauksen maksaminen onkin sen vuoksi mainittava erikseen yhtenä mahdollisena ihmiskaupassa käytettävänä keinona.

Kysymys olisi siis eräänlaisesta toisen ostamisesta käyttöön. Toista vallassaan pitävä luovuttaisi saamansa korvauksen vuoksi toisen ”ostajalle” tai jollekin tämän käyttämälle välikädelle. Tässä tarkoitettua korvauksesta olisi kysymys silloinkin, kun se luovutetaan jollekin muulle henkilölle kuin ihmiskaupan kohdetta vallassaan pitävälle, kunhan korvaus vaikuttaa niin, että tämä henkilö antaa suostumuksensa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että korvauksen antaminen on johtanut henkilön luovuttamiseen. Myös ihmiskauppaa koskevista Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjasta ja Euroopan unionin puitepääöksestä ilmenee, että pelkkä korvauksen maksaminen hallinnan siirrosta tai edes suostumuksen antamiseenkaan eivät olisi rangaistavia, jolleivät ne tosiasiaissa johda henkilön hallinnan siirtoon. Pelkkä korvauksen maksaminen voi kuitenkin johtaa siihen, että tekoa arvioidaan rangaistavana yrityksenä.

Neljäntenä mahdollisena tilanteena mainittaisiin se, että toista vallassaan pitävä henkilö ottaa vastaan korvauksen ja antaa sen vuoksi suostumuksen henkilön hallinnan siirtämisestä, ja tämä johtaa henkilön luovuttamiseen. Menettelyä voisi luonnehtia toisen myymiseksi. Edellä ostamisesta esitetty koskee soveltuvin osin myös henkilön myymistä. Ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepääöksen mukaan on rangaistavaa sekä maksun tai edun antaminen että vastaanottaminen suostumuksen saamiseksi henkilöltä, jonka vallassa toinen henkilö on.

Tekotavat. Tekotapoina mainittaisiin toisen ottaminen valtaan, värväminen sekä luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen.

Tekotavat vastaisivat Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevaa lisäpöytäkirjaa, Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevaa puitepääöstä ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaista pöytäkirjaa. Lisäpöytäkirjassa mainitut tekotavat ovat henkilöiden värväys, kuljettaminen, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen. Tekotavat on muotoiltu ottaen huomi-

oon sen, että lisäpöytäkirja koskee vain luonteeltaan kansainvälistä ihmiskauppaa. Puitepäättöksen mukaisina tekotapoina mainitaan värväys, kuljettaminen, siirtäminen ja kätkeminen sekä tämän jälkeen tapahtuva vastaanottaminen, henkilön hallinnan vaihto tai siirto mukaan lukien. Valinnaisessa pöytäkirjassa mainitaan tekotapoina lasten myynnin yhteydessä lapsen tarjoaminen, luovuttaminen tai vastaanottaminen millä tahansa tavalla lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä varten taikka elinten siirtoa tai pakkotyötä varten. Lisäksi mainitaan lapsen tarjoaminen, vastaanottaminen, välittäminen tai luovuttaminen lapsiprostituutiota varten. Tarjoamista ei ehdoteta tässä esityksessä erikseen mainittavaksi, koska sitä voidaan arvioida ihmiskaupan yrityksenä tai osallisuutena ihmiskauppaan tai sen rangaistavaan yritykseen.

Lisäksi ihmiskauppaa koskevat Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirja ja Euroopan unionin puitepäättös velvoittavat rankaisemaan korvauksen saajaa, kun henkilön hallinnan siirto tapahtuu maksun tai muun edun saamisen jälkeen. Lasten oikeuksien yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa mainitaan yhtenä tekotapana lasten myynti. Sillä tarkoitetaan tekoa tai liiketoimea, jolla henkilö tai henkilöryhmä luovuttaa lapsen toiselle henkilölle tai henkilöryhmälle palkkiota tai muuta etuisuutta vastaan.

Henkilö voi olla ihmiskaupan kohteena ilman että häntä siirretään paikasta toiseen, joten tekotapoina on tarpeen mainita myös muut kuin henkilön siirtämiseen liittyvät tekotavat. Tekotapana mainittaisiinkin toisen siirtämiseen liittyvien tekotapojen ja värväämisen lisäksi se, että henkilö ottaa toisen valtaansa. Tällaista tekotapaa voidaan pitää yleensä vakavampana kuin henkilön värväämistä ja siirtämistä, joten sen mainitseminen on tästäkin syystä perusteltua.

Toisen ottaminen valtaan tarkoittaa sitä, että henkilö paitsi menettää vapautensa, myös joutuu valtaanottajan määräämisvallan alaiseksi. Valtaanottajan voidaan sanoa saavan vallinnan kohteena olevaan henkilöön. Kysymys on siis pidemmälle menevästä toiminnasta kuin pelkästä vapaudenriistosta. Teko olisi luonteeltaan jatkuva rikos, joka jatkuisi niin kauan kuin tekijä estää henkilöä poistumasta valtansa alaisuudesta. Siten syyteoikeus rikoksesta alkaisi vanhentua vasta vallanalaisuuden päättyessä.

Värvääminen tarkoittaa henkilön houkuttelemista tai pyytämistä ihmiskaupan kohteeksi. Värvääminen toteutuu vasta, kun henkilö suostuu tähän. Henkilön voitaisiin katsoa suostuneen ihmiskaupan kohteeksi vasta kun hän ryhtyy joihinkin tätä tarkoittaviin toimiin, esimerkiksi lähtee matkalle, jonka tarkoituksena on siirtyminen ulkomaille seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Sitä aikaisemmin kyseessä on rangaistava yritys. Värvääminen voi tapahtua kahdenkeskisin keskusteluin tai laajamittaisemmin.

Henkilön voi luovuttaa ihmiskauppaa varten häntä vallassaan pitävä tai joku kolmas henkilö. Luovuttaminen voi tapahtua korvausta vastaan tai ilman sitä. Kuljettaminen tarkoittaa kaikenlaista henkilön siirtämistä paikasta toiseen kaikissa matkan vaiheissa, siis myös esimerkiksi saattamista lähtöpaikasta johonkin välietappiin. Henkilön vastaanottaminen koskisi yhtä lailla matkan välivaiheessa kuin lopullisessa kohteessa tapahtuvaa vastaanottamista. Henkilön majoittaminen tulisi kysymykseen matkalla tai perille saavuttua. Majoittaja ei välttämättä pidä toista vallassaan, joten tekotapa on tarpeen mainita erikseen. Majoittaminen tarkoittaisi, paitsi pysyvemmän olinpaikan järjestämistä, myös ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen mukaista toisen kätkemistä.

Teon tarkoitus. Kolmantena osana momentin mukaisessa tunnusmerkistössä mainittaisiin teon tarkoitus. Sellaisia ovat henkilön saattaminen 20 luvun 9 §:ssä tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaa-

viin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistaminen taloudellisessa hyötymistarkoituksessa.

Tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä, että henkilö olisi vielä joutunut esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön. Riittävää on, että tekijällä on ollut tarkoitus saattaa hänet tällaisiin oloihin. Näin ollen esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä rangaistaan erikseen, jos se täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkistön.

Palermmon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa mainitaan seksuaalisen hyväksikäytön muotona prostituutio. Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevassa puitepäättöksessä mainitaan erikseen prostituution lisäksi pornografia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa mainitaan lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsiprotituutio ja lapsipornografia.

Prostituutiota ja pornografiaa koskee varsinaisten ihmiskauppa-asiakirjojen lisäksi myös lasten hyväksikäyttöä käsittelevä puitepäättösehdotus. Sen mukaan on kriminalisoitava lapsen pakottaminen ja värvääminen (recruiting) harjoittamaan prostituutiota tai osallistumaan pornografisiin esityksiin.

Momentin mukainen seksuaalisen hyväksikäytön käsite olisi kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti laajempi kuin 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten käsite. Se kattaisi myös sellaiset teot, joista ei sinänsä rangaista seksuaalirikoksina, kuten henkilön käyttämisen pornografian tuotannossa tai pornografisissa esityksissä.

Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä tavallisimmin henkilön hyväksikäyttämistä prostituutiossa. Prostituutiolla tarkoitetaan samaa kuin paritusta koskevassa 20 luvun 9 §:n 1 momentissa, eli korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa taikka kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön tekemää sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa. Momentissa viitattaisiinkin erikseen 20 luvun 9 §:n 1 momenttiin. Jos mitään korvausta ei ollut tarkoitettu suoritettavaksi, kysymys voi olla prostituutioon rinnastettavasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, jos tähän viittaavat esimerkiksi suunniteltu sukupuoliyhteyksien toistuvuus tai tahdonvastaisuus. Jos henkilöä pidetään vallas- sa yksittäistä seksuaalirikosta varten ja tällainen rikos tehdään, kysymys on pikemmin seksuaalirikoksesta tai osallisuudesta siihen kuin ihmiskaupasta.

Lisäksi momentin mukainen prostituutioon rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön tarkoitus on kysymyksessä silloin, kun ihmiskaupan kohdetta on tarkoitus käyttää pornografian valmistuksessa tai pornografisissa esityksissä. Kyseessä ei välttämättä tarvitse olla rikoslain mukaan rangaistava pornografia, vaan myös niin sanotun tavanomaisen pornografian valmistaminen olisi momentissa tarkoitettua seksuaalista hyväksikäyttöä. Merkitystä ei tässä yhteydessä myöskään olisi sillä, onko pornografian tuotannossa tai pornografisissa esityksissä käytettäväksi tarkoitettu henkilö täysi-ikäinen vai ei.

Alle 18-vuotiaan osallistuminen pornografian tuotantoon tai pornografiseen esitykseen on 20 luvun 9 §:n 1 momentissa rinnastettu prostituutioon. Kun kysymys on täysi-ikäisen käytöstä pornografiassa, edellytetään, että tarkoituksena on laajuudeltaan prostituutioon rinnastettava hyväksikäyttö, jotta kysymyksessä olisi ihmiskauppa. Toteutunutta täysi-ikäisen yksittäistä hyväksikäyttöä pornografiassa olisi arvioitava seksuaalirikoksena tai osallisuutena sellaiseen, jos teko muuten täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkistön. Lisäksi pornografiaa koskevat rangaistussäännökset voivat soveltua.

Momentin mukaan siinä mainittuja tekotapoja käytetään henkilön ”saattamiseksi hyväksikäytön kohteeksi”. Sanamuoto osoittaa kysymyksen olevan ensisijaisesti siitä, että rikoksentekijä saattaa ihmiskaupan uhrin kolmannen henkilön taholta tapahtuvan hyväksikäytön kohteeksi.

Toisena vaihtoehtona mainitaan tarkoitus saattaa henkilö pakkotyöhön. Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa mainittuna tarkoituksina mainitaan ”pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot” (forced labour or services, slavery or practices similar to slavery [or] servitude). Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevassa puitepäätöksessä käytetyt termit ovat ”pakkotyö tai muu pakollinen työ tai pakottamalla saadut palvelut, orjuus tai orjana tai epävapaina pitämisen kaltaiset käytännöt” (forced or compulsory labour or services, slavery or practices similar to slavery or servitude). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artiklassa on ”slavery or servitude” käännetty orjuudeksi tai orjuuden kaltaiseksi pakkotyöksi ja ”forced or compulsory labour” pakkotyöksi tai muuksi pakolliseksi työksi. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa puhutaan pelkästään lapsen käyttämisestä pakkotyöhön.

Terminologian ollessa jonkin verran epäselvä on riittävää mainita momentissa erikseen pakkotyö. Orjuuden kaltaiset olot olisivat momentissa jäljempänä mainittuja ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita. Jos kysymys olisi varsinaisesta orjuudesta, teosta rangaistaisiin törkeänä ihmiskauppana. Rajaus olisi tässä suhteessa sama kuin nykyisessä ihmisryöstösäännöksessä, jossa orjuudella tarkoitetaan perinteistä orjuutta ja sellaista tosiasiallista orjuutta, jossa henkilön asema rinnastuu perinteiseen orjuuteen. Nykyisin käytettyä orjuuden käsitettä on tarkoitus tulkita suppeasti (HE 94/1993 vp, s. 109).

Vuonna 1930 hyväksytyn kansainvälisen työjärjestön (ILO:n) pakollista työtä koskevan yleissopimuksen (SopS 44/1935) mukaan pakollisella työllä ymmärretään kaikenlaista työtä tai palvelusta, joka jonkin rangaistuksen uhalla vaaditaan joltakin henkilöltä ja johon mainittu henkilö ei ole vapaaehtoisesti tarjoutunut. Vuonna 1957 hyväksytty ILO:n sopimus pakkotyön poistamisesta (SopS 17/1960) määrää jäsenvaltiot lakkauttamaan pakkotyön ja olemaan käyttämättä sitä muun muassa poliittisena pakko- tai kasvatuskeinona, työvoiman mobilisoimiseksi taloudellista kehitystä edistäviin tarkoituksiin, menetelmänä työkurin ylläpitämiseksi, rangaistuksena lakkoon osallistumisesta taikka rodullisiin, sosiaalisiin, kansallisiin tai uskonnollisiin syihin perustuvana syrjintämenettelynä.

Vuodelta 1930 olevassa ILO:n sopimuksessa on rajattu tietyt toiminnot käsitteen ”pakollinen työ” ulkopuolelle. Vastaavia rajoituksia on niissä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten artikloissa, jotka kieltävät orjuuden ja pakkotyön (kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 8 artikla, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artikla). Niinpä pakkotyönä ei pidetä esimerkiksi vankeusrangaistuksen aikana vaadittua työtä tai asepalvelusta.

Kolmantena teon tarkoituksena mainitaan henkilön saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden käsitteen voidaan katsoa riippuvan ajankohdasta ja kulttuurista. Tällaisina olosuhteina voidaan pitää ainakin niitä orjuuteen verrattavia järjestelmiä ja käytäntöjä, jotka on mainittu Yhdistyneissä kansakunnissa vuonna 1956 hyväksytyssä lisäsopimuksessa orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta (SopS 17/1959). Sen 1 artiklan mukaan jäsenvaltiot sitoutuvat lopettamaan velkaorjuuden ja maaorjuuden. Velkaorjuudella tarkoitetaan asemaa, joka johtuu siitä, että velallinen on sitoutunut velan vakuudeksi suorittamaan henkilökohtaisia palveluk-

sia, jos näiden palveluksien kohtuullinen arvo ei vaikuta velan suoritukseen tai jos näiden palvelusten aika ei ole rajoitettu tai niiden luonne määrätty. Mainitussa lisäsopimuksessa rinnastetaan orjuuteen myös sopimuksessa tarkemmin kuvatut pakkoavioliiton muodot. Edelleen lisäsopimuksessa mainitaan holhoojan toimesta tapahtuva lapsen myynti tai luovuttaminen lapsen tai hänen työnsä hyväksikäyttämiseksi. Viimeksi mainittu lienee yleensä pykälässä erikseen mainittua luovuttamista seksuaalisen hyväksikäytön tai pakkotyön kohteeksi.

Näiden orjuuteen rinnastettavien käytäntöjen lisäksi ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina voidaan pitää ainakin sitä, kun teon tarkoituksena on, että henkilö joutuisi elättämään itsensä kerjämällä tai rikollisin keinoin.

Neljäntenä teon tarkoituksena mainitaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön elimien tai kudoksien poistaminen taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa mainitaan yhtenä tarkoituksena elinten poistaminen. Tulkintaohjeiden (interpretative notes) mukaan hyväksikäyttönä ei ole pidettävä lapsen elinten poistamista vanhemman tai holhoojan luvalla laillisista lääketieteellisistä tai hoidollisista syistä. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja velvoittaa ehkäisemään lasten myynnin yhteydessä lapsen tarjoamisen, luovuttamisen tai vastaanottamisen lapsen elinten siirtämiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Euroopan unionin ihmiskauppuitepäätös ei koske elinkauppaa. Puheenjohtajavaltio on helmikuussa 2003 tehnyt aloitteen elinkauppaa koskevan puitepäätöksen hyväksymisestä.

On ilmeistä, että mainitut kansainväliset velvoitteet eivät koske muuta kuin taloudellisessa hyötymistarkoituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa elimien tai kudoksien poistamiseksi. Ne eivät koske myöskään jo irrotettujen elimien tai kudoksien kauppaa taikka elimien ja kudosten irrottamista kuolleelta luovuttajalta, vaan ihmiskauppaa elinten tai kudosten irrottamiseksi.

Yleisesti hyväksytty lähtökohta on, että ihmisen elimiä ei saa tarjota ansaitsemistarkoituksessa kaupaksi. Yleisperusteluissa on kuvattu elinkauppaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia sekä ihmisen elimien ja kudoksien lääketieteellisestä käytöstä annettua lakia. Niitä tulee käyttää apuna arvioitaessa, onko kysymyksessä ihmiskauppana pidettävä toiminta elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Ihmiskaupan vakavuuden arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon, oliko tarkoitus, että rikoksentekijä saa itse korvauksen elimen tai kudoksen luovutuksesta, vai olisiko luovuttajakin saanut osan korvauksesta. Vaikka olisikin tarkoitus, että luovuttaja saisi koko korvauksen, momentissa tarkoitettu taloudellinen hyötymistarkoitus olisi silti olemassa.

Rangaistusasteikko. Ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Tekoa on siihen sisältyvä hyväksikäyttö ja teon erityisen moitittava tarkoitus huomioon ottaen pidettävä vakavampana kuin esimerkiksi törkeää vapaudenriistoa, josta voidaan tuomita vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Ehdotettu rangaistusasteikko olisi sama kuin samalla ehdotettavassa törkeää paritusta koskevassa rangaistussäännöksessä. Törkeässä parituksessa henkilö on tosin jo joutunut prostituutiksi, kun taas ihmiskaupassa tätä ei välttämättä ole vielä tapahtunut. Toisaalta ihmiskauppasäännökseen liittyy selvemmin henkilön hyväksikäyttö ja hänen määräämisvaltansa rajoittaminen kuin törkeää paritusta koskevaan säännökseen.

Lisäksi rangaistusasteikosta päätettäessä on otettava huomioon, että ihmiskauppasäännös kattaisi myös osan lasten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan puitepäätösehdotuksen mukaisista tekotavoista: lapsen pakottamisen harjoittamaan prostituutiota tai osallistumaan pornografi-

siin esityksiin sekä ainakin osaksi vastaavan värväämisen. Mainitun puitepäättöksen 5 artiklan 2 kappaleen a-kohdan mukaan pakottamisesta on voitava tuomita vankeusrangaistuksia, joiden pituus enimmillään on vähintään viiden ja kymmenen vuoden välillä. Koska viiden vuoden enimmäisrangaistusta ei ole Suomen rikoslaissa käytetty, enimmäisrangaistuksen tulisi olla kuusi vuotta vankeutta.

Ehdotettu rangaistusasteikko on suhteellisen laaja. Rangaistusta mitattaessa olisi otettava huomioon esimerkiksi, missä asemassa uhri on ollut, mitä tekotapoja on käytetty, onko teon tarkoitus toteutunut ja millaista vahinkoa uhrille on aiheutunut.

2 momentti. Ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen mukaan alle 18-vuotiaat ovat muita kattavammin suojeltuja. Lisäpöytäkirjan 3 artiklan c-kohdan mukaan lapsen värväys, kuljetus, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen hyväksikäyttötarkoituksessa katsotaan ihmiskaupaksi silloinkin, kun siihen ei liity mitään artiklan a-kohdassa tarkoitettua keinoä, eli esimerkiksi uhkaamista, petosta tai vallan väärinkäyttöä. Vastaava määräys on Euroopan unionin puitepäättöksen 1 artiklan 3 kappaleessa. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja ei sekään edellytä rangaistavuudelta, että lasten myynnin yhteydessä olisi käytetty jotain erikseen lueteltua keinoä.

Momentissa säädettäisiinkin, että ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka pitää vallassaan kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentissa tarkoitettua keinoä ei olisi käytetty. Lueteltuja tekotapoja sekä toiminnan tarkoitusta tulkittaisiin samalla tavalla kuin 1 momentin yhteydessä. Momentti merkitsisi sitä, että alle 18-vuotiaan ollessa kysymyksessä ei tarvitsisi erikseen osoittaa, että on esimerkiksi käytetty hyväksi riippuvaista asemaa tai on käytetty vielä vakavampia keinoja.

Momentti koskisi myös osaa lasten hyväksikäyttöä koskevan puitepäättösehdotuksen tekotavoista: lapsen pakottamista ja — ainakin osaksi — värväämistä harjoittamaan prostituutiota tai osallistumaan pornografisiin esityksiin.

Törkeää ihmiskauppaa koskevan 3 a §:n mukaan ihmiskaupan kohteen alle kahdeksantoista vuoden ikä johtaisi yleensä siihen, että tekoä on pidettävä törkeänä ihmiskauppana. Pelkkä ikä sinänsä ei kuitenkaan riitä teon arviointiin törkeäksi, vaan teon on oltava lisäksi kokonaisuutena arvostellen törkeä. Sen vuoksi on perusteltua sisällyttää alle 18-vuotiaita koskeva sääntely ihmiskaupan perustekomuotoa koskevaan säännökseenkin. Tämä on myös havainnollisempi vaihtoehto kuin se, että alle 18-vuotiaita koskevan sääntelyn poikkeuksellisuus — tekoä pidetään ihmiskauppana, vaikka mitään moitittavia keinoja ei ole käytetty — olisi luettavissa vasta törkeää ihmiskauppaa koskevasta säännöksestä.

3 momentti. Ihmiskaupan yritys olisi rangaistava. Ihmiskaupan tunnusmerkistö toteutuu melko aikaisessa vaiheessa, sillä rangaistavuus ei edellytä, että henkilö on tosiasiaassa jo joutunut esimerkiksi prostituoiduksi tai pakkotyöhön. Siitä huolimatta voidaan arvioida esiintyvän rangaistamisen arvoisia yrityksen luonteisia tekoja: esimerkiksi tuloksettomaksi jäänyt henkilön ostamisen yritys. Lisäksi momentti täyttäisi kansainväliset velvoitteet, joiden mukaan rangaistavuuden on koskettava myös yritystä.

Suostumuksen merkitys. Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan 3 artiklan b-kohdan mukaan ihmiskaupan uhrin suostumuksella artiklan a-kohdassa tarkoit-

tuun hyväksikäyttöön ei ole merkitystä, kun sen saamiseksi on käytetty jotakin a-kohdassa tarkoitettua keinoa — kuten esimerkiksi uhkaamista, petosta tai vallan väärinkäyttöä. Vastava määräys on Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen 1 artiklan 2 kappaleessa.

Vastaavaa säännöstä ei ehdoteta ihmiskauppaa koskevaan pykälään. Rikoslaisissa ei yleensä ole yksittäisiä rikoslajeja koskevia säännöksiä suostumuksen merkityksestä. Lisäksi se, mitä lisäpöytäkirjassa ja puitepäättöksessä on suostumuksen merkityksestä todettu, vastaa muutenkin sitä, mikä meillä on pidettävä lähtökohtana. Pätevän suostumuksen on oltava vapaaehtoinen, etukäteen annettu ja riittävän täsmällinen. Ainakin orjuutta on lisäksi pidettävä sellaisena tilana, että siihen alistumiseen ei edes voisi antaa pätevää suostumusta.

On selvää, että jäljempänä törkeää ihmiskauppaa käsittelevässä 3 a §:ssä mainittavat vakavimmat keinot — väkivalta, uhkaus ja kavaluus — ovat sellaisia, että niitä käytettäessä suostumus ei ole pätevä. Ihmiskauppaa koskevassa 3 §:n 1 momentissa mainittujen keinojen vaikutus suostumukseen on jossain määrin tulkinnanvaraisempi. Kun niissäkin kysymys on kuitenkin varsin vakavista keinoista — toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttö, erehdyttäminen taikka korvauksen maksaminen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai sellaisen korvauksen vastaanottaminen — voidaan katsoa, että myöskään ehdotetun 3 §:n 1 momentin tilanteissa ei voi olla kysymys pätevästä suostumuksesta eikä tässäkin tapauksessa tarvita erillistä säännöstä suostumuksen merkityksestä. Vastaavasti esimerkiksi 20 luvun 5 §, joka koskee toisen alisteista asemaa, riippuvuutta tai kypsymättömyyttä hyödyntäen tapahtunutta seksuaalista hyväksikäyttöä, ei sisällä erillistä mainintaa suostumuksen merkityksettömyydestä, vaan se on muutenkin selvää.

Ihmiskaupan kohteen asema esimerkiksi kohdemaassaan lienee yleensä sellainen, että hänen määräämisvaltansa on edelleen rajoittunut jonkin epäasiallisen keinon johdosta, todennäköisesti rajoittuneempikin kuin lähtömaassa. Mukautuminen jatkamaan esimerkiksi prostituutiota tällaisissa oloissa ei merkitse sellaista suostumusta, jolla olisi merkitystä tapahtuneen ihmiskaupan rangaistavuuden kannalta. Muutenkaan jälkikäteinen suostumus ei poista rangaistavuutta.

Alle 18-vuotiaan antaman suostumuksen osalta ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen sisältämä sääntely on aukollinen. Suostumushan todetaan niissä merkityksettömäksi vain, jos teossa on käytetty tiettyjä keinoja, mutta lasten osalta tuollaisia keinoja ei edes tarvitse käyttää. Lähtökohtana kansainvälisessä sääntelyssä on mahdollisesti ollut, että alle 18-vuotiaan antama suostumus ihmiskaupan kohteeksi on aina pätemätön. Kotimaisen rikoslain kannalta tilanne ei ole aivan näin yksioikoinen, sillä alaikäisen antama suostumus ei ole ilman muuta merkityksetön.

Alaikäisen suostumuksen merkitystä arvioitaessa on otettava huomioon loukatun edun arvo. Voidaan pitää selvänä, että alaikäinen ei voi antaa suostumustaan ainakaan sille, että hän joutuisi orjuuteen, pakkotyöhön tai ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Sama koskee elimien tai kudoksien poistamista. Ihmisen elimien ja kudoksien lääketieteellisestä käytöstä annetun lain 3 §:n 3 momentista ilmenee, että jos luovuttaja on alaikäinen, elimen tai kudoksen irrottamiseen tulee olla hänen laillisen edustajansa kirjallinen suostumus. Lisäksi 5 §:ssä rajataan suppeaksi se, mitä elimiä tai kudoksia alaikäinen voi luovuttaa ja missä tilanteissa tällainen luovutus on mahdollinen.

Tulkinnanvaraisempaa on, mikä merkitys on annettava alle 18-vuotiaan antamalle suostumukselle ryhtyä seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Voimassa oleva lainsäädäntö suojelee ja suunniteltu lainsäädäntö suojelisi tämän ikäisiä monin tavoin. Jo nyt on rangaistavaa seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta. Tässä esityksessä ehdotetaan paritukseen rinnastettavaksi hyötyminen alle 18-vuotiaan osallistumisesta pornografian valmistukseen tai pornografisiin esityksiin. Teon kohteen alle 18 vuoden ikää ehdotetaan parituksen ja ihmiskaupan törkeäksi tekeväksi perusteeeksi. Alle 18 vuoden ikäisten erityinen suoja ilmenee myös edellä tarkastellusta 2 momentista. Myöhemmin on tarkoitus määritellä alle 18-vuotiasta kuvaava pornografia rangaistavaksi lapsipornografiaksi. Kun näiden säännösten lähtökohtana on se, että lapsen suojan on oltava parempi kuin aikuisella, on tulkittava, että alle 18-vuotias ei voi antaa pätevää suostumustaan ryhtyä pykälässä tarkoitetun seksuaalisen tai muun hyväksikäytön kohteeksi.

Näin ollen suostumus ei poistaisi teon rangaistavuutta myöskään 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Suhde paritusta koskeviin säännöksiin. Paritusta koskevan säännöksen tekotapana mainitaan voimassa olevassa laissa ja tässä esityksessä muun muassa huoneen järjestäminen prostituutiota varten, prostituution hyväksikäyttäminen ja toisen vietteleminen tai painostaminen prostituutioon. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että tavoitteena on taloudellisen hyödyn hankkiminen.

Tekotavat ovat jossain määrin päällekkäiset ihmiskauppaa koskevan ehdotetun säännöksen kanssa siltä osin, kuin ihmiskauppa koskee prostituutiota. Ihmiskaupassa kohde on toisen määräämisvallan alainen laajemmin kuin parituksessa. Ihmiskaupassa tekijä voi esimerkiksi käyttäen hyväksi toisen turvatonta tilaa pitää häntä vallassaan hänen saattamisekseen prostituutioon. Säännöstä ei ole tulkittava niin, että se olisi aina ajallisesti paritusta edeltävä teko. Tekijän voidaan katsoa toimivan henkilön saattamiseksi esimerkiksi prostituutioon silloinkin, kun hän toimii syntyneen tilanteen jatkamiseksi eli estää toista luopumasta prostituutiosta. Jos parituksen kaltaisessa tilanteessa ihmiskaupan muut tunnusmerkit — käytetyt keinot ja tekotavat — ovat olemassa, ihmiskauppasäännöstä on pidettävä ensisijaisena paritussäännöksiin, myös ehdotettuun törkeään paritukseen nähden. Paritus voi myös muuttua ihmiskaupaksi, jos prostituoitu käyttäen ihmiskauppasäännösten mukaisia keinoja saadaan jatkamaan toimintaansa.

Edellä näiden säännösten suhteesta esitetty merkitsisi sitä, että paritusta koskevien säännösten soveltamisala jossain määrin supistuisi.

3 a §. *Törkeä ihmiskauppa.* Voimassa oleva 3 § koskee ihmisryöstöä. Osa siinä mainituista teonkuvauksista on sellaisia, että ne ovat lähellä ihmiskauppaa koskevissa Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjassa ja Euroopan unionin puitepääöksessä kuvattuja vakavimpia ihmiskaupan muotoja. Lisäksi Euroopan unionin puitepääötös velvoittaa rankaisemaan raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehdystä ihmiskaupasta ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistuksella. Koska nykyinen ihmisryöstöä koskeva 3 § täyttää tuon vaatimuksen — ihmisryöstöstä voidaan tuomita kymmenen vuoden vankeusrangaistus — on tarkoituksenmukaista säätää ihmisryöstön tekotavat sisältävässä pykälässä myös niistä teoista, joista puitepääötös velvoittaa säätämään ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistuksen. Ehdotettu uusi pykälä kattaisi siis nykyisen ihmisryöstösäännöksen mukaiset tekomuodot, ihmiskauppaa koskevien Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepääötöksen mukaiset vakavimmat tekomuodot sekä puitepääötöksen mukaiset raskauttavien asianhaarojen vallitessa

tehdyt tekemuodot. Pykälä sijoitettaisiin 3 a §:ksi, koska olisi johdonmukaista, että ihmis-
kauppaa koskevasta perustekomuodosta säädetään 3 §:ssä ja törkeästä tekemuodosta 3 a §:ssä.

Esityksen mukaan pykälän nimi muutettaisiin näiden muutosten myötä koskemaan ihmisryös-
tön sijasta törkeää ihmiskauppaa. Tätä puoltaa se, että rakenteeltaan pykälä vastaa muita tör-
keän tekemuodon sisältäviä säännöksiä. Pykälä sisältää viittauksen perustekomuotoon ja siinä
luetellaan, missä tapauksissa perustekomuodon mukaista tekoa on pidettävä törkeänä. Pykä-
lään ehdotetun orjuutta koskevan 2 momentin kohdalla uusi rikosnimike ei tosin olisi paras
mahdollinen, koska kyseinen momentti ei sisältäisi viittausta ihmiskauppaa koskevaan perus-
tekemuotoon vaan sisältäisi itsenäisen teon kuvauksen. Kun orjuutta koskeva sääntely on kui-
tenkin pikemmin periaatteessa kuin käytännössä tärkeä, ei nimikkeen tietty epäjohdonmukai-
suus muodostuisi kuitenkaan ongelmalliseksi.

1 momentti. Momentissa luetellaan ne tekijät, joiden perusteella tekoa voidaan pitää törkeänä.
Ensinnäkin kysymys voi olla käytetyistä keinoista: ihmiskaupassa on käytetty väkivaltaa, uh-
kausta tai kavaluutta. Toiseksi on voitu aiheuttaa tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella
ihmiskaupan uhrille vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka
erityisen tuntuva kärsimystä. Kolmanneksi ihmiskaupan kohteena on voinut olla kahdeksaa-
toista vuotta nuorempi henkilö. Neljänneksi teko on saatettu tehdä osana 17 luvun 1 a §:n 4
momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Lisäksi teon olisi oltava
kokonaisuutena arvostellen törkeä, kuten törkeissä tekemuodoissa yleensäkin. Myös voimassa
olevan ihmisryöstösäännöksen mukaan teon on oltava kokonaisuutena törkeä, jotta kysymys
olisi ihmisryöstöstä.

1 kohta. Ensimmäisenä teon törkeäksi tekevänä perusteena mainitaan se, että ihmiskaupassa
käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta.
Ei siis edellytetä, että 3 §:n mukaisten keinojen, kuten toisen riippuvaisen aseman hyväksi-
käyttämisen, lisäksi olisi käytetty vakavampia keinoja, vaan riittää, jos niitä on yksinäänkin
sovellettu. Kysymykseen tulevat tekotavat ja teon tarkoitus olisivat samat kuin 3 §:ssä. Lisäk-
si edellytettäisiin teon olevan kokonaisarvostelun perusteella törkeä.

Nykyisen ihmisryöstöä koskevan pykälän mukaan ihmisryöstöstä rangaistaan muun muassa
sitä, joka väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa toisen saattaakseen hänet
ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin tai pakkotyöhön. Ihmisarvoa loukkaavista olosuhteista
mainittiin hallituksen esityksessä (HE 94/1993 vp, s. 108) esimerkkinä se, että valtaan otettu
joutuisi elättämään itsensä prostituutiolla tai huumekaupalla.

Ehdotettu 1 kohta merkitsisi voimassa olevaan ihmisryöstösäännökseen verrattuna eräiltä osin
laajempaa soveltamisalaa. Käytetyt keinot — väkivalta, uhkaus, kavaluus — olisivat vastaa-
via. Tekotapojen kuvaus olisi selvästi laajempi, koska vallassa pitämisen lisäksi sovelta-
misalaan kuuluisivat muutkin 3 §:n mukaiset tekotavat eli värväminen, luovuttaminen, kul-
jettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen. Teon tarkoitus puolestaan olisi ehdotetussa
pykälässä jonkin verran laajempi kuin ihmisryöstösäännöksessä, koska sellaisena mainittaisiin
myös muu kuin prostituutioon liittyvä seksuaalinen hyväksikäyttö sekä elimien tai kudoksien
siirto, joita ei voitane pitää nykyisen ihmisryöstösäännöksen tarkoittamana ihmisarvoa louk-
kaavana olosuhteena. Ehdotetut laajennukset ovat kuitenkin sääntelyn johdonmukaisuuden
kannalta perusteltuja.

Ihmisryöstösäännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 94/1993 vp, s. 108) on todettu
väkivallan ja uhkauksen tulkinnan olevan suhteellisen vakiintunutta. Ehdotetussa pykälässä

mainitulla kavaluudella puolestaan tarkoitettaisiin erehdyttämistä, joka olisi luonteeltaan vakavampaa kuin perustekomuodon mukainen erehdyttäminen. Erehdyttämistä voidaan pitää kavaluutena, kun se koskee aivan olennaista seikkaa. Kavaluutta voi olla esimerkiksi mainitussa hallituksen esityksessä kuvattu tilanne, jossa tekijä erehdyttää vanhemmat antamaan lapsen hänen huostaansa muka ulkomaille annettavaan koulutukseen, mutta tuleeikin käyttämään lasta ihmiskaupan kohteena. Samoin kavaluudesta voisi olla kysymys, kun henkilö erehdytetään matkustamaan ulkomaille esimerkiksi kotiapulaiseksi, mutta hän joutuukin perille päästyään prostituoiduksi. Jos sen sijaan henkilö tietää olevansa menossa esimerkiksi prostituoiduksi, mutta hänelle on annettu valheellisia tietoja työn tai toiminnan olosuhteista tai siitä saatavasta korvauksesta, tilannetta olisi arvioitava perustekomuodon mukaisena erehdyttämisenä.

Palermion yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa mainitaan käytettyinä vakavimpina keinoina voimankäytöllä uhkaaminen, voimankäyttö, muu pakottaminen, sieppaus ja petos. Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevassa puitepäätyksessä tekotapojen luettelo on vastaava, joskin siinä vastaava ilmaus ”abduction” on käännetty sieppauksen sijasta ihmisryöstöksi. Tämä, kuten muutkin kansainvälisten asiakirjojen mukaiset tekotavat tulevat katetuiksi ehdotetuilla ilmauksilla ”väkivalta, uhkaus tai kavaluus”.

Euroopan unionin puitepäätyksen 3 artiklan 2 kappaleessa luetellaan raskauttavat seikat, joiden perusteella ihmiskaupasta on voitava tuomita ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus. Yhtenä tällaisena perusteena mainitaan, että rikoksen teossa on käytetty törkeää väkivaltaa. Tämä ankaroittamisperuste tulee otetuksi huomioon, koska jo tavallinenkin väkivalta johtaisi teon arvioimiseen törkeänä ihmiskauppana.

Koska tekotapoina mainitaan väkivalta, uhkaus ja kavaluus, teko saattaa täyttää myös muun rikoksen, kuten esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Jos tällainen rikos on liittynyt välittömästi ihmiskauppaan, sovellettaisiin vain törkeää ihmiskauppaa koskevaa säännöstä. Jos taas esimerkiksi väkivaltaa tai uhkausta on käytetty pitempään kuin välittömästi ihmiskaupan toteuttamiseksi tai se on ollut vakavampaa kuin välittömästi ihmiskaupan toteuttamiseksi tarvittava väkivalta tai uhkaus, kysymykseen voi tulla myös tällaisen muuta rikosta koskevan rangaistussäännöksen soveltaminen.

2 kohta. Toisena mahdollisena ihmiskaupan törkeäksi tekevänä perusteena mainitaan, että 3 §:n mukaisella teolla on aiheutettu toiselle tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila tai erityisen tuntuva kärsimystä. Lisäksi teon on oltava kokonaisarvostelun perusteella törkeä.

Euroopan unionin puitepäätyksen 3 artiklan 2 kappaleessa luetellaan raskauttavat seikat, joiden perusteella ihmiskaupasta on voitava tuomita ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus. Kappaleen a-kohdan mukaan tällainen raskauttava seikka on, että rikoksella on tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella vaarannettu uhrin henki. Kappaleen c-kohdan mukainen yksi ankaroittamisperuste on, että rikoksesta on aiheutunut uhrille erityisen vakavaa vahinkoa. Asiayhteyden perustella vaikuttaa selvältä, että kohdassa ei tarkoiteta taloudellista vahinkoa, vaan fyysistä tai psyykkistä vahinkoa tai kärsimystä. Vaikka kärsimystä ei kohdassa erikseen mainitakaan, se on perusteltua rinnastaa vahinkoon. Ehdotettu 2 kohta koskisi näitä puitepäätyksen mukaisia ankaroittamisperusteita. Kohta menisi jonkin verran puitepäätyöstä pidemmälle, koska kohta koskisi myös törkeällä huolimattomuudella eikä vain tahallisesti aiheutettua vahinkoa.

Hengenvaarallinen tila voitaisiin aiheuttaa pahoinpitelyllä. Tällaisia rikoksia arvioitaisiin 1 kohdan perusteella, koska kysymys on väkivallasta. Jos sen sijaan hengenvaarallinen tila on aiheutettu tuottamuksellisella teolla tai 21 luvun 11 §:n mukaista vaaran aiheuttamista vastaavalla tekotavalla, kysymyksessä ei voisi sanoa olevan 1 kohdan mukainen väkivalta, vaan tekoa olisi arvioitava 2 kohdan perusteella.

Kohtaa voidaan soveltaa, jos ihmiskaupan kohteena olevalle on aiheutunut vaikea ruumiinvamma, vakava ruumiillinen tai psyykkinen sairaus tai hengenvaara. Soveltamiseen ei riitä, että teko on tehty esimerkiksi hengenvaarallisella tavalla, jollei hengenvaaraa tai muita tarkoitettuja seurauksia aiheutunut. Kohdan soveltamisessa voidaan nojautua vastaavien ankaroitamisperusteiden tulkinnassa syntyneeseen käytäntöön. Sellaisia liittyy törkeään raiskaukseen (20 luvun 2 §) ja törkeään pahoinpitelyyn (21 luvun 6 §).

Lisäksi kohtaa voidaan soveltaa, jos ihmiskaupan kohteelle on aiheutettu erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Tässäkin tapauksessa teon olisi oltava myös kokonaisarvostelun mukaan törkeä.

Aiheutettu erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys voi johtua esimerkiksi siitä, että ihmiskaupan uhri on joutunut poikkeuksellisen laajan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, erityisen näännyttävään pakkotyöhön tai poikkeuksellisen huonoihin asumisoloihin.

3 kohta. Kolmantena teon törkeäksi tekevänä piirteenä mainitaan se, että rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön. Lisäksi teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta kysymys olisi törkeästä ihmiskaupasta. Muut teon osatekijät olisivat samat kuin 3 §:ssä.

Voimassa olevan lain mukaan ihmisryöstöstä rangaistaan sitä, joka väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa viittätoista vuotta nuoremman lapsen käyttääkseen häntä ihmiskaupan kohteena. Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 94/1993 vp, s. 108) mainitaan esimerkkinä lapsikaupasta lapsen toimittaminen prostituutio-olosuhteisiin.

Ehdotettu kohta merkitsisi selvää laajennusta voimassa olevaan lapsia erityisesti suojaavaan ihmisryöstösäntelyyn verrattuna. Laajennuksia voidaan perustella lasten erityisellä suojan tarpeella. Kuten 3 §:stä ilmenee, alle 18-vuotiaan ollessa kysymyksessä ihmiskaupan tunnusmerkistö ei edellytä, että olisi käytetty mitään epäasiallisia keinoja, kuten väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta. Toiseksi kysymykseen tulisivat muutkin 3 §:n mukaiset tekotavat kuin voimassa olevan lain mukainen valtaanotto. Sen sijaan teon tarkoitus tuskin laajenisi verrattuna nykyiseen säännökseen, jossa on käytetty yleisluonteista ilmausta ”lapsikauppa”.

Lisäksi erityistä suojaa merkitsevä ikäraja nousisi viidestätoista vuodesta kahdeksaatoista vuoteen. Tämän taustalla on Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen 3 artiklan 2 kappaleen b-kohta. Sen mukaan ihmiskaupasta on voitava tuomita ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus, kun rikoksen uhrina on ollut erityisen suojaton henkilö. Uhrin katsotaan olleen erityisen suojaton ainakin silloin, kun hän kansallisen lainsäädännön mukaan ei ole saavuttanut sukupuolista täysi-ikäisyyttä ja rikoksen tarkoituksena on ollut hänen hyväksikäyttönsä prostituutiossa tai muu seksuaalinen hyväksikäyttö, pornografia mukaan luetuna.

Suomessa ”sukupuolista täysi-ikäisyyttä” merkitsevä suojaikäraja on kuusitoista vuotta. On kuitenkin perusteltua ulottaa erityinen suoja kaikkiin alaikäisiin eli alle 18-vuotiaisiin. Tä-

mänikäisten erityinen suojan tarve näkyy muun muassa siinä, että alle 18-vuotiaan ollessa uhrina 3 §:n mukaista tekoa pidetään ihmiskauppana, vaikka mitään moitittavia keinoja ei olisi käytetty. Lisäksi useissa 20 luvun sisältämissä seksuaalirikoksia koskevissa rangaistus-säännöksissä suojaikäraja ulottuu 18 vuoteen. Tätä on käsitelty edellä törkeää paritusta koskevien perustelujen yhteydessä.

Tarpeen ei ole tehdä rajausta puitepäättöksessä määritellyn vähimmäistason mukaisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön, vaan alle 18-vuotiaan erityinen suoja koskisi myös pakkotyötä, muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita sekä elimien tai kudoksien poistamista.

4 kohta. Neljänneksi tekoa voitaisiin pitää törkeänä, jos ihmiskauppa on tehty osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Lisäksi tältäkin osin teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. Teon muut osatekijät olisivat tässäkin tapauksessa samoja kuin 3 §:ssä.

Tämänkin koventamisperusteen taustalla on Euroopan unionin ihmiskauppaa koskeva puitepäättös. Sen 3 artiklan 2 kappaleen d-kohdan mukaan rikoksesta on voitava tuomita ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus, jos rikos on tehty osana yhteisessä toiminnassa 98/733/YOS määritellyn rikollisjärjestön toimintaa. Mainittu yhteinen toiminta on pantu Suomessa täytäntöön lisäämällä 17 lukuun uusi 1 a §, joka koskee järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista. Lisäyksen sisältävä lainmuutos on tullut voimaan vuoden 2003 maaliskuun alussa. Mainitun pykälän 4 momentti sisältää yhteisen toiminnan mukaisen järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmän. Tällaisella ryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen pykälän 1 momentissa tarkoitettuja rikoksia. Määritelmän tarkemman tulkinnan osalta viitataan lainmuutokseen liittyviin hallituksen esitykseen (HE 183/1999 vp) ja eduskunnan lakivaliokunnan mietintöön (LaVM 26/2002 vp).

Ehdotettu kohta ei siis tarkoita, että ihmiskauppaan syylistynyttä rangaistaisiin tässä tapauksessa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta, vaan häntä rangaistaan törkeästä ihmiskaupasta. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevan 17 luvun 1 a §:n 3 momentin mukaan säännöstä ei sovelleta, jos teosta säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta tuomittava enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten säännös on toissijainen törkeää ihmiskauppaa koskevaan säännökseen nähden.

Kohtaa olisi sovellettava riippumatta siitä, onko teko muuten erityisen suunnitelmallinen. Riittäisi, että teko on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Kohta kuitenkin kattaisi käytännössä suunnitelmallisimman toiminnan, sillä suunnitelmallisimmin ihmiskau-passa toimivat järjestäytyneet rikollisryhmät.

Rangaistusasteikko. Törkeästä ihmiskaupasta tuomittaisiin vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Rangaistusasteikko olisi sama kuin nykyisessä ihmisryöstöä koskevassa säännöksessä. Vaikka soveltamisala olisikin laajempi kuin ihmisryöstöä koskevassa säännöksessä, ei ole aihetta lieventää rangaistusasteikkoa. Ehdotettu rangaistusasteikko täyttäisi myös Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevan puitepäättöksen mukaisen vaatimuksen mahdollisuudesta tuomita ainakin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus raskauttavien asianhaarojen vallitessa tehdystä ihmiskaupasta. Suomen rikoslaissa ei ole käytetty kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta kuin poikkeuksellisesti, joten siinäkin mielessä on johdonmukaista käyttää tavanomaisempaa kymmenen vuoden enimmäisrangaistusta.

2 momentti. Momentin mukaan törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla. Momentti vastaa nykyisen ihmisryöstöä koskevan säännöksen 3 kohtaa.

Momentissa tarkoitettu teko koskee vakavinta Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjan ja Euroopan unionin puitepäättöksen mukaista ihmiskaupan tarkoitusta. Koska tarkoitus on siis erilainen kuin ihmiskauppaa koskevassa perussäännöksessä, momentti ei sisältäisi viittausta 3 §:ään vaan koskisi tässä mielessä itsenäistä tekemuotoa. Hieman erilaisesta kirjoitustavasta huolimatta käytetyt tekotavat olisivat vastaavat kuin ihmiskaupassa. Orjuuden ja orjakaupan luonteen huomioon ottaen ei ole tarvetta säätää erikseen keinoista, joita on käytetty orjuuteen tai orjakauppaan alistamiseksi. Tällaisten erityisten keinojen käyttöä ei edellytetä voimassa olevassa laissakaan.

Nykyistä säännöstä koskevan hallituksen esityksen (HE 94/1993 vp, s. 109) mukaan orjuuden käsitteelle on annettu suppea merkitys. Sillä tarkoitettiin tuossa esityksessä sellaista tosiasiallista orjuutta, jossa henkilön asema rinnastuu perinteiseen orjuuteen. Sen sijaan sillä ei tarkoiteta kansainvälisten sopimusten mukaisia orjuuteen rinnastuvia käytäntöjä.

Tällainen rajausta on tarpeen säilyttää, koska orjuuden käsitteen laajentaminen johtaisi helposti tulkinnanvaraiseen sääntelyyn. Edellä 3 §:n yhteydessä on lueteltu kansainvälisten sopimusten mukaisia orjuuteen rinnastuvia käytäntöjä, joita on pidettävä tuossa pykälässä tarkoitettuina ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina. Vaikka kysymys on tällaisista olosuhteista, tekoa voitaisiin luonnollisesti pitää 1 momentin mukaisten edellytysten täytyessä törkeänä.

Orjuudella tarkoitettaisiin siis sellaista tilaa kuin vuonna 1927 tehdyn orjuutta koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 27/1927) 1 artiklassa: orjuus on sellaisen henkilön tila tai olosuhde, joka on omistusoikeuden tai jonkun siihen sisältyvän oikeuden kohteena. Samassa artiklassa on myös määritelty orjakauppa.

Nykyisen lainsäädännön tavoin edellytettäisiin lisäksi, että teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta kysymys olisi törkeästä ihmiskaupasta. Kokonaisarviointi on omiaan pitämään orjuuden käsitteen tulkinnan suppeana.

3 momentti. Törkeän ihmiskaupan yritys olisi rangaistava, kuten perustekomuodonkin yritys.

10 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Lukuun lisättäisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva pykälä. Sen mukaan ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa ei ole erityisiä säännöksiä oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Tältä osin noudatetaan itse yleissopimusta. Sen 10 artiklan mukaan oikeushenkilö tulee voida saattaa vastuuseen yleissopimuksen mukaisista rikoksista. Oikeushenkilön vastuu voi olla rikosoikeudellista, siviilioikeudellista tai hallinto-oikeudellista. Vastaavasti tällaisen vastuun on ulotuttava ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan mukaisiin tekoihin.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta sisältää myös määräyksiä oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Jollei kansallisessa lainsäädännössä toisin määrätä, kukin sopimusvaltio ryhtyy tarvittaviin toi-

menpiteisiin säätääkseen määräykset oikeushenkilöiden vastuusta pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten osalta. Vastuu voi olla rikos-, siviili- tai hallinto-oikeudellista sopimusvaltion soveltamien oikeusperiaatteiden mukaisesti.

Ihmiskauppaa koskevan Euroopan unionin puitepäättöksen 4 artiklan 1 kappaleen mukaan oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen puitepäättöksen mukaisesta rikoksesta, jonka on oikeushenkilön puolesta tai hyväksi tehnyt joko yksin tai oikeushenkilön toimitelimen jäsenenä henkilö, jolla on oikeushenkilössä johtava asema artiklassa tarkemmin määritellyin perustein. Artiklassa on myös muita oikeushenkilön vastuuta koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä. Puitepäättöksen 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeushenkilölle voidaan langettaa tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muitakin seuraamuksia.

Puitepäättöksen sisältämät oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat määräykset ovat samanlaisia kuin edellä selostetussa lasten hyväksikäyttöä koskevassa puitepäättöksessä. Tältä osin viitataan edellä olleisiin 20 luvun 13 §:n perusteluihin.

Puitepäättös edellyttää, että oikeushenkilölle on voitava tuomita ihmiskaupasta rikosoikeudellisia tai muita sakkoja. Suomen järjestelmässä nämä merkitsisivät rikosoikeudellisia sakkoja. Palmermon yleissopimus jättää enemmän harkintavaltaa sen suhteen, onko oikeushenkilölle määrättävä rikosoikeudellisia vai joitain muita seuraamuksia. Tätäkin enemmän valinnanvapautta jättää lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja. Erityisesti puitepäättöksen vaatimusten toteuttamiseksi pykälässä säädettäisiin, että ihmiskaupaan ja törkeään ihmiskaupaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Nämä rikokset ovat myös luonteeltaan sellaisia, että niitä käytännössäkin voidaan harjoittaa oikeushenkilön muodossa.

1.2. Pakkokeinolaki

5 a luku. Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §. *Telekuuntelun edellytykset.* Pykälässä säädetään rikoksista, joiden esitutkintaa varten telekuuntelulupa voidaan myöntää, ja luvan myöntämisen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin 6 kohtaan tehtäisiin muutokset, jotka aiheutuvat uusista ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevista säännöksistä. Pykälän 2 momentti, jota ei muutettaisi, koskee törkeimpiä talousrikoksia, jotka on tehty liike- tai ammattitoiminnassa. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, joka koskisi törkeää paritusta.

1 momentti. Momentin voimassa olevan 6 kohdan mukaan telekuuntelulupa voidaan myöntää, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä vapaudenriistosta, ihmisryöstöstä tai panttivangin ottamisesta. Ehdotuksen mukaan ihmisryöstön sijasta rikosnimikkeinä mainittaisiin ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa.

Kohta, kuten koko momenttikin, koskee myös eräitä sellaisia rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on vähäisempi kuin ihmiskauppasäännöksessä ehdotettu kuusi vuotta vankeutta. Tästä syystä sekä rikoksen vakavuuden vuoksi on aiheellista sisällyttää 6 kohtaan paitsi ihmisryöstösäännöstä lähinnä vastaava törkeä ihmiskauppa, myös ihmiskaupan perustekomuoto.

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin säätää välttämättömistä rajoituksista

viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa. Ihmiskauppaa on pidettävä yksilön turvallisuutta vaarantavana rikoksena.

3 momentti. Ehdotetun uuden momentin mukaan telekuuntelulupa voidaan 1 momentin mukaisin edellytyksin myöntää, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä parituksesta, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti taikka jota tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 9 a §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa.

Pykälää äskettäin uudistettaessa siihen lisättiin 2 momentti, joka koskee liike- tai ammattitoimintaan liittyviä törkeimpiä talousrikoksia. Uudistuksen yhteydessä eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi, että tällaiset talousrikokset ovat perustuslain mielessä turvallisuutta vaarantavia rikoksia, jos niihin liitetään kvalifiointiedellytykseksi sekä erityisen suuren taloudellisen hyödyn tavoittelu että rikoksen tekeminen erityisen suunnitelmallisesti. Tällöin lakiehdotus voitaisiin käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 36/2002 vp). Samalla kannalla oli lakivaliokunta (LaVM 31/2002 vp).

Törkeän parituksen raskauttamisperusteet liittyvät osaksi tekotapoihin, jotka ovat lähellä 2 momentissa tarkoitettuja talousrikosten tekotapoja (hyödyn tavoittelu ja suunnitelmallisuus) ja osaksi parituksen kohteen erityiseen suojelun tarpeeseen (alle 18 vuoden ikä tai aiheutettu vahinko tai kärsimys). Voidaan katsoa, että kun kysymys on parituksesta, joka arvioidaan törkeäksi hyödyn tavoittelun tai suunnitelmallisuuden perusteella, teko voidaan rinnastaa törkeisiin talousrikoksiin. Vastaavasti telekuuntelusta törkeän parituksen tutkintaa varten voitaisiin säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, kun rikoksella tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti.

Tavoiteltavan hyödyn olisi oltava suurempi kuin se hyöty, joka kokonaisarvostelua koskevan vaatimuksen täytyessä riittää toteuttamaan törkeää paritusta koskevan tunnusmerkistön. Sanonta ”erityisen suuri hyöty” viittaa siis suurempaan hyötyyn kuin ”huomattava hyöty”. Lisäksi teon olisi oltava erityisen suunnitelmallinen. Tarkoitus on rajata telekuuntelumahdollisuus törkeiden paritusten törkeimpiin tekemuotoihin.

Ehdotuksen mukaan telekuuntelu törkeää paritusta tutkittaessa olisi mahdollista myös, kun rikoksen kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi taikka parituksen kohteelle aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä. Nämä raskauttavat seikat riittäisivät sellaisenaan telekuuntelun edellytykseksi. Kysymys on tällaisissa tapauksissa perustuslain mielessä yksilön turvallisuutta vaarantavasta rikoksesta, joten lainmuutos voidaan tälläkin osin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

4 §. Teknisen kuuntelun edellytykset. Äskettäin toteutetussa pakkokeinolain uudistuksessa teknisen kuuntelun mahdollisuus ulotettiin myös vakituiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin. Hallituksen esityksestä poiketen eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi, että teknisen kuuntelun edellytykset on näissä tilanteissa rajattava muuten kuin rikoksesta tuomittavissa olevan enimmäisrangaistuksen perusteella. Rajaus tuli tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytyksenä tehdä valtionrikosten, väkivaltarikosten, yleisvaarallisten rikosten ja huumausainerikosten törkeimpiin tekemuotoihin (PeVL 36/2002 vp). Samalla kannalla oli lakivaliokunta (LaVM 31/2002 vp).

Pykälän 3 momentissa luetellaan tällaiset törkeimmät rikokset. Momentin 6 kohdassa mainitaan ihmisryöstö. Eduskunta lienee rinnastanut ihmisryöstön törkeimpiin väkivaltarikoksiin.

Edellä on ehdotettu ihmisryöstöä koskevan rangaistussäännöksen korvaamista törkeää ihmiskauppaa koskevalla rangaistussäännöksellä. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi 6 kohtaan. Vaikka törkeää ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen soveltamisala on laajempi kuin ihmisryöstöä koskevan säännöksen, törkeä ihmiskauppa on ihmisryöstön tavoin syytä rinnastaa törkeimpiin väkivaltarikoksiin ja sen vuoksi mainita 6 kohdassa.

1.3. Järjestyslaki

2 luku. Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen ja häiriön aiheuttaminen

7 §. *Muu häiriötä aiheuttava toiminta.* Säännöksen 1 momentin mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Säännöstä rikkova voidaan lain 16 §:n mukaan tuomita järjestyksrikkomuksesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Momentti on seksuaalipalvelujen ostamista koskevin osin päällekkäinen tässä esityksessä ehdotetun yleisen seksuaalipalvelujen ostamista koskevan rangaistussäännöksen kanssa. Yleisperusteluissa esitetyin perustein on tarkoituksenmukaista, että seksuaalipalvelujen ostamisesta ei säädetäisi enää järjestyslaissa. Säännös korvautuisi tältä osin rikoslakiin ehdotettavalla yleisellä seksuaalipalvelujen ostamista koskevalla rangaistussäännöksellä, joka suojaisi osittain myös yleistä järjestystä. Järjestyslain säännös koskisi näin enää seksuaalipalvelujen maksullista tarjoamista yleisellä paikalla.

Myös momenttiin sisältyvää viittausta rikoslain 20 lukuun olisi muutettava. Tässä esityksessä ehdotetaan seksuaalipalvelujen ostamista koskevaa yleistä rangaistussäännöstä rikoslain 20 luvun 8 §:ksi. Tämän johdosta seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskeva rangaistussäännös siirrettäisiin luvun 8 a §:ksi. Järjestyslain 7 §:n 1 momenttiin on edelleen tarkoituksenmukaista ja selkeyden vuoksi tarpeellista sisällyttää viittaus rikoslain seksuaalipalvelujen ostamista koskeviin säännöksiin. Viittaus muutettaisiin tässä esityksessä ehdotettua vastaavaksi. Momentin kolmannessa virkkeessä viitattaisiin näin sekä rikoslain 20 luvun 8 §:ään että luvun 8 a §:ään. Viittauksessa käytettäisiin myös vakiintuneen kirjoitustavan mukaisesti pykälien nimikkeitä. Tämän vuoksi momenttiin sisältyvä viittaus ”seksuaalipalvelujen ostamisesta alle 18-vuotiaalta” korvattaisiin viittauksella ”seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta”.

5 luku. Seuraamukset

16 §. *Järjestyksrikkomus.* Lain 7 §:n 1 momenttiin tehdyn muutoksen vuoksi pykälän 1 momentin 5 kohdasta poistettaisiin seksuaalipalvelujen ostamista koskeva maininta. Kohta koskisi ainoastaan seksuaalipalvelujen tarjoamista, kuten myös lain 7 §:n 1 momentti. Seksuaalipalvelujen ostamisesta säädetäisiin rikoslain 20 luvussa.

2. Voimaantulo

Edellä yleisperusteluissa on perusteltu työryhmän näkemystä, jonka mukaan työryhmän kahden ehdotuksen perusteella tulisi laatia yksi yhteinen hallituksen esitys.

Työryhmän ehdotukset eivät edellytä merkittäviä organisatorisia muutoksia eivätkä suurta koulutustarvetta. Lainmuutokset ehdotetaan tuleviksi voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

3. Säättämisjärjestys

Yleisperusteluissa esitetyin tavoin seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnilla (rikoslain 20 luvun 8 §) on liittymäkohtia perustuslain 7 §:ssä tarkoitettuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 §:ssä tarkoitettuun yksityiselämän suojaan sekä 18 §:ssä tarkoitettuun elinkeinovapauteen.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi voisi periaatteessa kaventaa seksuaalipalvelujen myyjän yksityiselämää, koska yksityiselämään on katsottu kuuluvaksi muun muassa oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut seksuaalielämän kuuluvan yksityiselämään sen olennaisena osana. Samoin kriminalisointi voisi merkitä puuttumista prostituoidun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, koska säännös suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan. Elinkeinovapauteen kriminalisointi puuttuisi ostamisen kriminalisoinnin vaikuttaessa seksuaalipalvelujen myyjien toimintaan. Elinkeinovapaudella on kiinne kohta perustuslaissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen (HE 309/1993 vp, s. 67).

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi voi periaatteessa merkitä puuttumista edellä tarkoitettuihin perusoikeuksiin. Selvimmältä näyttää kriminalisoinnin vaikutus seksuaalipalvelujen myyjän elinkeinovapauteen silloin, kun toimintaan ei liity ihmiskauppa- tai paritusrikollisuutta ja kun myyjä toimii täysin vapaaehtoisesti. Kun elinkeinovapaudella on kiinne kohta henkilökohtaiseen vapauteen, näissä tilanteissa kriminalisointi saattaa puuttua myös myyjän tahdonvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen, joita henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta koskeva perustuslain säännös turvaa. Yleisperusteluissa esitetyin tavoin kriminalisointi saattaisi kuitenkin useissa tapauksissa rajoittavan vaikutuksen sijaan jopa vahvistaa seksuaalipalvelujen myyjän henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta. Myöskään yksityiselämään puuttumisen mahdollisuutta ei yleisperusteluissa esitetyn valossa voida kokonaan sulkea pois.

Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnille on useita hyväksyttäviä tavoitteita. Kriminalisoinnilla pyritään muun muassa puuttumaan ihmiskauppaan ja paritusrikollisuuteen seksuaalipalvelujen kysyntää vähentämällä, edistämään sosiaalista sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa, parantamaan prostituoitujen asemaa sekä turvaamaan yleistä järjestystä. Kriminalisointi on näin painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.

Ei ole nähtävissä, että edellä mainittuihin tavoitteisiin päästäisiin esimerkiksi tiedotus- tai tutkimustoimintaa kehittämällä, erityisesti kun kriminalisointi liittyy myös vakavampaan rikollisuuteen, ihmiskauppaan ja paritukseen. Kriminalisointi olisi näin välttämätön mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi seksuaalipalvelujen ostamisen kielto perustuisi laissa olevaan tarkkarajaiseen ja täsmälliseen säännökseen.

Ehdotuksen mukaan parituksena olisi rangaistavaa, jos joku yhteystietoja välittämällä markkinoi toisen prostituutiota (rikoslain 20 luvun 9 §). Rangaistussäännös sivuaa sananvapautta. Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Ehdotetulla kriminalisoinnilla on tarkoitus vaikeuttaa prostituution järjestämistä ja siitä hyötymistä, joten sille on painava yhteiskunnallinen tarve. Ehdotettu kriminalisointi olisi riittävän tarkkarajainen eikä kohdistuisi prostituoituun itsensä. Mainontaan ja markkinointiin on katsottu voitavan kohdistaa pitemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista (PeVL 60/2001 vp, PeVL 19/2002 vp). Jo tällä hetkellä on voimassa esimerkiksi rangaistussäännös sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta markkinoinnista.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaan jokaisella on sananvapaus, joka on artiklassa yksityiskohtaisesti määritelty. Sananvapaus voidaan artiklan mukaan kuitenkin asettaa lailla säädettyjen ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten kohteeksi. Artiklassa luetellaan perusteet, joihin nämä ehdot, rajoitukset ja rangaistukset voivat liittyä. Ehdotetulla rangaistussäännöksellä pyritään vaikuttamaan prostituutiota, paritusta ja ihmiskauppaa sekä toisen prostituutiosta hyötymistä vähentävästi. Rangaistussäännös koskisi toimintaa, jolla pyritään edistämään seksuaalipalvelujen ostamista, jonka kriminalisoimista esityksessä ehdotetaan. Näin ollen ainakin artiklassa mahdollisina rajoitusperusteina mainitut rikollisuuden estäminen, moraalin suojeleminen ja muiden henkilöiden oikeuksien turvaaminen ovat ehdotetun rangaistussäännöksen taustalla. Rangaistussäännöksestä johtuva sananvapauden rajoitus olisi siten myös ihmisoikeussopimuksen sallima. Vastaavilla perusteilla rangaistussäännös olisi myös kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sananvapautta käsittelevän 19 artiklan mukainen.

Ehdotetuilla pakkokeinolain muutoksilla on merkitystä yksityiselämän suojan kannalta. Perustuslain 10 § koskee yksityiselämän suojaa. Suojattuja ovat jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha sekä kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus. Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin kuuluvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Ehdotetut pakkokeinolain muutokset kaventaisivat yksityiselämän suojaa. Ehdotettu telekuuntelu-oikeus ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa tutkittaessa koskisi perustuslain 10 §:ssä tarkoitettuja yksilön turvallisuutta vaarantavia rikoksia. Lisäksi on ehdotettu telekuuntelu-oikeutta, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä parituksesta, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Vastaavien lisäedellytyksien vallitessa on jo aiemmin laajennettu telekuuntelu-oikeus törkeisiin talousrikoksiin, joihin törkeä paritus, johon liittyy kuvattu hyödyntavoittelu ja suunnitelmallisuus, voidaan rinnastaa. Kysymys on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavasta rikoksesta. Lisäksi ehdotetaan telekuuntelu-oikeutta törkeästä parituksesta, jossa rikoksen kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi taikka parituksen kohteelle aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä. Tältä osin on kysymys yksilön turvallisuutta vaarantavasta rikoksesta.

Ehdotuksen mukaan törkeästä ihmiskaupasta epäiltäessä on oikeus myös tekniseen kuunteluun kotirauhan suojaamalla alueella. Ehdotus on johdonmukainen sen pakkokeinolain mukaisen lähtökohdan kanssa, että mahdollisuus tekniseen kuunteluun kotirauhan piirissä on rajattu vakaviin rikoksiin.

Ehdotetut yksityiselämän suojaan kohdistuvat rajoitukset olisivat kyseisen rikollisuuden luonteesta vuoksi välttämättömiä tavoitteena olevan vakavien rikosten tehokkaan selvittämisen

kannalta. Siten ne olisivat painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia. Lisäksi ne perustuisivat laissa olevaan tarkkarajaiseen ja täsmälliseen säännökseen.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Esityksestä ehdotetaan kuitenkin pyydettyväksi perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1. Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 1 luvun 7 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 17/2003, 11 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 604/2002, 15 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 17/2003, 20 luvun 8 § ja 9 §:n 1 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 563/1998, ja 25 luvun 3 §, sellaisena kuin se on laissa 578/1995, ja

lisätään 20 lukuun, sellaisena kuin se on siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, uusi 8 a §, 9 a § ja 13 § sekä 25 lukuun, sellaisena kuin se on siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, uusi 3 a § ja 10 §, seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §

Kansainvälinen rikos

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmiskauppaan, törkeään ihmiskauppaan ja 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen.

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään rangaistus:

- 1) 15 luvun 12 a §:n nojalla mainitun luvun 1—9 §:ssä;
- 2) 16 luvun 1—3 §:ssä ja vaikka rikoksen kohteena on 40 luvun 11 §:n 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu henkilö taikka ulkomainen virkamies, joka toimii Kansainvälisen rikostuomioistuimen palveluksessa;
- 3) 16 luvun 13, 14 ja 14 a §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 20 §:n nojalla;
- 4) 17 luvun 18 tai 19 §:ssä;
- 5) 20 luvun 6, 7 tai 8 a §:ssä;
- 6) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön; taikka
- 7) 40 luvun 1—4 §:ssä ja rikoksen tekijä on kansanedustaja, ulkomainen virkamies tai ulkomaisen parlamentin jäsen.

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, antaa siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

20 luku

Seksuaalirikoksista

8 §

Seksuaalipalvelujen ostaminen

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, *seksuaalipalvelujen ostamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Yritys on rangaistava.

8 a §

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava *seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

9 §

Paritus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

- 1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten taikka kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön tekemää sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa varten,
- 2) yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen sellaiseen tekoon ryhtymistä,
- 3) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai
- 4) viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon

on tuomittava *parituksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

9 a §

Törkeä paritus

Jos parituksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
- 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,
- 3) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä tai
- 4) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä parituksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Paritukseen ja törkeään paritukseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §

Ihmiskauppa

Joka

- 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa,
- 2) erehdyttämällä toista,
- 3) maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen 20 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, on tuomittava *ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa valtaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentissa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

Yritys on rangaistava.

3 a §

Törkeä ihmiskauppa

Jos ihmiskaupassa

- 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kaluutta,
- 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä,
- 3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai
- 4) rikos on tehty osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa,

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

Yritys on rangaistava.

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

2. Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §, 3 §:n 1 momentti ja 4 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa /2003, seuraavasti:

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,
- 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta,
- 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta,
- 4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä,
- 5) taposta, murhasta, surmasta,
- 6) törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta,
- 7) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä,
- 8) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta,
- 9) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdysrikoksesta, kaappauksesta,
- 10) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetusta terroristisesta tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisesta tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, terrorismin rahoittamisesta,
- 11) törkeästä vahingonteosta,
- 12) törkeästä kiskonnasta,
- 13) törkeästä rahanväärennyksestä,
- 14) törkeästä ympäristön turmelemisesta,
- 15) törkeästä huumausainerikoksesta taikka
- 16) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevasta tai oletettavasti muuten käyttämästään teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta, taikka tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Lupa 1 momentin mukaiseen telekuunteluun voidaan siinä säädetyin edellytyksin antaa myös, kun on syytä epäillä jotakuta liike- tai ammattitoimintaan liittyvästä sellaisesta

- 1) törkeästä lahjuksen antamisesta,
- 2) törkeästä kavalluksesta,

- 3) törkeästä veropetoksesta, törkeästä avustuspätkoksesta,
 - 4) törkeästä väärennyksestä,
 - 5) törkeästä petoksesta,
 - 6) törkeästä velallisen epärehellisyydestä, törkeästä velallisen petoksesta,
 - 7) törkeästä lahjuksen ottamisesta, törkeästä virka-aseman väärinkäytöstä,
 - 8) törkeästä säännöstelyrikoksesta,
 - 9) törkeästä sisäpiirintiedon väärinkäytöstä tai törkeästä kurssin väärentämisestä taikka
 - 10) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,
- jossa rikoksella tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti.

Lupa 1 momentin mukaiseen telekuunteluun voidaan siinä säädetyin edellytyksin antaa myös, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä parituksesta, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai jota tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 9 a §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa.

4 §

Teknisen kuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,
 - 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta,
 - 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta,
 - 4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä,
 - 5) taposta, murhasta, surmasta,
 - 6) törkeästä ihmiskaupasta,
 - 7) törkeästä ryöstöstä,
 - 8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta,
 - 9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, terrorismin rahoittamisesta,
 - 10) törkeästä huumausainerikoksesta, tai
 - 11) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,
- rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämättä rikoksesta epäiltyä tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja.

3. Laki järjestyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 2003 annetun järjestyslain (/2003) 7 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti seuraavasti:

2 luku

Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen sekä häiriön aiheuttaminen

7 §

Muu häiriötä aiheuttava toiminta

Seksuaalipalvelujen maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan tässä laissa rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Rangaistus seksuaalipalvelujen ostamisesta ja seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta säädetään rikoslain 20 luvun 8 ja 8 a §:ssä.

5 luku

Seuraamukset

16 §

Järjestysrikkomus

Joka tahallaan

- 1) häiritsee yleistä järjestystä tai vaarantaa turvallisuutta 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla,
- 2) nauttii päihdyttävää ainetta vastoin 4 §:ssä säädettyä kieltoa,
- 3) laiminlyö 5 §:ssä rakennuksen tai rakennelman omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen säädetyn huolehtimisvelvollisuuden,
- 4) käyttää 6 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesti valoa tai mainosta taikka poistaa tai turmelee 2 momentissa säädetyn kiellon vastaisesti siinä tarkoitetun kuulutuksen tai tiedonannon,
- 5) tarjoaa seksuaalipalveluja 7 §:n 1 momentin vastaisesti,
- 6) virtsaa tai ulostaa vastoin 7 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa,
- 7) järjestää esityksiä 7 §:n 3 momentin vastaisesti,
- 8) laiminlyö 8 §:ssä säädetyn rakennuksen sisäänkäsyn varmistamiseen liittyvän velvollisuuden,
- 9) pitää 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti hallussaan töhrimiseen soveltuvaa ainetta,
- 10) laiminlyö 14 §:n 1 momentissa säädetyn eläinten pitämiseen liittyvän velvollisuuden tai
- 11) toimii vastoin 15 §:n 1 momentissa säädettyä ratsastamiseen ja ajamiseen liittyvää kieltoa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta,
järjestysrikkomuksesta sakkoon.

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Eriävä mielipide 1

Jukka Lindstedtin, Jaakko Halttusen ja Ulla Lahtisen mielipide seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimisesta

Työryhmän enemmistö (neljä jäsentä seitsemästä) on ehdottanut seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia. Erityisenä tavoitteena on esitetty kysynnän väheneminen. Säännös suojaisi useita oikeushyviä, kuten sosiaalista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa, yleistä järjestystä sekä seksuaalipalveluja myyvän henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja fyysistä sekä psyykkistä koskemattomuutta.

Mainittua tavoitetta vähentää kysyntää voidaan pitää oikeana. Myös lueteltuja oikeushyviä tulee suojella, joskin tässä tapauksessa suojelukohde on kovin laaja-alainen ja sellaisena hie-man selkiytymätön. Ehdotettua kriminalisointisäännöstä voidaan pitää varsin symbolisena, mitä osoittaa suojelukohteen laaja-alaisuus sekä se, että seksuaalipalvelujen ostamista rikok-sena käytännössä tutkittaisiin lähinnä vakavamman, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden yh-teydessä. Tähän vaikuttavat rikoksen selvittämisen vaikeus sekä resurssikysymykset.

Ensisijaisena tavoitteena voidaan pitää sitä, että ihmiskauppa ja paritus vähenisivät. Työryh-mä ehdottaakin useita tämän mukaisia toimia: uusia ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevia rangaistussäännöksiä, jotka poistaisivat nykyisen sääntelyn aukkokohtat ja korottai-sivat rangaistustasoa; paritusta koskevan säännöksen muuttamista muun muassa niin, että myös parituksen markkinointia yhteystietoja välittämällä tai muulla tavalla pidettäisiin pari-tuksena; uutta rangaistussäännöstä törkeästä parituksesta; sekä telekuuntelumahdollisuutta ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta ja törkeästä parituksesta. Lisäksi on otettava huomi-oon ensi syksynä voimaan tuleva järjestyslain säännös, jonka mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen ja tarjoaminen yleisellä paikalla tulee rangaistavaksi. Seksuaalipalvelujen ostami-nen nuorelta on jo aiemmin ollut rangaistavaa, ja esityksen mukaan sen enimmäisrangaistusta korotettaisiin.

Uusille, varsinkin moraalikysymyksiä sivuaville kriminalisoinneille tulisi osoittaa selkeä tar-ve. Kun otetaan huomioon ehdotetut lukuisat ihmiskaupan ja parituksen vastaiset toimet sekä joitain tilanteita koskevat seksuaalipalvelujen ostamisen kiellot, ei ole ilmeistä, että näiden lisäksi tarvittaisiin erillistä rangaistussäännöstä seksuaalipalvelujen ostamisesta.

Lisäksi olisi punnittava kriminalisoinnin tuomia hyötyjä suhteessa sen mahdollisesti aiheut-tamiin haittoihin. Hyödyistä ja haitoista ei tietenkään voida esittää tarkkoja ennusteita. To-dennäköisenä hyötynä on kysynnän väheneminen jossain määrin. On silti realistista — Ruot-sin kokemustenkin perusteella — arvioida, että rangaistussäännös ei poista kokonaan seksuaa-lipalvelujen ostoa ja paritusta maastamme. Sen vuoksi on arvioitava mahdollisia kri-minalisoinnin haittavaikutuksiakin. Mahdollisena haittana on otettava huomioon se, että kri-minalisoinnin myötä mahdollisuus ihmiskaupan ja parituksen selvittämiseen vähenee, koska ostajaa ei enää sen jälkeen voida kuulla todistajana. Asiakkaiden puhuttelusta on tähän asti ollut apua parituksen tutkinnassa. On esitetty arvioita myös siitä, että kriminalisoinnin myötä prostituoitujen sosiaalinen tilanne heikkenisi entisestään.

Kriminalisointihankkeeseen ei tule käsityksemme mukaan yleisemminkään ryhtyä, kun kriminalisoinnin tarve ei ole ilmeinen ja kun kriminalisointiin saattaa liittyä selviä haittoja. Tästä syystä ensisijainen kannanottomme on, että seksuaalipalvelujen ostamista ei tule kriminalisoida.

Jos esittämästämme huolimatta kuitenkin katsotaan, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi olisi tarpeen, se tulisi mielestämme kohdistaa tilanteisiin, joissa seksuaalipalvelujen myyjä on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde. Nämä määrällisesti selvän valtaosan prostituutiosta muodostavat tilanteet olisivat sellaisia, joihin ensisijaisesti tulisi puuttua, sekä seksuaalipalvelujen myyjän aseman vuoksi että järjestäytyneeseen rikollisuuteen olevien kytkentöjen vuoksi. Käytännössä suurimmat ongelmat ovat aiheutuneet juuri järjestäytyneen rikollisuuden organisoimasta parituksesta. Rajalliset poliisi-, syyttaja- ja tuomioistuinlaitoksen voimavarat tulisi keskittää organisoituneen parituksen tutkintaan ja siitä tuomitsemiseen.

Ehdottamamme toissijainen ratkaisu ottaisi myös työryhmän enemmistön kantaa paremmin huomioon sen, että jos seksuaalipalvelun myyjä ei ole ihmiskaupan tai parituksen kohde, tarvetta suojella hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan ja ruumiillista koskemattomuuttaan sekä toisaalta ottaa huomioon hänen tahdonvapautensa ja yksityiselämänsä suoja on arvioitava eri tavalla kuin silloin, kun myyjä on ihmiskaupan tai parituksen uhri. Työryhmän enemmistön kantaan liittyvissä perusteluissa tämä ero on jouduttu paljolti sivuuttamaan.

Sen vuoksi ehdotamme toissijaisesti seuraavanlaista rangaistussäännöstä:

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa henkilön, jonka on olosuhteiden perusteella syytä olettaa olevan 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena, ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, *seksuaalipalvelujen ostamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Yritys on rangaistava.

Rangaistussäännös olisi muuten vastaava kuin työryhmän enemmistön ehdottama, mutta sana ”toisen” korvattaisiin sanoilla ”henkilön, jonka on olosuhteiden perusteella syytä olettaa olevan 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena”.

Tässä mallissa palvelun ostaja ottaa riskin, että asiasta myöhemmin saatavan selvityksen mukaan palvelun myyjän on syytä olettaa olevan parituksen tai ihmiskaupan kohteena. Tämän riskin vuoksi säännös toteuttaisi tavoitetta vähentää kysyntää. Myyjän asemasta parituksen tai ihmiskaupan kohteena ei vaadittaisi täyttä näyttöä, vaan ostotapahtuman olosuhteiden perusteella tehtävä oletus olisi riittävä. Tuomioistuin siis jälkikäteen arvioisi niitä olosuhteita, joissa ostotapahtuma on tehty, ja päättelisi niistä, onko tilanne ollut sellainen, että ostajan on ollut syytä olettaa myyjän olleen parituksen tai ihmiskaupan kohteena. Tämä voitaisiin päätellä varsinkin tavasta, jolla yhteys ostajan ja myyjän välillä on solmittu, verrattuna siihen, mitä tiedetään järjestäytyneeseen rikollisuuteen yhteydessä olevan prostituution toimintatavoista.

Työryhmän enemmistön ehdottaman muotoilun mukaista seksuaalipalvelujen ostamistakin selvitettäisiin (koko työryhmän arvion mukaan) todennäköisesti ihmiskaupan tai parituksen tutkinnan yhteydessä eikä erillisenä tekona. Tässä yhteydessä jouduttaisiin selvittämään tapahtumat ja teko-olosuhteet muun muassa sen varmistamiseksi, että henkilöt ovat olleet suku-

puoliyhteydessä, siitä on annettu tai luvattu korvaus ja kysymyksessä ei ole rangaistavuuden ulkopuolelle jäävä suhde. Koska tällaiset seikat on joka tapauksessa selvitettävä, ehdottamamme muotoilu ei ole tutkinnan ja tuomitsemisen kannalta olennaisesti työlämpi kuin työryhmän enemmistön ehdottama muotoilu.

Jukka Lindstedt
Jaakko Halttunen
Ulla Lahtinen

Eriävä mielipide 2

Jaakko Halttusen ja Ulla Lahtisen mielipide seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisoimisesta

Olemme edellä (eriävä mielipide 1) katsooneet, että ensisijaisesti seksuaalipalvelujen ostamista ei tule kriminalisoida ja toissijaisesti mahdollinen kriminalisointi tulisi kohdistaa tilanteisiin, joissa seksuaalipalvelujen myyjä on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde.

Jos seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoidaan, tulisi kriminalisoida sekä myyminen että ostaminen, mikäli prostituutioilmiöstä haluttaisiin päästä tehokkaammin, laajemmin ja oikeudenmukaisemmin eroon. Myös ainoastaan myymisen kriminalisoinnilla olisi ilmeisesti tehokkaampi vaikutus ilmiön vähenemiseen kuin vain ostamisen kriminalisoinnilla. Sinällään tilanne, jossa vain ostaminen on kriminalisoitu, mutta myyminen sallittu, on luonnoton ja keinotekoinen. Koska käytettävissä olevien tietojen ja tutkimusten mukaan noin 90 % Suomessa toimivista prostituoiduista tulee Venäjältä ja Baltian maista, jatkaisivat he pelkän ostamisen kriminalisoinnin toteuduttua edelleen myyntitoimintaansa täällä, mitä varten he maahan saapuvat lähes aina omasta vapaasta tahdostaan yhteistyössä paikallisten järjestäytyneiden rikollisryhmien kanssa.

Jaakko Halttunen
Ulla Lahtinen